

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA
GÖRE ŞİRKET FİNANSAL TABLOLARININ BÖLÜMLERE GÖRE
RAPORLANMASI VE ÖRNEK UYGULAMA

Doktora Tezi

ORHAN ÜNAL

ANKARA- 2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA
GÖRE ŞİRKET FİNANSAL TABLOLARININ BÖLÜMLERE GÖRE
RAPORLANMASI VE ÖRNEK UYGULAMA

Doktora Tezi

ORHAN ÜNAL

DANIŞMAN

PROF DR. ERCAN BAYAZITLI

ANKARA- 2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA
GÖRE ŞİRKET FİNANSAL TABLOLARININ BÖLÜMLERE GÖRE
RAPORLANMASI VE ÖRNEK UYGULAMA

Doktora Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI

Doç. Dr. Orhan ÇELİK

Doç. Dr. Güven SAYILGAN

Doç. Dr. Kadir GÜRDAL

Yrd. Doç. Dr. Yiğit ÖZBEK

İmzası

E. Bayazitli
Orhan Çelik
Güven Sayilgan
Kadir Gurdal
Yigit Ozbek

Tez Sınavı Tarihi: 29/12/2008

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu dönem projesindeki/tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.29.12.2008

Orhan Ünal

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM I.....	3
MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ, FİNANSAL RAPORLAMA VE MUHASEBE STANDARTLARININ GELİŞİMİ	3
A. BİLGİ SİSTEMİ	3
B. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ.....	4
C. KÜRESELLEŞME, TEKNOLOJİK GELİŞMELER VE FİNANSAL RAPORLAMA	11
D. MUHASEBE BİLGİSİNİN GEREKLİLİĞİ	16
E. FİNANSAL RAPORLAMA	19
F. YENİ FİNANSAL RAPORLAMA.....	30
G. MUHASEBE STANDARTLARIYLA İLGİLİ YAPILAN ULUSAL VE ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR	34
1. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu.....	36
2. Amerika Birleşik Devletleri.....	38
3. Avrupa Birliği	40
4. Türkiye.....	42
a. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)	43
b. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK).....	45

BÖLÜM II	50
BÖLÜMSEL RAPORLAMA.....	50
A. BÖLÜMSEL RAPORLAMAMANIN GELİŞİMİ	50
B. BÖLÜMSEL RAPORLAMAMANIN TANIMI.....	52
C. BÖLÜMSEL RAPORLAMAMANIN GEREKLİLİĞİ.....	54
1. Kredi ve Yatırım Kararları Açısından	55
2. Ortaklar ve Yöneticiler Açısından	58
3. Devlet Açısından.....	60
D. BÖLÜMSEL RAPORLAMAMANIN DEZAVANTAJLARI	62
E. RAPORLANACAK BÖLÜMÜN SEÇİMİ	62
1. Endüstriyel ve Coğrafi Bölümleme	71
2. Temel ve İkincil Bölümlerin Belirlenmesi	74
F. BÖLÜMÜN ÖNEMİNİ BELİRLEME	78
BÖLÜM III	83
IFRS 8 İLE IAS 14 STANDARDLARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE IFRS 8	
ÇERÇEVESİNDE BÖLÜMSEL RAPORLAMAYA İLİŞKİN ÖRNEK UYGULAMA	
.....	83
A. IFRS 8	83
1. IFRS 8'in Amacı	85
2. IFRS 8'in Kapsamı	85
3. Faaliyet Bölümlerinin Belirlenmesi.....	86
4. Raporlanması Zorunlu Bölümler	93
5. Ölçme ve Değerlendirme	99

6. Açıklamalar.....	101
B. IFRS 8 VE IAS 14 ARASINDAKİ ÖNEMLİ FARKLILIKLAR.....	104
1. Bölümlerin Belirlenmesi.....	106
2. Bölüm Bilgilerinin Ölçülmesi.....	108
3. Açıklama.....	108
4. Diğer Farklılıklar	109
C. ULUSLARARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARDI-8 FAALİYET BÖLÜMLERİ STANDARDININ UYGULAMASI.....	113
1. Faaliyet Bölümlerinin ve Raporlanması Zorunlu Bölümlerin Belirlenmesi.....	117
2. Şirketin Raporlanabilir Bölümleri Hakkında Bilgiler.....	120
a. Genel Bilgi	120
b. Raporlanan Bölümlerin Kar-Zarar ve Varlık-Yükümlülük Bilgisi.....	121
c. Coğrafi Bilgi	133
d. Önemli Müşteriler İle İlgili Bilgiler.....	133
e. Diğer Açıklamalar.....	134
D. IFRS 8 FAALİYET BÖLÜMLERİ STANDARDININ UYGULANMASININ ETKİLERİ ÖZEL DURUMLAR VE ÖNERİLER	134
1. Teknik Sorunlar	136
a. Bölümleme Sorunu	137
b. Ortak Maliyetlerin Dağıtımı	138
c. Bölümlerarası İşlemlerin Fiyatlandırılması (Transfer Fiyatlama)	140
2. Öneriler	141
SONUÇ.....	152

ÖZET	158
SUMMARY	160
EK : TMSK TARAFINDAN YAYINLANAN STANDARTLAR.....	161
KAYNAKÇA.....	164

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Muhasebe Bilgi Sistemi.....	10
Şekil 2: Genişletilebilir İşletme Raporlama Dilinin işleyişi	15
Şekil 3: Matriks Organizasyon Yapısı	88

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Temel ve İkincil Raporlamada Açıklanması Gereken Bilgiler	76
Tablo 2: IFRS 8 ile IAS 14 arasındaki farklılıklar.....	111
Tablo 3: BZ Holding A.Ş. Faaliyet Bölümleri.....	113
Tablo 4: BZ Holding A.Ş. Bilançosu.....	115
Tablo 5: BZ Holding A.Ş. Gelir Tablosu.....	117
Tablo 6: BZ Holding A.Ş.'nin Faaliyet Bölümlerine Göre Bilançosu	123
Tablo 7: BZ Holding A.Ş.'nin Faaliyet Bölümlerine Göre Gelir Tablosu	127
Tablo 8: Raporlanan Bölümlerin IFRS 8 Standardında Öngörülen Bilgilerinin Açıklanması	128
Tablo 9: Raporlanan Bölümlerin IFRS 8 Standardında Öngörülen Bilgilerinin Ayrıntılı Açıklanması	131
Tablo 10: Raporlanan Bölümlerin IFRS 8 Standardında Öngörülen Coğrafi Bilgilerinin Açıklanması	133

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
AICPA	:American Institute of Certified Public Accountants (Amerikan Mali Müşavirler Örgütü)
ARC	: Accounting Regulatory Committee (Muhasebe Düzenleme Komitesi)
BDDK	:Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BIS	:The Bank for International Settlements (Uluslararası Ödemeler Bankası)
EFrag	:European Financial Reporting Advisory Group (Avrupa Finansal Raporlama Danışma Grubu)
FASB	:Financial Accounting Standards Board (Amerika Birleşik Devletleri Finansal Muhasebe Standartları Kurulu)
US GAAP	:General Accepted Accounting Principles (Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri)
IAS	:International Accounting Standard (Uluslararası Muhasebe Standardı)
IASC	:International Accounting Standards Committee (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu)
IFAC	:International Federation of Accountants (Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu)
IFRS	:International Financial Reporting Standard
IMF	:International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
OECD	:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organization of Economic Cooperation and Development)
TMS	:Türkiye Muhasebe Standardı
TMSK	:Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMUDESK	:Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TTK	:Türk Ticaret Kanunu
SEC	:Securities Exchange Commission (Amerika Menkul Kıymetler Borsası)
SFAS	:Statement of Financial Accounting Standard (Finansal Muhasebe Standardı)
SPK	:Sermaye Piyasası Kurulu
XBRL	:Extensible Business Reporting Language (Genişleyebilir İşletme Raporlama Dili)

GİRİŞ

Sermaye piyasalarının gelişmesiyle birlikte şirketlerin uluslararası piyasalarda faaliyet göstermeleri şirketlerin gelişmelere uyum sağlamalarını zorunlu hale getirmiştir. Sermaye piyasaları günümüzde beklenmedik yatırım fırsatları sunarken, finansal bilgi kullanıcılarının birçok şirket faaliyeti hakkında farklı bilgilerle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Finansal bilginin finansal sistem içerisinde kullanılabilir olması için belli özellikler taşıması gerekir. Finansal bilginin; anlaşılabilir, ihtiyaca uygun, işlevsel, güvenilir ve karşılaştırılabilir olması gerekmektedir.

Şirketlerin farklı sektörde ve birçok coğrafi alanda faaliyet göstermesi nedeniyle ortaya çıkan finansal bilgilerin finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyacını karşılayacak şekilde raporlanabilmesi için şirket faaliyetlerinin bölümsel olarak raporlaması gerekmektedir.

Bölümsel raporlama (bölümlere göre raporlama); işletmenin geçmiş performansının daha iyi anlaşılması, risk ve getirilerinin daha iyi değerlendirilmesi, işletme hakkında bir bütün olarak daha doğru bir karara varılmasını sağlar. Bu nedenle bölümsel raporlama fırsat ve risklerin anlaşılması, yatırım yapılıp yapılmayacağının ya da yatırım için kullanılacak kredinin vadesinin ve ilgili yatırım veya kredinin nasıl fiyatlandırılacağının belirlenmesinde kritik öneme sahiptir. Ayrıca, finansal bilgi kullanıcıları, farklı işlerle uğraşan bir şirketin kazançlarına ya da nakit akışlarına yönelik tek tek bölüm bazında tahminde bulunmayı, şirketi bir bütün olarak ele alıp bu tür bir tahmin yapmaktan daha etkili bulmaktadır. Buna ek olarak, şirketler değerlendirilirken finansal bilgi kullanıcıları, her bir bölümün kazanç ya da nakit akışlarına farklı katsayı

ya da iskonto oranı uygulardlar ve böylece her bir bölümün farklı fırsat ve riskleri yansıtılmış olur. Bu durumda, bölüm verileri şirketi bir bütün olarak değerlendirmeden daha rafine bir değerlendirme sağlar.

Bölümsel raporlamanın kurallarının ve uygulanmasının ele alındığı bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, bilgi, muhasebe bilgisi ve finansal bilgi kavramları ele alınmış ve finansal bilgi kullanıcıları tarafından talep edilen bilginin niteliği ortaya konulmuştur. Ayrıca finansal raporlama ve muhasebe standartlarındaki gelişmeler üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise bölümsel raporlama ve bölümsel raporlamayı kullanmak isteyen tarafların özellikleri ortaya konmuştur. şirket faaliyetlerinin hangi ölçülere göre bölümlemeye tabi tutulacağı araştırılmış ve finansal bilginin taşıması gereken özellikler çerçevesinde bölümleme kararının nasıl verilmesi gerektiği açıklanmıştır. nc bölümde ise IFRS 8 ile IAS 14 arasındaki farklar açıklanmış ve IFRS 8 faaliyet bölümleri standardına göre bir uygulama rneği verilmiştir.

BÖLÜM I

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ, FİNANSAL RAPORLAMA VE MUHASEBE STANDARTLARININ GELİŞİMİ

A. BİLGİ SİSTEMİ

Dünyada ekonomik, siyasi ve bilgi teknolojilerinde son yıllarda yaşanan hızlı gelişmelerle birlikte gittikçe artan rekabet, bilginin önemini daha da artırmış, bunun sonucunda finansal bilgi kullanıcıları¹ ve karar alıcılar kararlarındaki etkinliği artırabilmek için daha kısa sürede daha fazla bilgiye ihtiyaç duyar hale gelmişlerdir. İşletmelerin başarıyı yakalamaları planlı, kontrollü, verimli ve fonksiyonel iş yönetimi ve bilgi sistemleri kurmalarıyla mümkün hale gelmiştir. Bu durum, bilgi sistemlerini etkin bir şekilde kullanan ve iş süreçlerini iyileştirmeyi hedefleyen yeni yaklaşımları uygulayan işletmeleri, rakipleri karşısında öne geçiren kritik bir başarı faktörüne dönüşmüştür². İşletmeye değer katan, gruplandırılabilen, modelleştirilebilen ve eyleme geçirilebilen verilerin bütünü bilgiyi oluşturur³. Yeni ekonomide bilgi, bireyler ve toplum açısından ilk başvurulacak kaynak olmuştur. Piyasada rekabetin ve yenilikçiliğin artması, refah yaratan endüstrilerin büyük bir kısmının bilgi yoğun olması, KOBİ'lerin uluslararası kaynak bulma imkânlarına kavuşmasıyla birlikte ortaya çıkan yönetim sorunu, elektronik ticaretin gelişmesi, çeşitlenmesi ve işletmelerin bilgi tabanlı rekabet

¹ Bu ifade ile işletmelerin ilgili olduğu; yöneticiler, ortaklar, yatırımcılar, kredi kurumları, işveren ve işçi kuruluşları, devlet, mali analistler, satıcılar vb. kastedilmektedir.

² Abdullah Tekin ve R. Parlakkaya, "Tümleşik Bilgi Sistemleri ve Muhasebe Bilgi Sistemi", http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=201, Erişim Tarihi:13.05.2006.

³ Edmond F. Vail III, "Knowledge Mapping: Getting Started with Knowledge Management", **Information Systems Management**, Volume 16, Issue 4, Fall 1999, s. 1.

etmesi ile yaptıkları işin büyük bir kısmının bilgiye dayalı olması bilginin büyük bir önem kazanmasına neden olmuştur⁴.

Bilgi sistemi, planlama, kontrol, koordinasyon, analiz ve karar verme için bilgi toplama, saklama ve yayma amacıyla birlikte çalışan ve birbiriyle ilişkili unsurlar topluluğu olarak tanımlanmaktadır⁵. Bir bilgi sisteminin işlevi, planlama, kontrol ve karar desteği için veri ve bilgileri toplamak, işlemek, kaydetmek, kullanılabilir hale dönüştürmek ve dağıtmaktır. Bir bilgi sistemi, güvenilir bilgiyi ihtiyaç duyulan yer ve zamanda hazır halde bulundurmalıdır.

Muhasebe ise işletmelerin ekonomik faaliyetlerini ve kararlarını işletme ile ilgili çok sayıda finansal bilgi kullanıcısına belli bir süreç içinde toplayarak sunan bir bilgi sistemidir⁶.

B. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

Muhasebe sistemi, muhasebenin temel kavramları ve varsayımları, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, ulusal ve uluslararası muhasebe standartlarından oluşmaktadır. Muhasebe uygulaması ise muhasebe sistemine uygun olarak geliştirilen

⁴ Rebecca O. Barclay ve P.C. Murray, “What is Knowledge Management?”, <http://www.media-access.com/whatis.html#whatis>, Erişim Tarihi: 23.10.2005.

⁵ Jane Kenneth Laudon ve J. P. Laudon, **Information Systems**, 3rd ed., Dryden Press, Fort Worth, USA, 1995’den, Can Şınga Mugan ve N. Akman, “Bilgi Sistemleri, Teknolojileri ve Muhasebe Uygulamalarına ve Eğitimine Etkileri”, XIX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Mayıs 2000 Antalya, s.103.

⁶ Donald E. Kieso ve J. J. Weygandt, **Intermediate Accounting**, 8th Edition, John Wiley & Sons, Inc., 1995, s. 5’den Özgül Cemalcılar ve S. Önce, **Muhasebenin Kuramsal Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1999, s. 2.

muhasebe usullerini, işlemlerini ve tekniklerini kapsamaktadır. Muhasebe sistemi ile muhasebe uygulamaları arasında etkileşim bulunmaktadır⁷.

Sermaye piyasalarında yaşanan gelişmeler bir anlamda muhasebe sistemi ile muhasebe uygulamaları arasındaki ilişkinin gelişmesini sağlamış ve aralarındaki etkileşimi arttırmıştır. Sermaye piyasasındaki işlemlerin niteliği değiştikçe, muhasebe sisteminde de bazı değişiklikler yapmak zorunlu hale gelmiştir. Muhasebe bilgi sisteminin bu özelliği muhasebenin dinamik bir disiplin olduğunu göstermektedir. Muhasebe sisteminin değişmelere uyum gösterebilme yeteneği de muhasebenin dinamik olmasının bir göstergesidir. Ulusal ve uluslararası muhasebe standartlarının ortaya çıkan yeni gelişmelere göre yeniden düzenlenmesi muhasebenin dinamik bir yapıya sahip olmasının en önemli sonuçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle muhasebenin temel kavramlarını ve varsayımlarını, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini, ulusal ve uluslararası muhasebe standartlarını dikkate alarak üretilen bilgi muhasebe bilgi sistemin oluşturmaktadır⁸.

Muhasebe bilgi sistemi, işletme süreçlerinin muhasebe yönünü yansıtır. Bir işletmenin bilgi sistemi, işletme faaliyetleri ile ilgili verileri toplayan, verileri bilgiye dönüştüren ve hem iç hem de dış kullanıcılara bilgi sağlayan muhasebe bilgi sistemi

⁷ Orhan Çelik, “Muhasebe Kuramı ve Uygulamaları Açısından Muhasebe Bilgilerinin Niteliği”, **Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın’a Armağan Kitabı**, SBF yayın No: 590, TÜRMOB Yayın No: 221, Ankara 2003, s. 145-146.

⁸ Orhan Çelik, a.g.e., 2003, s. 146.

tarafından yapılır. Bu işlevi ile muhasebe, işletmenin yönetim bilgi sistemlerinin odağını oluşturur. Herhangi bir işletmede muhasebe bilgi sistemi üç önemli işlevi yerine getirir⁹:

- Faaliyetler ve işlemler hakkındaki verileri toplar ve kaydeder.
- Planlama, uygulama ve kontrol faaliyetleri için karar vermede kullanılmak üzere veriyi işleyerek bilgiye dönüştürür.
- Organizasyonun varlıklarını korumak için yeterli kontrolleri sağlar. Bu kontroller, ihtiyaç duyulduğu zaman doğru ve güvenilir verilere sahip olunmasını sağlar.

Bilginin, muhasebe sisteminde ve finansal raporlamalarda kullanılması için belli nitelikte olması kaçınılmaz bir durumdur. Öncelikle bilgi kaliteli ve ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olmalıdır. Bununla birlikte bilgi, kullanıcılara yararlı olabilmesi için anlaşılabilir nitelikte olmalıdır¹⁰. Bilginin istenilen nitelikte olması için belli bir sistem içerisinde üretilmesi gereklidir.

Muhasebe bilgi sistemi; finansal muhasebe, maliyet muhasebesi, sorumluluk muhasebesi, nakit ve sermaye bütçelemesi, işletmelerin varlıkları, borçları, sermayesi, gelir ve giderleri ile ilgili mali nitelikteki tarihi veya ileriye dönük bilgileri sağlayan bir bilgi sistemidir¹¹. Muhasebe bilgisi, finansal piyasada yer alan kullanıcılara hareket

⁹ Marshall Romney ve P. J. Steinbart, **Accounting Information Systems**, 8th ed., Prentice Hall, New Jersey, 2000, s. 2.

¹⁰ Fehmi Karasioğlu, “İçeriden Öğrenenler Ticareti (Insider Trading) ve Türkiye’de Muhasebenin Yatırımcılara Bilgi Sağlama Sorumluluğu”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 1998, S. 3, s. 113-122.

¹¹ Durmuş Acar ve H. Dalğar, “Entelektüel Sermayenin Ölçülmesinde Muhasebe Bilgi Sisteminin Katkısı”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Yıl 4, Sayı 15, Ocak 2005, s. 29.

sağlama gücü veren önemli bir unsurdur. Fakat bu kullanıcılar bilgiden yeteri kadar ve eşit olarak faydalandıklarını düşündükleri sürece finansal piyasalarda yatırım yapmaya devam edeceklerdir. Çünkü kamuya açıklanan bilgiler, finansal piyasalarda işlem gören finansal varlık fiyatlarını etkilemektedir.

Sermaye piyasasında finansal varlık fiyatların gerçeğe uygun değeriyle yansıtılması yatırımcılara alacakları kararlarda yol gösterir. Yatırımcıları dikkate alan şirketler hisse senetlerine olan talebi arttırmak için yatırımcılara açık ve şeffaf bilgiler sunarlar. Şirketler, yatırımcıların belirsizlik ortamından çıkarılması için şirket hakkındaki bilgilere yatırımcıların kısa sürede daha az maliyetle ulaşabilmelerini sağlamalıdır. Böylece yatırımcılar, şirketi daha iyi ve objektif verilerle değerlendirebilme fırsatını yakalamış olacaklardır. Bilgilendirilmiş piyasada yatırımcılar elde ettikleri yeni bilgilerin etkisi altında kalırlar. Yatırımcıların bu bilgileri doğru olarak değerlendirdikleri ve buna dayanarak rasyonel karar verdikleri kabul edilir¹².

Bu nedenlerle, sermaye piyasasında işlem gören varlıklar hakkındaki bilgiler, kamuyu aydınlatacak bir özellikte şeffaf olması gerekmektedir. Kamuyu aydınlatmak amacıyla sunulan bilginin birçoğu muhasebe bilgisidir. Muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen bu bilgiler kamunun aydınlatılmasında önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Bu bilgilerin “gerçeğe uygun ve güvenilir” bilgi olması, sermaye piyasasında güven ortamının sağlanması ve kamunun aydınlatılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Kamuyu aydınlatmak amacıyla ilgililerin bilgisine sunulan muhasebe

¹² John F. Nash ve C. D. Heagy, **Accounting Information Systems**, Third Edition, South-Western Publishing Co., USA Ohio 1993, s. 5.

bilgileri belli özelliklere sahip olmalıdır. Muhasebe bilgisi; anlaşılabilir, ihtiyaca uygun, güvenilir ve karşılaştırılabilir olmalıdır¹³.

İşletmenin, geçmiş ve geleceği hakkında değerlendirme yapılmasına yardımcı olan, kullanıcıların kararlarında bir fark yaratma kapasitesine sahip olan bilgi ihtiyaca uygun bilgidir. Bilginin anlaşılır olması demek; yeterli derecede ilgili ve bilgili kişilerin finansal tabloları anlayabilmesi ve finansal tablolardan benzer sonuçları çıkarabilmeleri demektir. Muhasebe bilgisinin anlaşılır olması demek anlamlı olmasına olanak verir¹⁴.

Bir muhasebe bilgisinin, alınacak kararlarla ilgili olması ve ihtiyaca uygun olabilmesi için, geri bildirim ve tahmin değerinin olması, ayrıca zamanında sunulması gerekmektedir. Muhasebe bilgisinin güvenilir olması, bilginin olayı doğru bir şekilde temsil ettiğini, kanıtlanabilir olduğunu ve tarafsızlık özelliğini taşıdığını gösterir¹⁵. Hata ve önyargıdan uzak ve temsil etmeyi amaçladığı şeye bağlı kalarak temsil etme niteliğine sahip bir bilgi, güvenilir bilgidir¹⁶. Muhasebe bilgilerinin sahip olması gereken özelliklerden bir diğeri de karşılaştırılabilir olmasıdır. Bilginin karşılaştırılabilir olma özelliğine sahip olması; işletmenin sunduğu bilgilerin, farklı zamanlarda ve farklı işletmeler tarafından sunulan bilgi ile karşılaştırılabilir olmasını ifade etmektedir. Bunu sağlamak ise işlem ve olayların kayıttan raporlamaya kadar olan süreç boyunca, benzer işlemlerin benzer şekilde muhasebeleştirilmesi ile mümkündür.

¹³ Yıldız Akbulut, “Sermaye Piyasasının Gelişmesinde Muhasebe Bilgilerinin Önemi”, <http://www.mevzuatdergisi.com/2001/05a/01.htm>, Erişim Tarihi:13.05.2006. **Mevzuat Dergisi** (Elektronik Dergi), Sayı 41, Mayıs 2001.

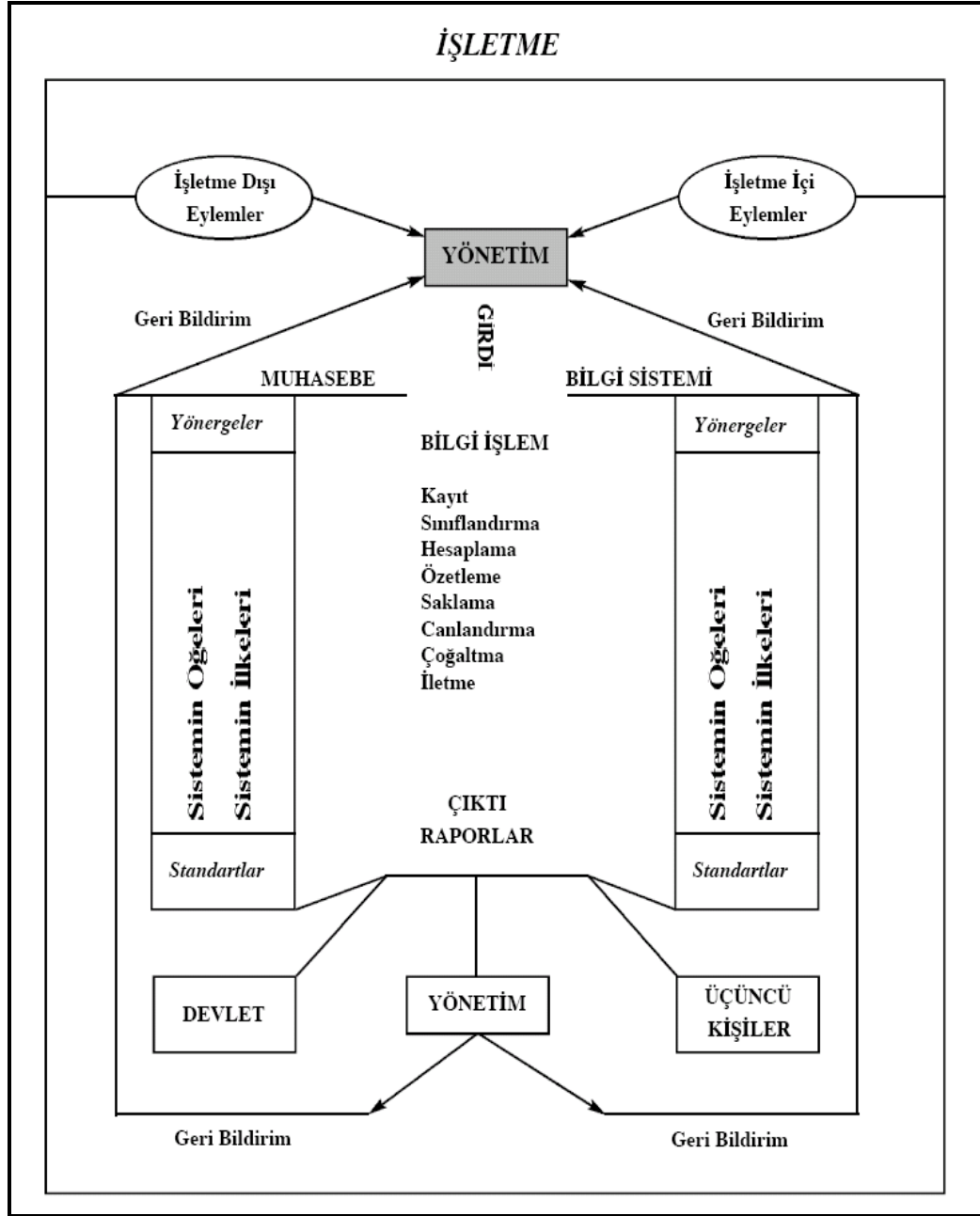
¹⁴ Nalân Akdoğan ve N. Tenker, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, Lebib Yalkın Yayınları, Genişletilmiş 5. Baskı, İstanbul 1997, s. 28.

¹⁵ Mevlüt Karakaya, **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi**, Ankara, 1994, s. 18.

¹⁶ Nalân Akdoğan ve H. Aydın, **Muhasebe Teorileri**, Gazi Üniversitesi Yayın No: 98, 1987, s. 278.

Muhasebe bilgi sisteminde girdi, işlem ve çıktı süreçlerinden oluşan bir işleyiş söz konusudur. Bu sistemde işletme, işletmenin çevresi ile etkileşimi sonucu meydana gelen işlemlerinden ve geri bildirimlerden sağlanan mali nitelikteki bilgileri çıktılara dönüştürür. Bu çıktılar raporlar şeklinde ilgili taraflara sunulur. Sistemde meydana gelen bu işlemler, sistemin unsurları tarafından belirlenen ilkelere, kavramlara ve standartlara göre yapılır.¹⁷ Muhasebe bilgi sisteminin işleyişi Şekil-1’de görülmektedir.

¹⁷ Durmuş Acar ve H. Dalğar, a.g.e., s. 31.

Şekil 1: Muhasebe Bilgi Sistemi

Kaynak 1: Durmuş Acar ve H. Dalğar, “Entelektüel Sermayenin Ölçülmesinde Muhasebe Bilgi Sisteminin Katkısı”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Yıl 4, Sayı 15, Ocak 2005, s. 32.

Muhasebe bilgi sistemi, insanlar, süreçler ve bilgi teknolojilerinden oluşur. Bilgi teknolojisi ise; bilgi üretim sistemleri ve bu sistemlerin geliştirilmesi, yönetim süreçlerinin otomasyonu gibi kavramlar ve faaliyetleri kapsar¹⁸. Günümüzde bilgisayar teknolojisinin bilgiyi işleme ve kullanmadaki öneminden dolayı, işletmenin çeşitli bölümleri için bilgisayar teknolojisinden yararlanmak kaçınılmaz olmuştur. Bir bilgi sistemi olarak muhasebe de bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Muhasebe; kaydetme, sınıflandırma, özetleme ve raporlama şeklindeki geleneksel işlevlerini korumakla birlikte bu geleneksel işlevlerinin yanında gelişen teknolojiyle¹⁹ birlikte bir karar destek sistemine dönüşmüştür²⁰.

C. KÜRESELLEŞME, TEKNOLOJİK GELİŞMELER VE FİNANSAL RAPORLAMA

Küreselleşme ve bilişim teknolojisindeki gelişmeler ile işletme faaliyetleri önemli ölçüde etkilenmiş ve yeni raporlama sistemlerine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Zamanla bilgiye olan gereksinimin artmasıyla birlikte değişen finansal raporlama süreci ve bu sürecin bir çıktısı olan finansal tabloların içeriği ve niteliğinde değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimlere paralel olarak artan bilgi yoğunluğuna karşılık bilgi ve iletişim teknolojilerinin yoğun olarak kullanılması sonucunda hem bilgiye ulaşmanın

¹⁸ Mete Önal ve R. Pekdemir, “Bilgi Teknolojisindeki Gelişmelerin Muhasebe Mesleğine Etkileri”, **IV. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu**, Kemer-Antalya, 5-9 Mayıs 1999, s.182.

¹⁹ Muhasebede bilgi teknolojilerinin kullanımında ticari yazılım ürünleri önemli rol oynamıştır. Genel muhasebe programları yerine muhasebede gelişmiş programlar kullanılmaya başlanmıştır. Genel muhasebe programları ile başlayan gelişme, son olarak işletmelerin tüm bölüm ve fonksiyonlarını bir bilgisayar sisteminde bir araya getiren kurumsal kaynak planlaması yazılımları ile devam etmiştir. Muhasebe programlarının geliştirilmesi sonucunda finansal bilgi kullanıcıları en uygun kararı almak için kısa sürede daha fazla bilgiye ihtiyaç duyar hale gelmişlerdir.

²⁰ Nurten Erdoğan ve M. Erdoğan, “Teknolojik Gelişmeler Karşısında Muhasebenin Geleceği”, **6. Ulusal İşletmecilik Kongresi**, Akdeniz Üniversitesi İİBF, Antalya, 12-14 Kasım 1998, s. 252-254.

maliyeti oldukça azalmış hem de bilgi akışı hızlanmıştır. Sonuç olarak işletmeler açısından, finansal ve finansal olmayan bilgilerin elektronik ortamda sürekli ve gerçek zamanlı olarak finansal bilgi kullanıcılarının bilgisine sunulması hem zorunluluk arz etmeye başlamış hem de daha kolay hale gelmiştir²¹.

Bu gelişmelere paralel olarak modern muhasebe, işletmelerin veya organizasyonların ekonomik durumunu doğru ve güvenilir bir şekilde ortaya koymalıdır. Bu fonksiyonu yerine getirirken, muhasebenin ekonomik hayattaki yeniliklere ve toplumu ilgilendiren güncel sorunlara cevap vermesi için güncel ve teknolojik gelişmelerle yakından ilgilenmesi zorunlu hale gelmiştir²². Teknolojik gelişmelerle birlikte işletmelerde finansal yönetimin görev alanı her geçen gün genişlemektedir. Önceleri görevleri yalnızca finansal kayıtları tutmak, raporlar düzenlemek, işletmenin nakit durumunu yönetmek ve borçların zamanında ödenmesini sağlamak olan finansal yönetim, günümüzde işletmenin tüm varlığı ile ilgilenmek zorundadır²³. Gelişen bilgi teknolojileri işletme yönetiminde elektronik ticaret, elektronik veri değişimi ve internet gibi yeni uygulamaları ortaya çıkarmıştır²⁴. İnternetin kullanımı ile web üzerinden yapılan işletme faaliyetleri, işletmelerin sanal dünyada buluşmasına ve faaliyetlerinin değişmesine olanak sağlamaktadır. İşletmelerin web siteleri, mevcut veya potansiyel

²¹ Ercan Bayazıtlı, O. Çelik ve S. Üstündağ, **Türkiye Muhasebe Standartlarına Genel Bakış**, Tesmer Yayınları, No: 67, Ankara 2006, s. 1.

²² Giorgio Behr, “Muhasebedeki Yenilikler ve Trendler Ulusal ve Uluslararası Gelişme Eğilimleri”, Çeviren: Melek Acar Boyacıoğlu, **Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın’a Armağan Kitabı**, SBF yayın No: 590, TÜRMOB Yayın No: 221, Ankara 2003, s. 117.

²³ Famil Şamiloğlu, “Etkin Bir Vergi Denetiminde Temel Finansal Tabloların Analizinin Önemi”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:56 Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/56MaliCozum/56%20FAMİL%20ŞAMİLOĞLU.doc>.

²⁴ Dursun Arıkboğa ve İ. Kaya, “Ülkemizde Kurumsal Kaynak Planlaması (ERP) Kullanımı ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler”, **XIX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, Antalya, Mayıs 2000, s.127.

alıcılara ürün ve hizmetleri online satın alma seçeneğini sunarak ürün ve hizmetlerin satışını artırmaktadır. Bu durum işletmelerin gerçek zamanlı finansal bilgi üretmelerine olanak sağlamaktadır. Bu uygulamalar işletmenin ticari işlemlerini kaydetme ve saklama sürecini de değiştirmektedir²⁵.

Yeni bilgi teknolojileri işletmelerin uygulamalarını değiştirmek üzere ulusal sınırları zorlamaktadır. Ticaretteki küreselleşme beraberinde işletmelerin ilgi gruplarının da küreselleşmesine yol açmakta, dolayısıyla finansal raporlarının bu ilgi gruplarına ulaştırılmasını gerektirmektedir. Son yıllarda finansal raporlama sürecinde güncelliğin sağlanması için çeşitli teknolojiler kullanılmakta, finansal tablolar internet üzerinden kamuya açıklanmaktadır²⁶.

Bu gelişmeleri sağlayan teknolojilere; elektronik veri değişimi ve genişletilebilir işletme raporlama dili (Extensible Business Reporting Language, XBRL) örnek gösterilebilir. Özellikle genişletilebilir etiketleme dili ve genişletilebilir işletme raporlama dili gibi aboneliğe açık bilgisayar programları eşzamanlı finansal raporlama sürecinin temelini oluşturmaktadır. Genişletilebilir işletme raporlama dili, genişletilebilir etiketleme dili, internet ve elektronik veri değişimi işletmelerin finansal raporlama süreçlerini değiştirmektedir²⁷.

²⁵ Ercan Bayazıtlı, “Sürekli Denetim: Geleceğin Denetimi”, **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Şubat 2002, s.119, (Zabihollah Rezaee, Rick Elam, Ahmad Sharbatoghlie, “Continuous Auditing: The Audit of the Future”, **Managerial Auditing Journal**, 16/3, 2001, s.150-158’den çeviri.)

²⁶ Süleyman Uyar ve M. Çelik, “Finansal Raporlama Sürecinde Genişleyebilir İşletme Raporlama Dilinin (XBRL) Kullanılması”, <http://ab.org.tr/ab06/bildiri/98.doc> erişim 4.5.2006.

²⁷ Uday S Murthy ve S. M. Groomer, “A Continuous Auditing Web Services Model for XML-Based Accounting Systems”, **International Journal of Accounting Information Systems**, 2004, 5, s.139-163.

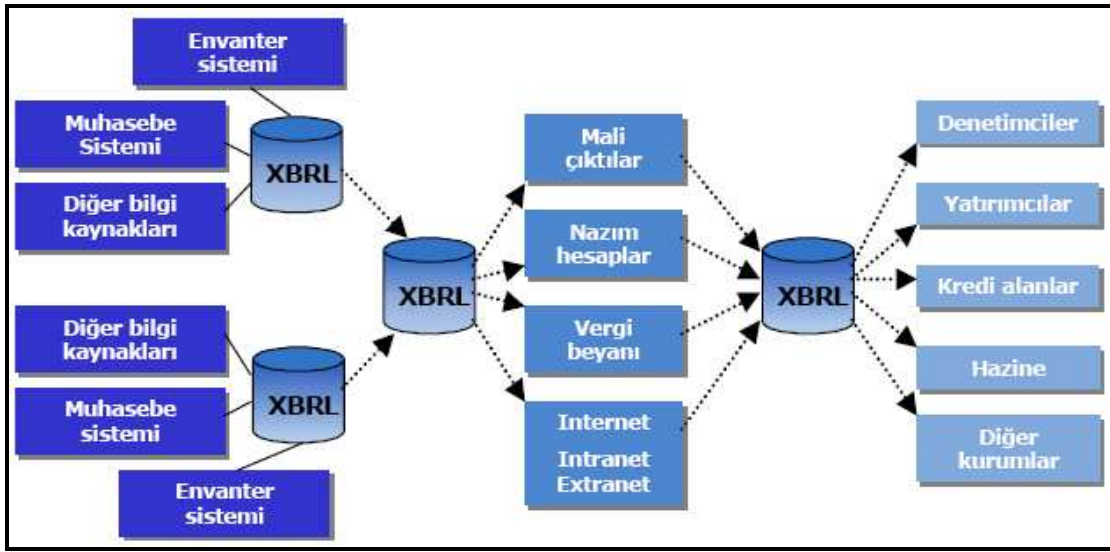
Genişletilebilir şişletme raporlama dili şişletmelerde finansal bilginin; hazırlanması, yayınlanması, denetlenmesi, paylaşımının kolaylaştırılması ve raporlanması sürecinde standartlaşma sağlamak amacıyla geliştirilen elektronik bir dildir²⁸. Başka bir tanımda genişletilebilir şişletme raporlama dili, şirket verilerinin ve raporlarının internet üzerinde etkin bir biçimde paylaşımını sağlayan bir raporlama biçimidir. Bu raporlama ile asıl hedeflenen; küresel bir şirket bilgisi oluşturmak ve bu bilgiyi belli bir formatta finansal bilgi kullanıcılarına sunmaktır. Buradaki sunulan bilgiler; açık ve anlaşılabilir, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve uluslar arası muhasebe standartlara uygun bir şekilde oluřturulmalıdır²⁹.

Bilgisayar ve iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler şişletme yönetimi ve finansal bilgilerin yayınlanmasında önemli gelişmeler sağlamıştır. Bu bilgilerin finansal bilgi kullanıcılarına tam ve zamanında sunulması önem taşımaktadır. Ancak bu bilgilere ulaşmak, bilgilerin sunuluşunda genel kabul görmüş bir format olmaması nedeniyle maliyetli olabilmektedir. Genişletilebilir şişletme raporlama dili, bu sınırlılıkların üstesinden gelmek amacıyla geliştirilmiştir. Genişletilebilir şişletme raporlama dili, finansal bilgilerin standart bir yöntemle hazırlanarak kullanıcılara sunulmasını, yayınlanmasını ve değişimini sağlamaktadır. Aynı zamanda teknolojiye bağımlılığı da ortadan kaldırmakta, sanal ortamda finansal tabloların daha hızlı ve verimli hazırlanarak,

²⁸ Süleyman Uyar ve M. Çelik, “Finansal Raporlama Sürecinde Genişleyebilir şişletme Raporlama Dilinin (XBRL) Kullanılması”, <http://ab.org.tr/ab06/bildiri/98.doc> erişim 4.5.2006.

²⁹ Mehmet Bozacıoğlu, “XBRL”, http://kurultay.tbd.org.tr/kurultay20/Bildiriler/Mehmet_Bozacioglu/bildiri.pdf, 24.05.2006.

finansal bilgilerin analiz amacıyla kullanılması olanağını sunmaktadır³⁰. Bu raporlama dili; sürekli bir veri üretiminin olduğu, defter, kayıt ve belgelerin olmadığı bir bilgi sistemidir. Bu sistemde şirket bilgileri internet ortamında kolaylıkla paylaşmakta ve raporlanmaktadır. Genişletilebilir işletme raporlama dilinin işleyişi Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Genişletilebilir İşletme Raporlama Dilinin işleyişi

Kaynak 2: Mehmet Bozacıoğlu; XBRL,
http://kurultay.tbd.org.tr/kurultay20/Bildiriler/Mehmet_Bozacioglu/bildiri.pdf, 24.05.2006.

Genişletilebilir işletme raporlama dili günümüzde şirketler başta olmak üzere muhasebe meslek mensuplarından destek görmektedir³¹. Özellikle son yıllarda tüm dünyada finansal raporlama sürecinde kullanılan bir bilgi teknolojisi aracı haline

³⁰ J. Efrim Boritz ve W.G. No, “Security in XML-Based Financial Reporting Services on the Internet”, **Journal of Accounting and Public Policy**, Vol: 24, Issue: 1, 2005, s. 2.

³¹ Graham Ward, “How XBRL Can Enhance the Credibility of Audited Financial Statements”, **10th International XBRL Conference**, Brussels / November 18 2004.
<http://www.ifac.org/Library/SpeechArticle.tml?NID=11059888052029543>, Erişim Tarihi: 11.05.2006.

gelmiştir. Çünkü genişletilebilir işletme raporlama dili, işletme bilgi sisteminin içinde yer alan finansal bilgilerin, finansal bilgi kullanıcılarına raporlanmasını sağlayan bir dil olup hedefi, kurumsal bilgilerin değişim ve analizini daha kolay ve hızlı yapmaktır³².

Teknolojik gelişmelerin etkisiyle şirket finansal raporlarının tüm dünyadaki finansal bilgi kullanıcılarına anlık olarak ulaşması söz konusudur. Anlık olarak ulaştırılan bu bilgilerin muhasebenin temel kavramları ve genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri çerçevesinde üretilen muhasebe bilgileri olması büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu bilgiler finansal bilgi kullanıcıları tarafından kullanılacaktır. Finansal bilgi kullanıcılarının alacakları kararların doğru olması için bu bilgilerin muhasebe bilgisi özelliklerini taşıması gereklidir. Teknolojik gelişmeler muhasebe bilgisine olan ihtiyacı eskisinden daha fazla bir şekilde ortaya koymaktadır.

D. MUHASEBE BİLGİSİNİN GEREKLİLİĞİ

Muhasebe bilgisi öncelikle finansal bilgiyi kullanan, işletme dışındaki kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bununla birlikte muhasebe bilgisi şirketler arasındaki finansal bilgilerin karşılaştırılması ve yönetim tarafından alınacak kararlara temel bir bilgi sağlamaktadır. Finansal tablolar tüm kullanıcılar için hazırlanmakta, finansal analistler ve aracılar tarafından okunmaktadır. Aynı zamanda bu finansal tablolar yasal olarak düzenlenmek ve piyasadaki bütün kullanıcıların bilgisine sunulmak zorundadır.

³² Dale Waladt, “XBRL: The Language of Finance and Accounting”, <http://www.xml.com/pub/a/2004/03/10/xbml.html>, Erişim Tarihi:11.05.2006

Muhasebe bilgisi, satıcılar, müşteriler ve şirket çalışanları arasında şirket içindeki işlemlerin akışını sağlamaktadır. Çünkü bir şirket, satıcılardan mal ve hizmet satın alırken çalışanlardan da hizmet satın almaktadır. Müşterilerine de mal ve hizmet satmaktadır. Muhasebe bilgisi mal ve hizmetin sunulmasını kolaylaştırırken para transferini ve ödemeleri de düzenli hale getiren bir sistemdir³³.

Muhasebe bilgileri kullanıcıların ihtiyaçlarına göre düzenlenir. Örneğin, alt yöneticilere günlük faaliyet bilgileri, ara yöneticilere kontrol ve değerlendirme bilgilerinin ve üst yöneticilere ise stratejik yönetim kararları alabilmeleri için gerekli olan bilgilerin düzenlenmesi gerekmektedir. Muhasebe bilgileri, geçmiş ve gelecek bilgileri içermelidir.

Muhasebe bilgilerinin, faaliyetlerin gerçekleşmesinde ve performans değerlemesinde önemli yeri olduğu genel kabul görmüş bir durumdur. Ancak stratejik yönetimde muhasebe bilgilerinin rol alması yenidir. Bununla birlikte şirket stratejilerinin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için şirketlerin ve rakiplerinin finansal bilgilerinin bilinmesi gereklidir. Sürdürülebilir stratejiler için şirketlerinin finansal bilgilerinin rakip şirketlerle karşılaştırılabilir olması gereklidir. Bu bilgiler stratejinin etkili olmasını ve doğru tahminlerin yapılmasını da sağlamaktadır³⁴.

Şirket içi muhasebe bilgisi yöneticilerin ihtiyaçlarına göre belirlenmektedir. Bununla birlikte yöneticilerin ihtiyaçları tüm finansal bilgi kullanıcılarının bilgi ihtiyacını karşılayabilmek ve bu bilgilerin tüm taraflara akışını sağlayabilmek için

³³ John F. Nash ve C.D. Heagy, a.g.e., s. 5.

³⁴ John F. Nash ve C.D. Heagy, a.g.e., s. 6.

yeterli değildir. Bu nedenle gerekli bilgilerin raporlama biçimi ve içeriği devlet kuruluşları ve muhasebeyle ilgili özel ve tüzel kuruluşlar tarafından belirlenmektedir. Aynı zamanda bu bilgilerin kaynağını, elde edilme sürecini ve farklı kullanıcılara nasıl ulaştırılması gerektiği öncelikle muhasebe bilgi sisteminin bir görevidir

Muhasebe bilgilerinin dağıtılması muhasebe sisteminin temelini oluşturur. Muhasebe bilgi sistemi; şirketlerin kanuni raporlama gereksinimlerini yerine getirmeleri, şirketle ilgili tarafların ihtiyaç duyduğu güvenilir bilgiyi ortaya koymayı ve muhasebe sisteminden elde edilen bilgilerin kullanılarak şirketlerin olası risklere karşı önlem almalarını amaç edinmiştir³⁵.

Muhasebe bilgi sistemi, bilginin kaydedilip, biriktirilip ve işlenmesini profesyonel uygulamalara, sektör uygulamalarını ve devletin belirlediği standartlara uygun olarak yapar. İyi tasarlanmış işleyen bir muhasebe sistemi şirkete en değerli kaynağı olan bilgiyi yönetmesini sağlar.

Geçmişte muhasebe bilgisi, yöneticiler için ikinci derecede öneme sahip olarak verileri işlemek suretiyle finansal tablo ve finansal raporlar şeklinde hazırlanmıştır. Günümüzde bu durum tam tersine dönmüştür. Muhasebe bilgi sistemi hala iç ve dış kullanıcılara bilgi sağlarken birçok sistem güçlü bir şekilde faaliyetlere ve karar almaya yönelmiş durumdadır. Aynı zamanda muhasebe, işletme ile ilgili bilgileri üçüncü

³⁵ John F. Nash ve C.D. Heagy, a.g.e., s. 7.

şahıslara; planlama, denetleme ve diğer amaçlar için yeterli, zamanlı, pratik, ekonomik boyutlarda muhasebe temel ilkeleri çerçevesinde vermektedir³⁶.

Yatırımcılar ve kredi verenler gibi finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duydukları bilgilerin karar verme veya bir öngöründe bulunma anında mevcut olması gerekir. Kullanıcıların mevcut bilgilere ulaşmalarını sağlamak için muhasebe bilgilerinin mümkün olduğunca çabuk bir şekilde toplanması, özetlenmesi ve yayınlanması gerekmektedir. Zamanlama; muhasebeciler, muhasebe bilgisini kullananlar ve düzenleyici otoriteler tarafından muhasebe bilgisinin önemli bir özelliği olarak görülür³⁷.

Muhasebe bilgileriyle oluşturulan finansal raporlar piyasalarda karar almada kullanılan en önemli unsurlardır.

E. FİNANSAL RAPORLAMA

Finansal piyasalar ülke sınırlarını aşarak ve diğer ülkelerin finansal piyasalarında bir etken olarak yerini almıştır. Artık rekabet uluslararası boyuta taşınmıştır. İşletmelerin bu şartlar altında faaliyetlerini yürütebilmesi ve gelişimini sağlayabilmesi için uluslararası kabul görmüş bilgi üretmesi kaçınılmaz hale gelmiş ve uluslararası kabul görmüş bilginin üretilmesi için finansal piyasalarda ortak bir “finansal dil”in oluşturulması gereği³⁸ ortaya çıkmıştır. Bu dilin oluşturulması ve anlaşılabilmesi içinde

³⁶ Rüstem Hacıüstemoğlu; **Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları**, Ders Kitapları Anonim Şirketi Yayını, İstanbul, 1997, s.17-18.

³⁷ Mustafa Doğan, E. Coşkun ve O. Çelik, “Is Timing of Financial Reporting Related to Firm Performance? An Examination on ISE Listed Companies” **International Research Journal of Finance and Economics**, S.12, November 2007, s. 221.

³⁸ Nalân Akdoğan, “Türkiye Muhasebe Standartlarının İlk Uygulamasında Uyulacak Esaslar ve TFRS’ye Geçiş Bilânçosunun Düzenlenmesi”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, C. 8, S. 1, Mart 2006, s. 2.

dünya genelinde finansal bilgi sistemi ve finansal raporlamanın ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

Finansal bilgi; bir şirketin muhasebe ve finansal raporlama sistemi tarafından genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve muhasebenin temel kavramları esas alınarak üretilen, şirketin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarıyla ilgili, ilgililere finansal tablo ve raporlar aracılığıyla sunulan bilgi olarak tanımlanabilir. Bu finansal bilgiyi, finansal bilgi kullanıcıları ve şirket yönetimi kullanmaktadır. Bu bilgiler, potansiyel ortakların yatırım kararında ve şirketle ilgili diğer yatırımcıların alacakları kararlarında etkili olmaktadır. Alınan bu kararlar ülke ekonomisindeki kaynakların dağılımı ile ilgili kararlar olduğu için gerçeğe uygun finansal bilgileri dikkate alarak verilen kararlar ekonomideki kaynak dağılımının etkin bir şekilde gerçekleşmesi açısından önemlidir³⁹.

Şirketler tarafından üretilen finansal bilgilerin bir takım özelliklere de sahip olması gerekmektedir. Finansal bilgilerinin birinci özelliği doğru ve güvenilir olmalarıdır. İşletme tarafından alınacak kararlarda doğru ve güvenilir olmayan finansal bilginin kullanılması durumunda ulaşılabilecek sonuçların sağlıklı olması beklenemez. Bu bilgilerinin doğru ve güvenilir olması tek başına yeterli değildir. Finansal bilginin doğru ve güvenilir olması ve aynı zamanda anlamlı olması gerekir. Bununla birlikte, finansal bilgilerin ihtiyaç anında kullanıma hazır ve karşılaştırma yapılabilecek özellikte olması da kararların isabetli olmasını sağlayacaktır.

³⁹ Cemal Küçüksözen ve G. Küçükkocaoğlu; “Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, **Muhasebe Bilim Dünyası 1st International Accounting Conference On The Way To Convergence Bildiri Kitabı**.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Amerikan Finansal Raporlama Standartlarında, temel kavramların yanında finansal tablolarla ilgili bazı özelliklere yer verilmiştir. Finansal bilgilerin belirli özellikleri taşımaları gerektiğine her iki yaklaşımda da büyük önem verilmiştir. Finansal bilgilerin bu özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır⁴⁰:

- Anlaşılır,
- İhtiyaca uygun,
- Doğru ve Güvenilir,
- Karşılaştırılabilir olmalıdır.

Finansal tablolarda sunulan bilgilerin kullanıcılar tarafından kolayca anlaşılabilmesi, finansal tabloların en önemli özelliğidir. Ekonomik faaliyetler ve muhasebe konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip ve sunulan bilgileri yeterli bir dikkatle değerlendirmeye istekli kişiler tarafından anlaşılabilir düzeyde olması finansal tabloların anlaşılabilirlik özelliğini taşıdıkları kabul edilir. İşletmeler karar almada önemli ve karmaşık olan finansal bilgileri, anlaşılmasının zor olduğu gerekçesiyle finansal tablolardan çıkaramaz⁴¹.

Finansal tablolarda sunulan bilgilerin kullanıcılara faydalı olabilmesi için, kullanıcıların ihtiyacına uygun olmalıdır. Geçmiş ve gelecek olayların

⁴⁰ Yüksel Koç Yalkın, “Muhasebe Standartları ve Türkiye Uygulaması”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, C. 4, S. 2, haziran 2002, s. 2; Nalan Akdoğan, a.g.e., 2006, s. 2.

⁴¹ Orhan Çelik, a.g.m., 2003, s. 152.

değerlendirilmesini sağlayacak şekilde finansal bilgi kullanıcılarının ekonomik kararlarını etkileyen bilgi, ihtiyaca uygunluk özelliğini taşıyor olmalıdır⁴².

Finansal bilginin kullanıcılara faydalı olması için güvenilir olması gereklidir. Önemli hataları içermeyen, taraflı olmayan, işlem ve olayları gerçeğe uygun bir şekilde temsil eden ve finansal bilgi kullanıcılarına kararlarında dayanak olabilen bir bilginin güvenilir olduğu kabul edilir. Bir bilgi ihtiyaca uygunluk özelliğini taşımakla beraber güvenilir olmayabilir. Bir bilginin güvenilir olabilmesi için temsil etmesi beklenen veya temsil ettiği iddia edilen işlem ve olayları aslına uygun bir şekilde temsil etmesi gereklidir. Birçok finansal bilgi aslında işlem ve olayları uygun bir şekilde yansıtamama riski taşır. Bu durum, taraflı olmaktan ziyade, ölçülecek işlem ve olayların ya da ölçüm ve sunum tekniklerinin belirlenmesinde karşılaşılan zorluklardan kaynaklanır⁴³.

Finansal tabloların açıklanmasında gereksiz gecikmelerin olması durumunda, bilgi ihtiyaca uygun olma özelliğini kaybedebilir. İşletmelerin yönetimi, bilgileri kısa süre içinde açıklama ile güvenilir olması arasında bir denge kurmak zorundadır. Bilginin kısa süre içinde sunulması için işlem ve olayların tüm yönlerine ilişkin bilgiler edinilmeden, diğer bir deyişle güvenilirliği zedeleyerek, finansal tabloların kamuya açıklanması gerekebilir. Bunun tersi durumunda, gecikme halinde finansal tablolardaki bilgiler çok güvenilir olabilir ancak, daha önceden karar almak zorunda olan kullanıcılar için anlamı azalabilir. Güvenilirlik ve ihtiyaca uygunluk arasında denge kurmada, finansal bilgi kullanıcılarının ekonomik karar alma ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılama noktasına

⁴² Orhan Çelik, a.g.m., 2003, s. 152.

⁴³ Orhan Çelik, a.g.m., 2003, s. 153.

önem verilmelidir. Ayrıca finansal raporlamanın güvenilir ve karşılaştırılabilir olmasının etkin bir sermaye piyasası için ön koşul olduğu ve yatırımcıların riskini azalttığı kabul edilmektedir⁴⁴.

Finansal durum ve performansın saptanması amacıyla, bir işletmenin finansal tablolarının önceki dönemlerle karşılaştırılabilir olması gereklidir. Bunun yanı sıra, finansal tabloların; finansal durum, performans ve nakit akışlarındaki değişimi değerlendirmeyi sağlamaya yönelik olarak, işletmeler arasında da karşılaştırma yapmaya uygun olması gerekir. Bu çerçevede benzer işletmelerin finansal sonuçları, tüm işletmelerde sürekli ve tutarlı olarak aynı şekilde finansal tablolarda gösterilmeli ve değerlendirilmelidir⁴⁵.

İşletme yöneticilerinin temel amacı, işletme faaliyetlerinden sürekli ve tatminkâr bir kar sağlamak ile birlikte işletmenin sürekli olarak sağlıklı bir finansal duruma sahip olmasını gerçekleştirmektir. Bu amacın gerçekleşmesi, gelecek dönemlere ait faaliyetlerin etkili bir şekilde planlanması ile yeterli yönetim kontrolünün bulunmasına bağlıdır. Bu kontrolün sağlanması için en önemli yönetim kontrol aracı finansal tablolardır. İşletme yöneticileri gelecek dönemlere ilişkin faaliyetlerin planlanmasında da cari dönemle geçmiş dönemlere ait finansal tablolardan yararlanmaktadırlar⁴⁶. Bu nedenle işletmeler muhasebe bilgi sisteminden elde ettikleri bilgileri kullanarak finansal tabloları oluşturmaktadırlar.

⁴⁴ Kurt Pribil, “Güvenilir Mali Raporlama: Mali Krizlerin Etkisini Azaltmak ve Bölgede Ekonomik Büyümeyi Güçlendirmeye Yönelik Gerekli Bir Yapı Taşı”, **Mali Piyasa Kurumu Avusturya Bakanlar Konferansı**, Viyana, 16 Mart 2006.

⁴⁵ Orhan Çelik, a.g.m., 2003, s. 154.

⁴⁶ Yüksel Koç Yalkın, **Genel Muhasebe**, Nobel Yayın Dağıtım, 14. Baskı, Ankara, 2005, s. 63.

Finansal tablolar, bir kurumun varlık ve sermaye yapısı, faaliyet sonuçları, dönem kârının oluşumu, kullanımı ve benzeri konulardaki bilgileri içeren muhasebe ilkelerine uygun olarak düzenlenen tablolardır⁴⁷. Bir başka tanımda ise finansal tablolar, muhasebe sistemi içinde kaydedilen ve toplanan bilgilerin belli zaman aralıklarıyla bilgi kullanıcılarına iletilmesini sağlayan araçlar⁴⁸ şeklinde tanımlanmaktadır.

Finansal raporlamanın amacı ise bugünkü ve gelecekteki yatırımcılara, kreditorlere, ortaklara ve diğer finansal bilgi kullanıcılarına kredi, yatırım ve benzeri kararlar almada yararlı bilgiler sağlamaktır. Bununla birlikte finansal raporlama, gelecekte beklenen nakit akışlarının miktarını, zamanlaması ve belirsizliğin değerlendirilmesinde yararlı olan bilgiyi finansal bilgi kullanıcılarına sağlamalıdır⁴⁹.

Raporlamanın temel amaçlarından bir diğeri ise işletme performansının değerlendirilmesidir⁵⁰. Bu raporlama sistemi ile yöneticiler, faaliyetleri ve bu faaliyetlerin işletmenin kârına, amaçlarına ve işletme kâr ve amacına bölümlerin katkısı hakkında bilgi sahibi olur. Böylece üst yönetim, işletme bölümlerinin gelecekle ilgili planlarını yaparlar⁵¹. İşletme performansının raporlanmasıyla; işletme değeri, borç değeri ve ortaklık değerlerine ilişkin tüm bilgilerin finansal performans raporunda yer

⁴⁷ Ahmet Hayri Durmuş, **Mali Tablolar Tahlili**, İstanbul, 1990, s.1

⁴⁸ Nalan Akdoğan ve N. Tenker, a.g.e., s. 4.

⁴⁹ Gökhan Özer, **Muhasebe Karları ile Hisse Senedi Verimleri Arasındaki İlişkiler İMKB’de Deneyisel Bir Analiz**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No: 31, Ankara 1996, s. 7.

⁵⁰ İşletmenin performansının raporlanması ile ilgili olarak Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB), 2004 yılında Amerika Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) ile ortak başlattığı, “performans raporlama projesi” ile bir işletmenin performansını finansal bilgi kullanıcılarının daha iyi anlamasını sağlamak ve geleceğe yönelik beklentileri karşılamak amacıyla çalışmalar yapmaktadır

⁵¹ Recep Pekdemir, “Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği: Raporlama ve Mali Tablolar”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:22 Eylül-Ekim 1993, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/22malicozum/07-recep%20pekdemir18.doc>

almasıyla finansal raporların gerekli nitelikte olması sağlanır⁵². İşletmenin performans değerlemesi, işletme karlılığı ve karlılıktaki değişimi belirleme ile işletmenin gelecekte elde edeceği varlıklardaki değişiklikleri değerlendirme açısından önemlidir. İşletmenin varlıklarından ve kaynaklarından elde edebileceği nakit ve nakit benzeri tutarların tahmin edilebilmesi için performansla ilgili bilgi verilmesi kaçınılmaz bir durumdur.

Bununla birlikte, işletmenin kullanacağı ek kaynak kullanımı konusunda karar vermek için performans değerlemesinden yararlanılır. İşletmenin, finansal durumdaki değişimi, dönem içerisinde gerçekleştirilen yatırım, finansman ve esas faaliyetleri hakkında bilgi vermeye yarar. Bu bilgi finansal bilgi kullanıcılarına, işletmenin nakit oluşturma gücünü ve işletmenin bu nakit akışından yararlanma potansiyelini gösterir. Finansal durum hakkında bilgiler bîlânçoda, performans hakkında bilgiler gelir tablosunda, finansal durumdaki değişiklikler hakkında bilgi ise ek finansal tablolarda gösterilir.

Raporlama sistemleri çağın gerektirdiği etkinlik ve verimliliği taşımayan işletmelerde yönetim kontrol sistemleri de etkin ve verimli olmayabilir. Finansal bilgilerin, ihtiyaç anında ayrıntılı bir şekilde elde edilmesinin yanında anlaşılır ve güvenilir biçimde, finansal bilgi kullanıcılarına sunulduğu da büyük önem taşır. Böylece finansal raporlar, karar alma durumunda bulunan finansal bilgi kullanıcılarına yeterli ve doğru finansal bilgiyi sağlamalı ve farklı işletmelerin bilgilerinin karşılaştırılmasına imkân vermelidir. Bu nitelikler finansal raporların, incelemede bulunan tüm ilgililere aynı şeyi anlatması gerektiğini ifade eder.

⁵² İsmail Ufuk Mısıroğlu, “İşletmelerde Finansal Performans Raporlaması”, **Mali Çözüm Dergisi**, Nisan – Mayıs 2006, S. 75, s.12.

Raporlama, işletmenin faaliyetleriyle ilgili olarak elde edilen bilgilerin yönetim kararlarında kullanılması amacıyla yöneticilere yardımcı olacak şekilde hazırlanmalıdır⁵³. Raporlamanın üç temel amacı vardır⁵⁴:

- Yöneticilere finansal bilgi sağlar,
- Faaliyetlerin değerlendirilmesi ve analizinde yardımcı olur,
- Yöneticilerin kendilerini değerlendirmelerine yardımcı olur.

Raporlama, işletme kararlarında finansal bilgi sağlayan bir yönetim kontrol aracıdır. Finansal bilgi kullanıcıları, karar alırken, ilgili konuda etken olan faktörlerin kısa bir açıklamasına ihtiyaç duyabilirler. İşletme ile ilgili çıkar gruplarının ortak amaçlara uygun olarak faaliyet göstermelerinin ve aralarında tam bir uyum sağlanmasında işletme yönetimi gerekli önlemleri almalı ve finansal raporları eksiksiz olarak düzenlemelidir⁵⁵.

Finansal tablolar işletmelerin finansal durumunu ve işlemlerini yansıtır. Finansal tabloların amacı, işletmenin finansal durumu, faaliyet sonuçları ve nakit akışı hakkında bilgi vererek, bu bilgileri tüm finansal bilgi kullanıcılarına sunmaktır. Ayrıca finansal tablolar, yönetimin kaynakları etkin kullanıp kullanmadığını da gösterir. Bu amaca ulaşmak için finansal tablolar, işletme çalışanlarına ve işletmeyle ilgili finansal bilgi

⁵³ Harace R. Brock, C. E. Palmer ve F. C. Archer, **Accounting : Principles and Applications**, 3 rd. Ed., McGraw-Hill, Inc., 1974, s. 60.

⁵⁴ Gary J. Zenz ve G. H. Thompson, **Purchasing and the Management of Materials**, John Wiley & Sons, Inc., 1987, s. 434.

⁵⁵ Recep Pekdemir, “Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği: Raporlama ve Mali Tablolar”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:22 Eylül-Ekim 1993, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/22malicozum/07-recep%20pekdemir18.doc>.

kullanıcılarına en önemli bilgi verme aracı olduğu için bu tabloların, muhasebe ilkeleri ve standartlarına uygun şekilde düzenlenmesi gereklidir. Muhasebe ilke ve standartlarına uygun olarak hazırlanmayan finansal tablolar istenilen faydayı sağlamamış olacak ve finansal tablolar esas alınarak yapılan analizler alınacak kararlarda sapmalara neden olacaktır⁵⁶.

Hazırlanan finansal raporlar, finansal bilgi sisteminden elde edilir. İşletme içine yönelik hazırlanan raporlar, işletme dışındaki ilgililere yönelik hazırlanan raporlardan daha ayrıntılıdır. Bununla birlikte, işletme içindeki kullanıcılara yönelik olarak hazırlanan raporlarda sınırlayıcı kurallar yoktur. Buna bağlı olarak bu tür raporların kapsam ve boyutlarının ne olması gerektiği konusu tamamen işletme yöneticisinin ya da raporu hazırlayanların kararına bağlıdır. Burada açıklanan raporlar daha çok işletme dışı kullanıcılara yöneliktir⁵⁷.

İşletmeler yatırım ve yönetim kararlarında esas alacağı finansal bilgilere, geçmişe oranla günümüzde çok daha rahat ulaşabilmektedir. Bu bilgiler işletmelerin gerçek finansal durumunu ne ölçüde doğru yansıttığı ve bu bilgilerin ne ölçüde karşılaştırılabilir olduğu önemli bir konudur. Bu bilgilerle oluşturulan finansal tabloların doğru, açık, yeterli ve kıyaslanabilir şekilde şeffaflık özelliğini taşıması gereklidir. Bu durum yatırım

⁵⁶ Nalan Akdoğan ve N. Tenker, a.g.e., s. 4.

⁵⁷ Recep Pekdemir, “Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği: Raporlama ve Mali Tablolar”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:22 Eylül-Ekim 1993, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/22malicozum/07-recep%20pekdemir18.doc>.

kararı verecek olan bir yatırımcının doğru karar verdiğiinden emin olması ve şirketin başarısı için büyük önem taşımaktadır⁵⁸.

Finansal raporlamanın işletme amaç ve uygulamalarına ve diğer ilgililere sağladığı faydanın yanında bazı eksiklikleri de bulunmaktadır. Bunun nedeni gelişen teknoloji ve ekonomik yapıdır.

Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanan finansal raporlamanın işletmeler ve finansal bilgi kullanıcılarına yararları yaygın olarak kabul edilen bir durumdur. Ancak teknolojik ve ekonomik gelişmelerin sonucunda finansal raporlamaların yerel ve küresel finansal bilgi kullanıcılarına gerçek ve güvenilir bilgiyi vermesi için gelişmelere uygun düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Finansal tabloların yeniden ele alınması gerekliliğini şu şekilde sıralanabilir;

- Finansal raporların anlaşılabilir ve ihtiyaca uygun olması o raporun zamanında sunulması, tahmin değerinin olması ve geri besleme özelliğinin olması demektir. Bununla birlikte raporların güvenli olması ise raporların işletmenin gerçekleştirdiği işlemleri doğru temsil etmesi, kanıtlanabilir olması, tarafsız olması ve finansal tablolarda sunulan bu bilgilerin önemli olması ve bu önemli bilgilerin açıklanmış olması gerekliliğinin⁵⁹ finansal raporlamayı hazırlayanlar tarafından tam olarak kavranamaması ve yasal yaptırımların olmaması,

⁵⁸ Tuncay Özilhan, “Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş Paneli Açılış Konuşması”, TÜSİAD, İstanbul 2002.

⁵⁹ Nalân Akdoğan, “Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş Paneli”, TÜSİAD, İstanbul 2002.

- Geleneksel muhasebe ve raporlama sistemi modern işletmelerin temel dinamiği olan bilgi ve entelektüel sermayeyi değerlemede ve raporlamada yetersiz kalması, geleneksel raporlama yöntemlerinin faydasını tartışılır hale getirmiş olması⁶⁰,

- Sermaye piyasalarının küreselleşmesi ve uluslararası yatırım kararları, sermaye hareketleri ve uluslararası şirket alım ve satım işlemlerinin ortaya çıkması etkin finansal raporlamanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Finansal raporlamanın etkinliğinin göstergesi ise doğru, karşılaştırılabilir ve şeffaf olarak sunulabilmesindedir. Kurumsal yönetim anlayışını benimseyemeyen sermaye piyasalarında sorumluluk ve şeffaflık standartları, sermaye maliyetlerinin önemli ölçüde artmasına neden olmakta dolayısıyla ekonomik büyüme fırsatları kaçırılmaktadır⁶¹. Bu nedenle şeffaflık ilkeleriyle düzenlenmeyen finansal raporların işletmelerin ekonomik durumlarını yansıtmakta yetersiz kalması,

- İşletme finansal raporları; işletme faaliyetlerine ilişkin bilgileri, performans ölçülerini, yapılan değerlendirme ve analizlere ilişkin bilgileri, geleceğe yönelik bilgileri ve işletme, yöneticiler ve hisse senedi sahipleri hakkında diğer bilgiler gibi birbirinden farklı ve çok sayıda bilgiyi içermektedir. İşletmelerin faaliyetlerine ilişkin bilgilerin

⁶⁰ Hakan Erkuş, “Geleneksel Raporlama Yöntemlerinin Yeni Ekonomi Karşısındaki Durumunun İrdelenmesi ve Entelektüel Sermayenin Raporlanması”, http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/yazArk.php?page=http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=607. Erişim Tarihi: 17.11.2007.

⁶¹ Cansen Başaran Symes, “Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş Paneli”, TÜSİAD, İstanbul 2002.

kamuya açıklanması bu bilgilere dayanarak karar vermek durumunda olan finansal bilgi kullanıcılarının kararlarının doğru ve amaca yönelik olması⁶².

Sermaye piyasalarında yaşanan gelişmeler finansal raporlamalar şekil ve içerik olarak değişmesini zorunlu hale getirmiştir. Yayınlanan finansal raporlar finansal bilgi kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaz hale gelmiştir. Bu nedenle sermaye piyasalarında ki bu eksikliği gidermek ve işletmelerin karar alma süreçlerini ve küresel piyasalarda rol alma etkinliğini arttırmak için uluslararası muhasebe standartlarına uygun raporlama yapılması kaçınılmaz hale gelmiştir.

F. YENİ FİNANSAL RAPORLAMA

Sermaye piyasası ve muhasebe sisteminden elde edilen bilginin, finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarına uygun fonksiyonu yerine getirebilmesi ve sağlıklı bilgi akışını sağlamak; benzer olayların benzer şekilde yorumlanması için benzer şekilde raporlanması, üretilen bilgilerin doğru, anlamlı, güvenilir ve karşılaştırılabilir olması, kamunun aydınlatılması ve yatırımcıların sermaye piyasası hakkında ayrıntılı bir şekilde bilgilendirilmesi ancak muhasebe standartlarının uygulanmasıyla elde edilecektir⁶³.

Uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının uyumlaştırılması, küresel sermaye piyasalarının ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için bir gerekliliktir. Küreselleşme ile birlikte finansal piyasalarda çokuluslu şirketlerin ortaya çıkması, uluslararası bağımsız denetim kuruluşlarının küresel piyasalardaki etkinliği ve rekabeti,

⁶² Orhan Çelik, “Sermaye Piyasalarında Gönüllü Kamuya Açıklama”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Yıl: 2, S: 6, 2002, s. 75–89.

⁶³ Ercan Bayazıtlı, O. Çelik ve S. Üstündağ, a.g.e., s. 2.

bazı ülkelerin ekonomik birlik oluşturma girişimleri ve uluslararası piyasada meydana gelen muhasebe skandalları finansal raporlama düzenlemelerinin güncelleştirilmesini yeniden ele alınması gerekliliğini ortaya koymuştur. Ayrıca, söz konusu gelişmeler, finansal raporlama alanında uluslararası standartların oluşturularak ulusal düzenlemelerin bu standartlarla uyumlaştırılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Çünkü küreselleşen sermaye piyasaları, karşılaştırılabilirlik ve rekabet edilebilirlik nedeni ve finansman ihtiyacını karşılama amacıyla küresel standartlara göre hazırlanan finansal raporlar istemektedir⁶⁴.

Bununla birlikte dünyanın hemen her yerinde muhasebe ve finansal raporlama sisteminin uygulanması genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve muhasebe standartları esas alınarak yürütülmektedir. Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri de yaşanan gelişmelere ve işletme gereksinmelerine göre değişmekte ve gelişmektedir. Muhasebe kuramında genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden sonra daha sistematik bir yapıya sahip olan muhasebe standartları uygulanmaktadır. Muhasebe standartları, yeni ekonomide⁶⁵ karşı karşıya kalınan özel durumlara ilişkin muhasebeleştirme ve finansal raporlama ilkelerini içermektedir. Ülke ekonomilerinin farklı özellikler taşıyor olması ve gereksinmelerinin birbirinden farklı olması, ulusal muhasebe standartlarının da birbirinden farklı olmasını doğurmaktadır. Ulusal muhasebe standartları bakımından

⁶⁴ Süleyman Uyar, “Türkiye'nin Finansal Raporlamada Uluslararası Standartlara Uyumu”, <http://www.muhasebetr.com/yazarlarimiz/suleyman/03.asp>, Erişim Tarihi:15.09.2006.

⁶⁵ Bilgi, entelektüel sermaye, internet, maddi olmayan varlıklar, yeni organizasyon yapıları, network (şebeke-ağ), küreselleşme gibi kavramlarla da açıklanan yeni ekonomi; eski ve ulusal tabanlı ekonomiden, farklı pazar ve endüstri yapılarıyla büyüyen küresel yeni ekonomiye dönüşümü ifade etmektedir. Kadir Gürdal, “Yeni Ekonomi Kavramı ve Yeni Muhasebe Anlayışı”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Eylül 2004.

temel ilişki bu şekilde olmasına karşın, ulusal muhasebe uygulamalarının tüm dünyada birbiri ile uyumlaştırılabilmesi için ulusal muhasebe standartlarının da birbiri ile uyumlu olması kaçınılmazdır. Bu amaçla günümüzde “küresel finansal raporlama” projesinin bir gereği olarak hızla uluslararası muhasebe standartları geliştirilmektedir⁶⁶.

Dünya çapında genel kabul görmüş muhasebe ve finansal raporlama standartlarının olmayışı, yatırım alternatifleri ile ilgili yatırımcıların doğru karar alma yeteneklerini sınırlandırarak, sermaye piyasalarının tam olarak etkileşimine engel olmaktadır. Bu nedenle, yatırımcılar ve diğer finansal bilgi kullanıcıları tarafından yatırım fırsatlarının karşılaştırılabilmesi ve işletmenin kuvvetli ve zayıf yönleri ile içinde bulunduğu fırsat ve tehditler hakkında daha gerçekçi bilgi sahibi olunması ve böylece rakiplerle daha avantajlı koşullarda rekabet edilebilmesi için, uluslararası düzeyde tek bir muhasebe ve finansal raporlama sisteminin bulunması gereklidir⁶⁷.

Finansal raporlamaya ilişkin esasların düzenlenmesinde iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar, Amerika Birleşik Devletlerinde geçerli olan ve Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından oluşturulan Amerikan Finansal Muhasebe Standartları (SFAS) ile Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından oluşturulan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS)’dır. Aslında bu iki yaklaşım, bazı farklılıklar dışında önemli ölçüde benzer hükümler içermektedir.

⁶⁶ Orhan Çelik, a.g.e., 2003, s. 146-147.

⁶⁷ Kemal Karahan, **Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında Finansal Araçların Mali Tablolarda Gösterimi ve Değerlemesine İlişkin Esaslar**, Sermaye Piyasası Kurulu Muhasebe Standartları Dairesi, Yeterlik Etüdü, Ekim 2002, Ankara. s. 2.

Ülkemizdeki finansal raporlama düzenlemeleri uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilirken, Amerikan sistemi olan FASB düzenlemelerinin mi yoksa Avrupa Birliği sistemi olan IASB düzenlemelerinin mi esas alınacağı gündeme gelmiştir. Avrupa birliği tam üyeliğine karar alan Türkiye, Avrupa birliği ülkelerinin ilke kararı aldıkları Uluslararası Finansal Raporlama Standartları uygulamasını kabul etmiş ve çalışmalar bu yönde devam etmektedir. Ayrıca Avrupa Birliği, üye ülkeleri menkul kıymet borsalarında ve diğer teşkilatlanmış piyasalarda işlem gören tüm işletmelerin konsolide finansal tablolarının 01.01.2005 tarihinden itibaren Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile uyumlu olarak hazırlanmasını zorunlu tutmuş olması, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Avrupa ve Dünya çapında hızlı bir şekilde geniş bir uygulama alanı bulması ve sermaye piyasaları düzenleyici kuruluşları tarafından oluşturulan ve uluslararası fon akımlarını düzenleyen Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütünün, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun çalışmalarını desteklemesi nedeniyle ülkemizde de bu yönde çalışmalar yapılmış ve devam etmektedir.

Bu çalışmalar yapılırken sermaye piyasalarında uygulama birliğinin ve güvenliğinin sağlanabilmesi için dikkat edilmesi gereken unsurlar aşağıdadır⁶⁸:

- İhtiyariliğe yol açmaması için standartlar yasal düzenleme ile gerçekleştirilmelidir.

⁶⁸ Bülent Üstünel, “Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları”, **6. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu**, 16-19 Nisan 2003, s. 278.

- Yasama erki ağır çalıştığı için muhasebe standartları özel sektörcü oluşturulan düzenleyici kuruluşlar tarafından belirlenmelidir.
- Devlet, standart düzenleme ve yayınlama yetkisini politik baskılardan etkilenmeyen özerk kuruluşlara devretmelidir.

G. MUHASEBE STANDARTLARIYLA İLGİLİ YAPILAN ULUSAL VE ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

Uluslararası etkileşimin artmasıyla farklı ülkelerde finansman ihtiyaçlarını karşılamak veya doğrudan yatırım yapmak gibi amaçlarla faaliyet gösteren işletmeler, farklı muhasebe uygulamalarıyla karşı karşıya kalmışlar ve her bir ülkedeki muhasebe kurallarına ve uygulamalarına göre finansal tablo düzenlemek zorunda kalmışlardır. Aslında uluslararası sermaye piyasalarını kullanan işletmelerin finansal bilgilerin kullanıcılara iletilmesinde ve finansal piyasalarda bu bilgilerin kullanılabilirliğinin etkin hale gelmesinde ortak bir muhasebe diline ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ortak dil, uluslararası muhasebe standartlarıdır. Uluslararası muhasebe standartları, farklı ülkelerdeki işletme faaliyet sonuçlarının aynı ilkeler ve uygulamaları ile güvenilir ve karşılaştırılabilir olarak raporlanmasını ve değerlendirilmesini sağlamaktadır⁶⁹. Son zamanlarda yapılan çalışmalar bu ihtiyaca büyük ölçüde cevap vermiş olsa da yeterli değildir ve muhasebe uygulamalarında ülkeler arası farklılıklar hala devam etmektedir. Bu farklılıkların sonucu olarak finansal bilgilerinin güvenilir ve karşılaştırılabilir

⁶⁹ Serpil Bostancı, “Küreselleşen Muhasebede Standartlaşma ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu”, **Mali Çözüm Dergisi**, S. 59, Nisan Mayıs Haziran 2002, s. 2.

olmaması, farklı raporlama yükümlölükleri nedeniyle maliyetlerin artması finansal bilgi kullanıcılarının ve yatırımcılarının kararlarını olumsuz yönde etkilemektedir⁷⁰.

Finansal raporlama ile ilgili uluslararası sermaye piyasalarındaki uygulamalar uluslararası işletmelerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadır. Sermaye piyasalar küresel bir özellik kazanmıştır ve birbirlerinden ayrı değeriendirilemez. Finansal bilgi son derece yaygın olarak paylaşılmakta ve kullanılmaktadır. Finansal bilgi kullanıcıları kararlarını verebilmek için bu bilgilere elektronik olarak ulaşabilmektedir⁷¹. Ancak ölkeler arasındaki farklı uygulamalar bu bilginin işlerliğini azaltmaktadır.

Bu ve benzer nedenlerle uluslararası kabul gören standartların oluşturulması hem ekonomik politikaların oluşturulmasını hem de uluslararası finansal sistemin güçlendirilmesini sağlayacaktır. Uluslararası sermaye piyasasını düzenleyici kurumlar, IMF, BIS, IASB ve diğeri standart belirleyiciler; veri dağıtımı, şeffaflık, banka gözetim ve denetimi, muhasebe ve denetim gibi konularda standartlar geliştirilmesi için tavsiyelerde bulunmuşlardır. 1990'lı yılların sonundan başlayarak tüm dünyaya yayılan krizler ve yaşanan muhasebe skandalları, finansal bilgi kullanıcıları açısından güvenilir ve şeffaf muhasebenin önemini artırmıştır⁷².

Muhasebe standartlarının gerekliliğini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

⁷⁰ Necdet Sağlam, **Bölümsel Raporlama ve Uygulaması**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No.1282, 2001, s. 12.

⁷¹ Cansen Başaran, "Evrensel Muhasebe Standartlarına Doğru", **Mali Çözüm Dergisi**, S. 57, Ekim-Kasım-Aralık 2001, s. 1.

⁷² Özer T. Yeniay, "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları – 1 Ocak 2005'e Hazır mıyız?", s. 7, http://www.sistems.org/depo/meslek/UMS_v5.11.pdf. Erişim Tarihi: 11.12.2007.

- Küreselleşmenin sermaye piyasalarına etkisi ile diğer ülke borsalarında işlem gören şirketlerin aynı değerlendirme esasları ile hazırlanan mali tabloları yatırımcıların bilgisine sunmasının gerekliliği,
- Küresel yatırımcılara sunulan faaliyet sonuçları ve finansal yapının doğru ve gerçeği yansıtmaları gerekliliği,
- Ülkeler arası sermaye hareketlerinin hızlanması sonucunda bilginin aynı hızda sunulması gerekliliği,
- Küresel yatırımcıların uluslararası stratejik yatırım kararlarında artış olması ve bu arzın karşılanması gerekliliği,
- Daralan ülke piyasalarından pay alamayan şirketlerin uluslararası yatırımlardan pay alma isteği,
- Uluslararası yatırımcıların ekonomik birlik oluşturma çabaları,
- Uluslararası yatırımcıların güvenilir, karşılaştırılabilir ve şeffaf bilgi ihtiyacı.

Artan bu önem ve gereklilik karşısında başta uluslararası muhasebe standartları kurulu olmak üzere dünyada birçok kurum ve devlet muhasebe standardı belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır.

1. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu

Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee, IASC) birçok gelişmiş ülkelerdeki muhasebe örgütlerinin bir araya gelmesi sonucu 29 Haziran 1973 tarihinde Avustralya, Kanada, Fransa, Almanya, Japonya,

Meksika, Hollanda, İngiltere, İrlanda ve Amerika'dan gelen profesyonel muhasebeciler tarafından yapılan anlaşma ile kurulmuştur. Oluşturulan Komite'nin kuruluş amacı ve anlaşma şartları 1978 ve 1983'de yeniden gözden geçirilmiştir. Temel amacı uluslararası muhasebe standartlarını hazırlamak ve yayınlamak olan IASC'ın uluslararası muhasebe standartlarına ilişkin çalışmaları birçok ulusal ve uluslararası örgütler tarafından da desteklenmekte ve uyum (harmonizasyon) çalışmaları sürdürülmektedir. Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Nisan 2001'de Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board, IASB) adını almıştır. Bundan sonra muhasebe standartlarının yayınlama yetkisini kendi üzerine alan Kurul kendi döneminde çıkarılan standartları, Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (International Financial Reporting Standard, IFRS) olarak isimlendirme kararı almıştır. Ayrıca daha önce komite onayı ile yayınlanmış olan tüm standartların da yürürlükte kalmasını benimsemiştir. Bu nedenle şu anda yürürlükte hem IAS hem de IFRS bulunmaktadır.

Muhasebe standartları hazırlama ve yayınlama konusunda genel kabul görmüş tek otorite olan Kurulun amaçları;

- Yüksek kalitede, şeffaf, karşılaştırılabilir, anlaşılabilir ve uygulanabilir tek bir muhasebe standart seti oluşturmak⁷³,
- Ortaya çıkan uygulama sorunlarını çözmek için standartlarda gerekli görülen değişiklikleri yapmak⁷⁴,

⁷³ Nâlan Akdoğan, a.g.e., 2006, s. 3-4.

⁷⁴ Suna Oksay, O. Acar, "Sigorta Sektöründe Uluslararası Finansal Raporlama Standartları: Kurumlar ve Standartların Özetleri", <http://www.tsrsb.org.tr/tsrsb/Maliye+ve+Muhasebe/Finansal+Raporlar/IASB.htm>. Erişim Tarihi: 29.05.2008.

- Ulusal muhasebe standardı hazırlamakla görevli kurul ve komitelerle işbirliği içerisinde girerek muhasebe standartlarında uyumlaşmayı sağlamak⁷⁵,
- Finansal raporlama standartlarının şeffaf ve karşılaştırılabilir bilgi sunmasını sağlamaktır⁷⁶.

2. Amerika Birleşik Devletleri

Amerika birleşik devletlerinde, muhasebe uygulamalarında “US GAAP” olarak adlandırılan genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri esas alınmaktadır. Dünya ekonomisini birçok yönüyle etkileyen ABD, muhasebe uygulamalarında da diğer ülkeler üzerinde belirleyici olmaktadır. ABD’de muhasebe standartlarının belirlenmesinde ise Amerikan Sermaye Piyasası Kurulu (Securities Exchange Commission–SEC) önemli bir rol oynamaktadır. SEC sadece denetim ve gözetim ile ilgili muhasebe standartlarını belirlerken, muhasebe ve bağımsız denetim ile ilgili standartların belirlenmesini özerk kuruluşlara bırakmıştır. Bu kuruluşlardan birincisi 1939 yılında kurulan ve halen devam eden AICPA (American Institute of Certified Public Accountants) ikincisi ise 1973 yılında kurulmuş olan ve halen Amerika’da muhasebe standartları belirleyen ve yayınlayan FASB (Financial Accounting Standards Board)’dır⁷⁷.

Sermaye piyasasının büyüklüğü ve yatırım avantajının çok çeşitli olması nedeniyle ABD’ye yatırım yapan şirketler, ABD’nin kendi ulusal muhasebe standardına göre finansal raporlama istemesi nedeniyle, büyük sorunlar yaşamaktadır. Aslında SEC’in

⁷⁵ Nâlan Akdoğan, a.g.e., 2006, s. 4.

⁷⁶ Nâlan Akdoğan, a.g.e., 2006, s. 4.

⁷⁷ Serpil Bostancı, a.g.e., s. 3.

burada yapmak istediği şey yatırımcının korunması ve piyasa kalitesinin sağlanmasıdır. Ancak raporlama kuralları sıkı ve yasal bazlı olması yatırımcının, yatırım fırsatlarını kısıtlamakta ve mevcut fırsatlardan avantaj sağlamada yüksek işlem maliyetlerine maruz bırakmaktadır. Bu ve benzer düzenlemeler bir karmaşa meydana getirmekte ve düzenlenen finansal tabloların güvenilirliğini azaltmaktadır⁷⁸. Bu durumda sermaye piyasalarında bir belirsizlik oluşturmakta ve yatırımcının karar verme sürecinde olumsuz bir rol oynamaktadır. Uluslararası yatırımcıların ve sermaye piyasalarının bu karmaşadan kurtulması ve yaşanan muhasebe skandalları ABD’de küresel bir düzenlemenin yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

IASB standartlarının küresel standartlar olarak kabul edilmesi çalışmaları 1990’lı yılların sonunda başlamıştır. Bu çalışmalardan alınan ilk sonuç SEC’in bu standartları tanıması diğeri ise IASB standart oluşturma sürecinde FASB’ın da yerini almasıdır. Bu çalışmalar sonucunda IASB, Ocak 2007 itibariyle FASB ile uyumlu 8 adet IFRS⁷⁹ yayınlamıştır.

Yapılan bu uyumlaştırma çalışmalarının ilk aşamasında SEC düzenlemesine tabi yabancı şirketler finansal tablolarını US GAAP yerine UFRS veya genel kabul görmüş yerel muhasebe standartlarını kullanarak sunması durumunda kazançlarının ve net varlıklarının US GAAP’e göre düzenlenmiş rakamlarla mutabakatı gerekmektedir. Bu

⁷⁸ İdil Kaya, “FASB - IASB Anlaşması ve Global Finansal Muhasebe Standartlarına Doğru”, **6. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu** (16 - 19 Nisan 2003)
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sempozyum/06Sempozyum/4Oturum/IdilKaya.pdf>, s. 9.

⁷⁹ IFRS 1 First-time Adoption of International Financial Reporting Standards, IFRS 2 Share-based Payment, IFRS 3 Business Combinations, IFRS 4 Insurance Contracts, IFRS 5 Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Operations, IFRS 6 Exploration for and evaluation of Mineral Resources, IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures, IFRS 8 Operating Segments.

uygulama SEC tarafından Kasım 2007’de kaldırılmıştır. SEC, Ağustos 2008’de ise ABD’nin UFRS’lere uyumlaştırılması ile ilgili nihai yol haritasını açıklamıştır. Buna göre 2009 yılında sınırlı sayıda şirketler grubu için UFRS’lerin erken uygulanması mümkün olabilecektir. 2011 yılında ise yerel şirketlerin UFRS’leri uygulayıp uygulamayacağına karar verilecektir⁸⁰.

3. Avrupa Birliği

Dünyada yaşanan finansal gelişmeler Avrupa Birliği ülkelerinde de etkisini göstermiştir. AB içinde yaşanan ekonomik ve sosyal entegrasyon Avrupa’nın gayrisafi yurtiçi hasılasının yüzde 7 artmasını sağlayacağı tahmin edilmektedir. Entegrasyon süreciyle de ülke bazlı yatırım analizlerinin yerini sektör bazlı analizler almaya başlamıştır. Bunun yanında AB içerisinde 35.000’in üzerinde menkul kıymet borsasının olması da entegrasyonun ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. AB içerisinde 12 ayrı sistemin olması 21 ayrı saklama ve takas kurumunun faaliyet göstermesi önemli bir dezavantajdır. Bu açıdan AB’nin takas ve saklama açısından uyum sağlaması gerekliliği kaçınılmazdır. Finans piyasalarının entegrasyonu ile AB’de tek bir sermaye piyasası olacaktır. Bu amaca ulaşmak, muhasebe uygulamalarının uyumlaştırılması ile sağlanacaktır. Zira muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar sermaye piyasasında yatırım yapanların kararlarını doğrudan etkilemektedir⁸¹.

⁸⁰ Orhan Çelik, “Uluslararası Muhasebe Standartlarına İlişkin Gelişmeler: Dünya ve Türkiye”, **12. Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu**, 26-30 Kasım 2008, Kıbrıs, s. 18.

⁸¹ Orhan Çelik, “Avrupa Birliğinde Sermaye Piyasalarının Entegrasyonu ve Muhasebe Uygulamalarının Uyumlaştırılması Süreci: Türkiye’nin Uyumlaştırma Sürecindeki Konumu”, **AÜ SBF Dergisi**, Cilt 60, Ocak-Mart 2005, No: 1, s. 100-103.

Avrupa Birliği ölkelerinde, muhasebe uygulamaları Dördüncü ve Yedinci Yönergeye göre yapılmaktadır. Bu yönergelerin teknik eksikliklerinin olması nedeniyle üye ölkeler tarafından ulusal muhasebe düzenlemelerinde uygulanmasının geciktirilmesi nedeniyle ölkeler arasında farklılıklar devam etmiştir. Ayrıca, bu yönergelerin yayınlandıktan sonra güncellenmemesi de entegrasyonun gecikmesine neden olmuştur. Bununla birlikte üye ölkelerin bu yönergeleri uygulaması yönünde uluslararası sermaye piyasalarının beklentisi de sonuçsuz kalmıştır⁸².

Küresel gelişmeler karşısında ihtiyaca cevap veremeyen bu yönergelerin yerini UFRS almaya başlamıştır. Borsaya kayıtlı şirketlerin 2005 yılından başlayarak konsolide finansal tablolarını UFRS'ye göre hazırlama zorunluluğu dördüncü ve yedinci yönergelerin mevcut durumda uygulanmaya devam edilip edilmeyeceği konusunu gündeme getirmiştir. UFRS'yi uygulayan şirketler için 4. ve 7. yönergelere uygun finansal tablo hazırlama zorunluluğu devam edecek ise bu yönergelerin UFRS ile uyumlu olması gereklidir. Ayrıca UFRS'yi kullanan şirketler muhasebe yönergelerinin kapsamından çıkarılsa bile ulusal muhasebe standartlarının UFRS ile uyumlulaştırılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle 19 Temmuz 2002 tarihinde yayınlanan Avrupa parlamentosu kararı ile uluslararası muhasebe standartlarıyla uyumlaştırılmış muhasebe standartlarının AB ölkelerinde uygulamaya konulması benimsenmiştir⁸³.

⁸² Serpil Bostancı, a.g.e., s. 6.

⁸³ Nalân Akdoğan, “Avrupa Birliği’ne Üye Ölkeler Arasında Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş - Dördüncü ve Yedinci Yönerge Muhasebe Standartlarının IAS’e Yakınlaştırma Çalışmaları”, **Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın’a Armağan Kitabı**, SBF yayın No: 590, TÜRMOB Yayın No: 221, Ankara 2003, s. 31.

4. Türkiye

Ülkemizde muhasebe standartlarının gelişimi ve uygulaması devletin yasalar yoluyla yönlendirmesi ile gerçekleşmiş⁸⁴ ve Türkiye ile sıkı ekonomik ve siyasi ilişkileri olan bazı ülkelerin muhasebe standartları izlenerek ve uygulanarak geliştirilmiştir⁸⁵. 1900'lü yılların başından 1930'lara kadar Fransa, 1930 – 1950 yılları arasında Almanya, 1950'den sonra ise ABD uygulamaları esas alınarak düzenlemeler yapılmıştır. 1987'den sonra ise Avrupa Birliği ile uyum çerçevesinde AB uygulamaları ve son dönemde de IASB uygulamaları etkili olmuştur⁸⁶.

İlk uygulamadan itibaren Türkiye'de muhasebe standartları yasaların etkisiyle oluşturulmuştur. Bu amaçla çeşitli kuruluşlar muhasebe standartları çalışması yapmışlardır. Bunlar⁸⁷;

- İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu,
- Bankalar Birliği,
- TSE Muhasebe Standartları Daimi Komitesi,
- Sigorta Murakabe Kurulu,
- Sermaye Piyasası Kurulu,

⁸⁴ Ercan Bayazıtlı, O. Çelik ve S. Üstündağ, a.g.e., s. 55

⁸⁵ H. Erdoğan Yayla, "Diversities Between the Regulations of Turkish Accounting Standard Setters: A Brief History of Türkiye's Twentieth Century Accounting Standardization Applications", Munich Personal RePEc Archive papers No. 2554, 04. April 2007, sayfa 3.: Accounting Business and Financial History Workshop Carmona (Seville), Spain, 20-21 April 2006. http://mpa.ub.uni-muenchen.de/2554/01/MPRA_paper_2554.pdf

⁸⁶ Necdet Sağlam, a.g.e., 2001, s. 44.

⁸⁷ Gürbüz Gökçen, B. A. Akgül ve C. Çakıcı, **Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları**, Beta Yayın, 1. Baskı, İstanbul, Ekim 2006, s. 4-9.

- Maliye Bakanlığı Muhasebe Standartları Komisyonu,
- Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu,
- Türkiye Muhasebe Standartları Kuruludur.

Yapılan bu çalışmaların en önemlisi, etkili ve kalıcı olanları SPK ve TMSK'nın düzenlemeleri olmuştur. Geçmiş yıllarda yapılan çalışmalara ek olarak Türkiye'de sermaye piyasasının oluşmasıyla uluslararası muhasebe kuralları ve standartları uygulanmaya başlanmıştır. 1990'lı yıllarda ise Maliye Bakanlığı yayınladığı “Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği” ile standardizasyon yönünden önemli bir çalışma yapmıştır. Bu tebliğ ile muhasebe uygulamasında tekdüzene geçilmiştir. Ancak vergi yasaları ve SPK tebliğlerinde yer alan birbirinden farklı hükümlerin muhasebe uygulaması da farklı olmuştur. Bununla beraber finans, enerji ve benzer sektörlerdeki şirketlerin de muhasebe uygulamalarında kendilerine ait özel düzenlemeleri olmuştur⁸⁸. Farklı uygulamaların olması dışa açılma ve dünya ile entegre olmak isteyen Türkiye için olumsuz bir durum oluşturmuştur. Uluslararası piyasalarda iş yapan şirketler finansman sorunu yaşamış ve diğer ülkelerle rekabet edemez duruma gelmişlerdir. Bu sorunları aşmak isteyen bazı kuruluşlar sınırlı sayılabilecek düzenlemelere gitmişlerdir.

a. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)

Türkiye'de Sermaye Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve muhasebe standartları belirleme yetkisinin ilgili kanunla SPK'ya verilmesi ile muhasebe standartlarının oluşturulması ve uygulanması işlevi SPK tarafından gerçekleştirilmeye

⁸⁸ Bülent Üstünel, “Türkiye’de Uluslararası Muhasebe Standartları Uygulamasına Geçiş”, http://bsy.marmara.edu.tr/TR/sempozyum_bildirileri/Bulent%20USTUNEL_178–181_.pdf.

başlanmıştır. SPK ihtiyaç olduğunda uygulama esaslarını belirleyen ilke kararları da yayınlanmakta ve düzenleme bulunmayan konularda uluslararası standartlarda benimsenen esasların da uygulanabilmesini öngörmektedir⁸⁹. SPK bu çerçevede “SPK Finansal Raporlama Standartlarının Uluslararası Standartlara Tam Uyum Projesi”ni gerçekleştirmek için halka açık işletmeler için 15.11.2003 tarihinde Seri: XI, No:25 sayılı Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliği’ni yayınlamıştır. Tebliğ 01.01.2005 tarihinden sonra sona eren ilk ara mali tablolar için geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir⁹⁰. SPK tarafından yapılan düzenlemeler sadece SPK’ya karşı sorumlu şirketleri kapsadığı için etkisi göreceli olarak çok az olmaktadır. SPK bu tebliği yayınlama gerekçesini şu şekilde açıklamıştır⁹¹: “*Finansal piyasaların küreselleşmesi, çokuluslu şirketlerin ortaya çıkması, uluslararası bağımsız denetim kuruluşlarının küresel piyasalardaki etkinliği ve rekabeti, farklı ülke bloklarınca ekonomik birlik oluşturma hedefleri ve uluslararası alanda muhasebe kayıtlarında tespit edilen usulsüzlüklere ilişkin olarak ortaya çıkan skandallar, muhasebe düzenlemelerinin güncelleştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Özellikle, Avrupa Birliğinin, hisse senetleri borsalar ve diğer teşkilatlanmış piyasalarda işlem gören tüm işletmelerin konsolide mali tablolarının en geç 01.01.2005 tarihinden itibaren Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS), yeni adıyla Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS), ile uyumlu olarak hazırlanmasını zorunlu tutmuş olması,*

⁸⁹ Saim Üstündağ, “Muhasebe Standartları Oluşturulması Süreci”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:1, Sayı:1, Nisan 2000, s 53.

⁹⁰ Cemal İbiş ve S. Özkan, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları(UFRS)’na Genel Bakış”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı 74, 2006, s. 32.

⁹¹ http://www.spk.gov.tr/teblig/files/SeriXI_No25_gerekce.pdf, Erişim Tarihi: 24.06.2006.

Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütünün (IOSCO) uluslararası kabul görmüş muhasebe standartlarının oluşturulmasında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB) çalışmalarını destekleme politikasını benimsemesi ve bu amaçla kendisine üye düzenleyici kuruluşlara çokuluslu işletmelerin UFRS'yi kullanmalarına izin vermelerine ilişkin bir tavsiye kararının bulunması, Ülkemizin Avrupa Birliği için tam üyelik başvurusu yapmış olması ve bu konudaki kararlılığı ile Uluslararası Para Fonuna (IMF) verilen 30.07.2002 tarihli Niyet Mektubunda Kurulumuzun UFRS'yi uygulamaya koyacağını belirtilmiş olması, Kurulumuzun Muhasebe Standartlarının UFRS ile uyumunun sağlanması için yapılan çalışmalara hız kazandırmıştır. Kurulumuz, Sermaye Piyasası Kanununun verdiği yetki ve görevler çerçevesinde, piyasanın tam, zamanında, doğru ve güvenilir bir şekilde bilgilendirilmesi sürecinde muhasebe ve raporlama standartlarını en önemli araçlardan birisi olarak görmekte olup, yatırımcıların yatırım kararlarını alırken kullanacakları mali tabloların işletmelerin gerçek durumlarını yansıtmalarına yönelik düzenlemeler yapmaktadır. Bu kapsamda; kamuyu aydınlatma genel amacına hizmet etmek üzere üretilen muhasebe standartları, Kurulumuzun XI seri numaralı Tebliğlerinde, özellikle Seri:XI, No:1 sayılı "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliği"nde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemelerde uluslararası gelişmeler ve uluslararası kabul görmüş standartlar da dikkate alınmıştır."

b. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK)

Bu kurulun (TMSK) oluşturulmasında Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) büyük rol oynamıştır. TMUDESK 9 Şubat 1994 tarihinde,

işletmelerin ve diğer kuruluşların finansal tablolarının düzenlenmesindeki ilkeleri belirlemek ve finansal tabloların bağımsız denetiminde esas alınacak denetim standartlarını belirlemek amacıyla TÜRMOB tarafından kurulmuştur. TMSK kurulana kadar çalışmalarını sürdürmüş ve 19 adet standart yayınlamıştır. Bu standartlar TMSK’nın taslak standart metinleri olarak kabul edilmiřtir⁹².

TMSK, 18.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanun’un 27. maddesi ile Sermaye Piyasası Kanunu’na eklenen Ek Madde 1 ile kurulmuştur. Türkiye’de muhasebe standartlarını belirleme yetkisi TMSK’ya devredilmiştir. TMSK’nın amacı muhasebe ilkelerinin gelişmesi ve benimsenmesini sağlayacak ulusal muhasebe standartlarını saptamak ve yayınlamak ve geliştirdiği muhasebe standartları ile denetlenmiş finansal tabloların ihtiyaca uygun, gerçek, güvenilir, dengeli, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir nitelikte olmalarını saęlamaktır⁹³.

TMSK; Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Yüksek ğretim Kurulu, Hazine Müsteşarlığı, Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nden birer; Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği’nden bir Yeminli Mali Müşavir (YMM) ve bir Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) olmak üzere dokuz üyeden oluşmaktadır.

TMSK standartlarının oluşturulması için, konusunda uzman akademisyenler ve bağımsız denetçiler tarafından çalışma komisyonları oluşturulmuş ve IASB tarafından

⁹² Yüksel Koç Yalkın, V. Demir ve D. Demir, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Türkiye’de Finansal Raporlama Standartlarının Gelişimi”, **Mali zm Dergisi**, zel Sayı, 2006, s. 297.

⁹³ Ercan Bayazıtlı, O. elik ve S. stndağ, a.g.e., s. 57.

kabul edilen muhasebe terimleri dikkate alınarak çevirileri yapılmıştır. Yapılan bu çeviriler kamuoyunun bilgisine sunulmuş ve gerekli düzeltmeler yapılarak standart olarak yayınlanmıştır⁹⁴. Bu çalışmalar sonucunda TMSK ek-2’de yer alan standartları yayınlamıştır. Yapılan çalışmalar IASB çalışmalarına paralel olarak devam etmektedir.

Türkiye Muhasebe Standartları’nın (TMS/IFRS) uygulanması için yapılan çalışmalardan bir diğeri de Türk Ticaret Kanunu tasarısıdır. Bu tasarı TMS/IFRS’nin uygulanması açısından önemli bir çalışmadır. TTK tasarısının 88. maddesinde TMSK’nın yetkilerini; “**(1)** 64 ilâ 88 inci madde hükümlerine tâbi gerçek ve tüzel kişiler gerek ticarî defterlerini tutarken, gerek münferit ve konsolide finansal tablolarını düzenlerken, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanan, Türkiye Muhasebe Standartlarına, kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların ayrılmaz parçası olan yorumlara aynen uymak ve bunları uygulamak zorundadırlar. 514 ilâ 528 inci maddeler ile Kanunun ilgili diğer hükümleri saklıdır.

(2) Bu düzenlemeler, uygulamada birliği sağlamak ve finansal tablolara uluslararası pazarlarda geçerlilik kazandırmak amacıyla, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına tam uyumlu olacak şekilde, yalnız Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından belirlenir ve yayınlanır.

(3) Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunca, değişik ölçütteki işletmeler ve sektörler için, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları tarafından farklı düzenlemelere izin verildiği hâllerde özel ve istisnâ standartlar konulabilir; bunları uygulayanlar, söz konusu durumu finansal tablo dipnotlarında açıklarlar.

⁹⁴ Yüksel Koç Yalkın, V. Demir ve D. Demir, a.g.e., s. 298.

(4) Kanunlarla, belirli alanları düzenlemek ve denetlemek üzere kurulmuş bulunan kurum ve kurullar, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olmak ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun onayını almak şartıyla, kendi alanları için geçerli olacak standartlar ile ilgili olarak ayrıntıya ilişkin, sınırlı düzenlemeleri yapabilirler.

(5) Uygulamada, Türkiye Muhasebe Standartlarında hüküm bulunmayan hâllerde, ilgili oldukları alanlar itibarıyla dördüncü fıkrada belirtilen ayrıntıya ilişkin düzenlemelere, anılan düzenlemelerde de hüküm bulunmadığı hâllerde dünyada yaygın uygulaması bulunan genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri uygulanır.” şekilde belirtmektedir.

İlgili kanun taslağında da görüldüğü gibi kanun yürürlüğe girdikten sonra birçok işletme finansal tablolarını TMSK’nın yayınladığı standartlar doğrultusunda hazırlamak yükümlülüğüne gireceklerdir.

TMSK’nın uygulanması ile ilgili diğer bir zorunluluk da bankacılık sektöründedir. 2008 yılından itibaren tüm işletmelerin bankalarla çalışabilmesi için UMS/UFRS’leri uygulamaları zorunlu olacaktır. Çünkü uygulanmaya başlanacak olan Basel-II kuralları bu uygulamayı zorunluluk olarak kabul etmektedir. Bu nedenle BDDK’nın UFRS ile tam uyumlu muhasebe standartlarını uygulamaya koymuş olması yerinde bir düzenlemedir⁹⁵.

Yapılan bu çalışmaların amacı; daha kaliteli finansal bilgiler üreterek ülkeler arası ticaret ve yatırımı geliştirmek şirketlerin sermaye piyasalarından daha düşük maliyetle

⁹⁵ Yüksel Koç Yalkın, V. Demir ve D. Demir, a.g.e.,s. 301.

daha kaliteli bilgiler elde ederek faaliyetlerini sürdürmelerini sağlamaktır⁹⁶. Ayrıca AB'ye üye çalışmaları devam eden ülkemizin muhasebe uyum çalışmalarında; muhasebe uygulamalarının uluslararası muhasebe standartlarına ve AB'nin ilgili yönergelerine uyumlu olmasına ve muhasebe uygulamalarına temel alınan ulusal muhasebe standartları ile muhasebe sisteminin ülke yapısına uygun olmasına dikkat edilmelidir⁹⁷.

Genel olarak değerlendirdiğimizde şirketlerin hem hacim hem de kaynaklar itibarıyla büyümeleri, sermaye piyasasında yatırım fonlarının, sigorta şirketlerinin, bankaların ve diğer finansal kuruluşların ağırlık kazanması, bireysel ve kurumsal yatırımcıların da sermaye piyasasında aktif rol oynamaları şirketlerin bölümsel bilgisine olan ihtiyacı arttırmıştır. Diğer finansal bilgi kullanıcılarının da bölümsel bilgilerle yakından ilgilenmeleri bölümsel bilgilerin raporlanmasını ve kamuoyuna sunulmasını zorunlu hale getirmiştir⁹⁸.

Bu zorunlulukla birlikte bölümsel raporlamada bölümlerin belirlenmesi önemli bir aşamadır. Raporlanacak bölüm bilgilerinin finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyacına uygun bilgiler olmasına dikkat edilmelidir. Raporlanacak bölümün gereksiz bilgiler açıklaması finansal bilgi kullanıcılarının yanlış karar almalarına neden olacaktır.

⁹⁶ Yüksel Koç Yalkın, "AB ve ABD'de Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Uygulamasına Geçiş Çalışmaları", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Temmuz 2003, S. 19, s. 26.

⁹⁷ Yüksel Koç Yalkın, "Avrupa Birliği Yolundaki Türkiye'de Beklenen Muhasebe Hormanizasyon Sorunları ve Çözüm Önerileri", **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, C. 2, S. 1, Mart 2000, s. 2.

⁹⁸ Necdet Sağlam, **UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması**, Maliye Hukuk Yayınları, Mart 2007, s. 393-394.

BÖLÜM II

BÖLÜMSEL RAPORLAMA

A. BÖLÜMSEL RAPORLAMANNIN GELİŞİMİ

İlk olarak 1970’li yıllarda hisse senedi sahiplerine, ortak oldukları şirketlerle ilgili ayrıntılı bilgi verme gerekliliği ortaya çıkmıştır. O zamana kadar verilen bilgiler genellikle anlamsız ve ihtiyaca uygun olmayan bilgilerdi. Finansal raporlama ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda 1990’lı yıllarda hissedarlara daha ayrıntılı bilgiler vermek ve şirketler hakkında, finansal bilgi kullanıcılarına daha fazla bilgi sunmak için bölümsel raporlama ile ilgili konular gündeme gelmiştir⁹⁹. Bölümsel finansal bilgilere duyulan bu ihtiyaç, işletmelerin hem hacim hem de kaynaklar itibarıyla büyümeleri ve sermaye piyasalarının gelişmesiyle daha da artmıştır¹⁰⁰.

Teknolojik ve ekonomik gelişmelerle şirket yapılarının daha karmaşık bir hale gelmesi ve holdingleşmesiyle şirketler daha bir önem kazanmıştır. Bu durum işletmelerin faaliyetlerini gösteren finansal tabloların yararlılığını önemli derecede azaltmıştır. Diğer taraftan konsolide finansal tabloları kullanarak bir şirketler topluluğunun genel finansal durumunun değerlendirmesini yapmak mümkündür¹⁰¹. Ancak, ekonomik ve siyasi çevrelerin farklı endüstri ve faaliyet alanlarını değişik açılardan etkilemesi, endüstrilerin karlılık ve risk oranları arasında farklılıkların

⁹⁹ John M. Boersema ve S. J. Van Weelden, **Financial Reporting for Segments**, CICA, Canada, 1992, s.1.

¹⁰⁰ Necdet Sağlam, a.g.e., 2007, s. 393.

¹⁰¹ John M. Boersema ve S. J. Van Weelden, a.g.e., s. 13.

bulunmasından dolayı finansal bilgi kullanıcıları tarafından konsolide finansal tabloların yetersiz olduğu düşünülmektedir¹⁰².

Finansal bilgi kullanıcılarının isteği doğrultusunda bazı şirketler yıllık raporlarında gönüllü olarak bölümsel finansal bilgileri, farklı unsurları vurgulamak için kamuya açıklamışlardır. Fakat bu kamuya açıklamaların boyutu ve niteliği büyük ölçüde farklılık göstermektedir.

Bu farklılıkların giderilmesi ve sermaye piyasalarının işleyişinin istenilen seviyede olması için Amerika Muhasebe Standartları Kurulu 1967’de resmi olan fakat bağlayıcı olmayan bir tebliğ yayınlamıştır. Bağlayıcı olmayan bu tebliğ ile işletmelerin bölümsel finansal bilgilerini gönüllü olarak kamuya açıklamalarının daha fazla olmasını tavsiye etmiştir¹⁰³. Bu çalışmadan sonra 1976 yılında finansal tablo kullanıcılarının, işletme finansal tablolarının daha iyi anlaşılması ve analiz edilmesi, işletmenin geçmiş performansının ve gelecekle ilgili beklentilerini daha iyi değerlendirmelerinin yapılabilmesi için FASB tarafından, 14 nolu Finansal Muhasebe Standardı olan “İşletme Bölümleri İçin Finansal Raporlama” standardını yayınlamıştır¹⁰⁴.

¹⁰² Ümit Gücenme ve A. P. Arsoy, “Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Mart 2004, s. 2.

¹⁰³ Barry J. Epstein, A. A. Mirza, **Interpretation Application of International Accounting Standards** John Wiley & Sons, Inc., USA 2002, s. 780.

¹⁰⁴ Beyhan Marşap, **İşletmelerde Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması**, Tutibay Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2001, s. 39.

Finansal tabloların, finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyacına uygun seviyede olması için yönetim bilgi sistemindeki bilgilerin dağıtılması ve toplanması büyük önem ve gereklilik arz etmektedir¹⁰⁵.

B. BÖLÜMSEL RAPORLAMANIN TANIMI

Ekonomik gelişmeler işletmeleri birden fazla alanda faaliyet göstermelerini sağlamıştır. İşletmelerin hem hacim olarak hem de kaynak olarak büyümeleri ve ürün çeşitliliğinin artması işletme faaliyetlerinin bölümlenmesini ve ayrı olarak takip edilmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte sermaye piyasalarında yaşanan gelişmelerde yatırımcıların ayrıntılı olarak bilgilendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu gerekliliğin sonucu olarak bölümsel bilgiler yatırımcılara sunulmuştur. Yatırımcılarla birlikte diğer finansal bilgi kullanıcıları da bölümsel bilgilere ihtiyaç duymuşlardır. Bu nedenlerle işletmenin tüm tarafları bölümsel raporları talep eder duruma gelmişlerdir¹⁰⁶.

Bölümsel raporlama; işletmenin ürettiği farklı tür mal ve hizmetler ile faaliyette bulunduğu farklı coğrafi alanlar dikkate alınarak ve işletmenin geçmiş performansının daha iyi anlaşılması, risk ve getirilerinin daha iyi değerlendirilmesi ve işletme hakkında bir bütün olarak daha doğru bir karara varılması için hazırlanan finansal raporlara denir¹⁰⁷.

¹⁰⁵ John M. Boersema ve S. J. Van Weelden, a.g.e.,13.

¹⁰⁶ Ayten Ersoy, “İşletmelerde Kamuyu Aydınlatma Yönünden Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı: 67, Nisan-Mayıs-Haziran 2004, s. 1.

¹⁰⁷ TMS 14 Bölümlere Göre Raporlama Standardı.

Bölümsel raporlama, işletmelerin, farklı endüstrilerdeki faaliyetlerini, yabancı ülkelerdeki faaliyetleri ve farklı müşteri grupları hakkındaki bilgilerinin ayrı ayrı açıklanmasıdır¹⁰⁸.

Bölümsel raporlama, bir şirketin farklı endüstrilerde ve yabancı ülkelerdeki işlemleri ve ihracat satış işlemleri ile ilgili olan bilgilerin açıklanmasıdır¹⁰⁹. Başka bir tanımda ise bölümsel raporlama; işletme varlıklarının risk ve getirisini belirleme ve değerlendirmede şirket bölüm finansal bilgilerinin; ürün, hizmet, faaliyet ve coğrafi alana göre raporlanması olarak tanımlanmaktadır¹¹⁰.

Bölümsel raporlama şirketi temel bölümlerine ayırma ve bu bölümlerinin her biri için raporlama bilgisi ile ilgilenir. İşletme faaliyetlerini birkaç yöntemle bölümlendirebilir. Bunlardan en çok bilinenler, endüstri (faaliyet gösterdiği alan LOB) ve coğrafi (işletmenin faaliyet yeri veya müşterinin faaliyet yeri) alandır¹¹¹.

İşletme yapıları karmaşık hale geldikçe temel finansal tabloların yararlarının azalması ile daha ayrıntılı finansal tablolara ihtiyaç duyulması ve işletmenin belli faaliyet alanları ile ilgili stratejilerin ve başarıların değerlendirmesi için bölümsel raporlamanın gerekliliği tartışılmaz hale gelmiştir¹¹².

¹⁰⁸ Barry J Epstein, A. A. Mirza, a.g.e., s. 780.

¹⁰⁹ John M. Boersema ve S. J. Van Weelden, a.g.e., s. 1.

¹¹⁰ <http://www.pwc.com/Extweb/service.nsf/docid/FE161F5660F398EC8025713E0045BBE6>, Erişim Tarihi: 22.10.2007.

¹¹¹ Christopher Nobes ve R. Parker, **Comparative International Accounting**, FT Prentice Hall, 8th ed, 2004, s. 435.

¹¹² Ümit Gücenme, A. P. Arsoy, a.g.e., s. 2.

C. BÖLÜMSSEL RAPORLAMANIN GEREKLİLİĞİ

Döviz kurlarındaki dalgalanmalar, küresel krizlerin ve politik risklerin ortaya çıkmasıyla birlikte küresel yatırımcılar, yatırım yaptıkları şirketlerin yurtdışı faaliyetlerinden dolayı maruz kaldıkları risk ve getiriye dikkate almak durumuyula karşı karşıya kalmışlardır¹¹³. Bu durumda ilgili şirketlerin bölümsel raporlarına olan ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Şirketlerin çok çeşitli sektörlerde faaliyet göstermesi ve ürün çeşitliliğine gitmesi ve bunun sonucu olarak holdingleşmeye başlamasıyla da bölümsel raporlama kavramı ortaya çıkmıştır.

Şirket faaliyetlerinin bu kadar çeşitlenmesi finansal analizi zorlaştırmıştır. Bu büyüme çoğunlukla şirket birleşmeleriyle olduğu için birleşmeye konu olan şirketin bilgilerinin kaybolmasına neden olmuştur. Ayrıca, çok uluslu şirketlerin karlılık oranının değişken olması, değişken getiri oranına sahip olması, gelecekteki büyüme oranlarının belirsizliğinin fazla olması ve risk derecelerinin farklı olması finansal bilgi kullanıcıları ve finansal analiz açısından finansal bilgilerin anlamlılığını ortadan kaldırmaktadır. Böylece grup içindeki şirketlerin farklı getiri ve risk oranına sahip olması ve finansal bilgi kullanıcılarına göre yatırım ve borçlanma kararlarının temel değişkeninin risk ve getiri olarak kabul edilmesi bölümsel bilginin gerekliliğini ortaya koymaktadır¹¹⁴.

Bu gelişmelerle birlikte şirket yöneticileri bilginin ihtiyaca göre değişmesi sorunu ile karşı karşıya kalmışlardır. Yöneticilerin ve şirket dışındaki finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyacına göre bilgi değişim göstermiştir. Bu değişim ihtiyacı uygun bir

¹¹³ Beyhan Marşap, a.g.e., s. 24.

¹¹⁴ John M. Boersema ve Susan J. Van, a.g.e., s. 13.

yaklaşım la finansal tabloların içeriklerinin ve düzenlemesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu noktada değişim ihtiyacını karşılamak için teklif edilen raporlama biçimi bölümsel raporlamadır. Bölümsel raporlamanın, ana şirketin her bir şirket için aldığı risk, verimlilik ve büyüme kararında yardımcı olması¹¹⁵ ve şirketlerin geçmişi ve geleceği ile ilgili en iyi değerlendirmeye ve finansal tabloların, finansal bilgi kullanıcıları tarafından analiz edilebilmesine ve anlaşılmasına imkân sağlamasıdır¹¹⁶.

Bölümsel raporlama sonucu ortaya çıkan şirket bilgilerini finansal bilgi kullanıcıları değişik amaçlarla kullanmaktadırlar. Bölüm bilgisini; yatırımcılar, yatırım yapacağı şirketi daha iyi değerlendirmek için, üst yöneticiler, her bir bölümde çalışanları değerlendirmek için, ortaklar ise yöneticileri değerlendirmek için kullanmaktadırlar.

1. Kredi ve Yatırım Kararları Açısından

Sermaye piyasalarında yaşanan gelişmeler sonucunda sermaye piyasası kurulları ve borsalar, işletmelerin yapılarına ve finansal tablolarına ilişkin değişiklikleri öngörmüş ve gerekli değişiklikleri yapmışlardır. Bunun yapılmasındaki amaç ise yatırımcıları korumaktır. Bu çalışmalarla birlikte şirket, finansal bilgilerinin yatırımcılara ve diğer finansal bilgi kullanıcılarına anlaşılabilir şekilde ulaşması için daha profesyonel çalışanlara ihtiyaç duymaktadır. Şirket yöneticilerinin aldıkları kararlarda işletmelerin hazırladıkları finansal tablolar baz alındığı için finansal piyasaların şirket finansal bilgilerine gösterdikleri tepkiler şirketin fon bulmasını etkilemektedir. Bundan daha

¹¹⁵ Alfred Rappaport ve E. M. Lerner, **Segment Reporting for Managers and Investors, National Association Of Accountants Research Study**, National Association of Accountants, May 1972, s. 1.

¹¹⁶ Seema Srivastava, **Corporate Segment Reporting Theory And Practice**, Indus Valley Publication, First Edition, Jaipur India, 2003, s. 48.

önemlisi finansal tablolar şirketlerin hisse senetleri fiyatını etkilediği için finansal bilgiler şirket ortaklarının servetini doğrudan etkilemektedir¹¹⁷.

Yatırımcı için önemli olan şirketin performansının yatırım yapılabilirliği açısından elverişli olup olmadığıdır. Bunu anlamak için de başka şirketler ile karşılaştırma yapmak gerekmektedir. Gerekli karşılaştırmayı yapabilecek özelliklere sahip şirket bulmak oldukça zordur. Çünkü şirketler genellikle finansal raporlarını bünyesinde barındırdığı bütün şirketlerin bilgilerini konsolidasyona tabi tutarak yayınlamaktadır. Bu şartlarda yatırımcılar, karşılaştırma ve analizlerini ancak bölümsel raporları yayınlanan şirketler üzerinden yapabilmektedirler¹¹⁸. Zaten muhasebe dünyası bölümsel bilginin yatırım ve kredi kararlarında çok faydalı olduğunun farkındadırlar. Bölümsel bilgi nakit akışları ve zamanlama ile ilgili belirsizliklerin finansal bilgi kullanıcıları tarafından daha iyi analiz edilmesini sağlamaktadır¹¹⁹.

Finansal bilgi kullanıcıları için önemli olan başka bir konu ise işletmelerin faaliyette bulunduğu pazar ve ürün bilgileridir. Bunun yanında işletmenin büyüklüğü ve yapısına da önem verilmektedir. Farklı iş kollarında faaliyet gösteren işletme bu faaliyetleriyle ilgili bilgileri üretmesi gerekmektedir. Zira işletme farklı faaliyet alanlarında karşılaştığı getiri, risk ve faaliyet sonuçlarını ilgililerin bilgisine sunmak zorundadır. Bu faktörler de farklı pazar ve endüstrilerde değişiklik göstermektedir. Bir yatırımcı getirisi yüksek bir portföy oluşturmak için yatırımda bulunduğu şirket hakkında ayrıntılı bilgilere ihtiyaç duyar. Yatırımcılar şirketlerin faaliyette bulunduğu

¹¹⁷ Necdet Sağlam, a.g.e., 2001, s. 70.

¹¹⁸ Beyhan Marşap, a.g.e., s. 27.

¹¹⁹ Seema Srivastava, a.g.e., s. 49.

endüstriye, pazar yapısına ve işletmenin geleceğine göre portföylerindeki menkul kıymetleri elde tutma veya satma kararı verdikleri için bu bilgilere ihtiyaç duyarlar. Yatırımcılarla birlikte yatırım danışmanları ve mali analistler de verecekleri kararlarda şirketin bölümlerine ait bilgilere ihtiyaç duyarlar¹²⁰.

Grup şirketlerin hazırladıkları konsolide finansal tablolar işletmelerin geleceğe yönelik değerlendirmelerinde sınırlı kalmaktadır. Çünkü birçok farklı sektörde faaliyet gösteren şirketin finansal bilgilerinin arasında anlamlı ilişki kurmak oldukça zordur. Genel ekonomik durumdan her sektörün etkilenmesi farklı farklıdır. Her sektörün farklı bir pazar riski, kar marjı, büyüme oranı, yatırım getirisi ve faaliyet hassasiyeti bulunmaktadır. Bu durumda geleceğe yönelik bir bölüm geliri elde etmek için her bir bölümü ayrı ayrı değerlendirmek gereklidir. Aynı faaliyet alanında olmasına rağmen farklı coğrafyalardaki faaliyetlerin de ayrı ayrı raporlanması önemli olmaktadır¹²¹.

Yatırımcıların finansal tablolardan beklentisi şirket yöneticilerinin beklentilerinden birçok nedenle farklıdır. Bunlardan birisi yatırımcılar günlük kararlarla hareket etmezler. Yatırımcılar şirket varlıklarının amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığını bilmek isterler. Bu bilgiyi de denetlenmiş finansal tablolardan karşılarlar. İkinci olarak yatırımcılar şirketlerin getiri oranı ve büyüme potansiyeli ile ilgilenirler. Yatırımcılar, şirketin pazarlama ve üretim süreci ile ilgilenmekten daha çok şirketin uzun vadeli rekabet ve büyüme kabiliyetiyle ilgilenirler. Üçüncüsü ise bir şirketin yatırımcısı başka bir şirkete de yatırım yapabilir. Burada yatırımcı için önemli olan portföydeki herhangi

¹²⁰ Necdet Sağlam, a.g.e., 2001, s. 70-71.

¹²¹ Seema Srivastava, a.g.e., s. 49-50.

bir hisse senedinin satın alınmasıdır. Yatırımcı sadece yatırımın beklenen getirisi ile ilgilenmez aynı zamanda yatırımın riski ve yatırımdan beklenen olası kayıplarla da ilgilenir. Bu riski hesaplamak için konsolide finansal tablolardan daha çok bölümsel raporlar kullanılır¹²².

Yatırımcıların ilgilendiği başka bir konu ise işletmenin karlılık durumudur. Kısa vadeli yatırımcıların uzun vadeli yatırımcılara göre daha fazla ilgilendiği kar, yapılan yatırımların getirisi. Elde edilen kardan bulunan hisse başına karla ilgilenen yatırımcılar, geçmiş yıllarla karşılaştırmalı olarak analiz yaparlar. Başka bir yatırım kararı ise şirket satın alma durumudur. Bu durumda da bölümsel bilgilerin ayrıntılı olarak bilinmesi gerekmektedir¹²³.

Şirket yöneticileri ve yatırımcıların farklı beklentilerine rağmen her iki grup ta karar alma sürecinde ortak verilere ihtiyaç duyarlar. Bu verileri de bölümsel raporlama sağlar¹²⁴.

2. Ortaklar ve Yöneticiler Açısından

Şirket içi ve dışındaki gelişmeler finansal bilgilerin değişimini kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu gelişmeler şirket yöneticilerini alacakları kararlarda çok karmaşık durumlarla karşı karşıya getirmektedir. Burada şirket yöneticilerinin performansı büyük oranda uygun düzenleme ve fonksiyonel şirket raporlama sistemine bağlıdır¹²⁵. Bu raporlama sisteminin oluşturulması şirket ortak ve yöneticilerinin istedikleri bilgiye

¹²² Alfred Rappaport ve E. M. Lerner, a.g.e., s. 2-3.

¹²³ Necdet Sağlam, a.g.e., s. 71, 2001.

¹²⁴ Alfred Rappaport ve E. M. Lerner, a.g.e., s. 2-3

¹²⁵ Alfred Rappaport ve E. M. Lerner, a.g.e., s. 2.

ulaşmasını sağlayacaktır. Aslında işletmeler bölümsel raporlamayı kendi yönetim amaçları doğrultusunda düzenlerler. İşletme içi amaçlarla düzenlenen bu raporlarda yönetim kuruluna sunulmak üzere birkaç bölüm tanımlanır ve düzenlenir. İşletme yöneticileri grup şirket bünyesinde bulunan her bir şirketin karlılığını ve performansını ölçmek için bölümsel bilgilere ihtiyaç duyarlar. Bu bilgilerin ihtiyaca uygun ve anlamlı olması için de şirket raporlama sistemini bu bilgileri üretecek şekilde oluşturması gerekmektedir¹²⁶.

Şirket ortakları yatırım yaptıkları şirketlerin risk ve getiri düzeyi ile yakından ilgilenirler. Ortaklar genellikle şirketlerin bölüm bilgisinden daha çok genel durumunu görmek isterler. Ancak nakit akışlarının belirsiz olması ve nakit akış miktarının işletmenin faaliyette bulunduğu sektöre ve ülkeye göre farklılık göstermesi ve farklı sektör ve farklı ülkelerin fırsat, kar ve risk yapısına sahip olması nedeniyle ortaklar bölüm bilgileriyle de ilgilenirler¹²⁷.

Yöneticiler bölümsel bilgiyi şirketin gelecekteki karlılığının tahmini için de kullanırlar. Bir grup şirketinin, toplam satışlarını ve kazancını bulmak için o şirketin tüm satışlarının ve kazançlarının toplamından, bölümler arası yapılan işlemlerin düşülmesi gerekir. Farklı bölümler, farklı ekonomik faktörlerden etkilendiğinden, bölümlere göre raporlanmış finansal tablolara dayalı tahminlerin doğruluğu, konsolide finansal tablolara dayalı tahminlerin doğruluğundan daha fazladır. Bölümsel bilginin endüstriye özgü tahminlerle birleştirilmesi satış ve kazanç tahminlerinin doğruluğunu

¹²⁶ Necdet Sağlam, a.g.e., 2001, s. 72.

¹²⁷ Christopher Nobes ve R. Parker, a.g.e., s. 440; Beyhan Marşap, a.g.e., s. 25-26.

artırmaktadır. Böylece karlılık analizi yapılırken de yöneticiler bölümsel raporlardan yararlanmaktadırlar¹²⁸.

Bölümsel raporlamada esas olan uygun bölüm seçimidir. Buradaki sorun raporlamanın kime ve hangi ürüne göre, hangi yöneticinin veya finansal bilgi kullanıcılarının isteğine göre mi yapılacağıdır. Bu sorunların çözümü şirketin raporlama sisteminin etkinliğini belirlemektedir. Eğer bilgiler çok detaylı olursa önemli eğilimler gözden kaçır. Yeterince ayrıntılı olarak raporlama yapılmaz ise de önemli eğilimler gözden kaçmakta ve yöneticilerin yeterince bilgilendirilmeme riski ortaya çıkmaktadır. Bir yöneticinin ihtiyaç duyduğu bilgi ve detay şirkete ve duruma göre değişim göstermektedir. Bölümsel raporlamada temel noktalar tam olarak belli olmasa da modern yönetimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Her bir yönetici için açıklanacak olan bölümsel bilginin belli bir kurala bağlanması makul değildir. Ancak finansal raporlar yöneticinin görevini etkili ve ekonomik olarak yürütebilmesi için gerekli bilgiyi içermelidir¹²⁹.

3. Devlet Açısından

Yatırımcıların yanında birçok finansal tablo kullanıcısı bir şirketin geçmiş performansını değerlendirmek isteyebilir. Bu değerlendirmeyi yaparken performansın elde edildiği sektördeki ortalama dikkate alınması gerekir. Bundan dolayı OECD tarafından yapılan bir çalışmada; coğrafi bölümlenimin devlet kuruluşlarına uluslararası şirketlerin ülke sınırları içerisindeki faaliyetlerinin etkisini değerlendirmelerine yardımcı

¹²⁸ John J. Wild, L.A. Bernstein ve K.R. Subramanyam, **Financial Statement Analysis**, McGraw-Hill Irwin, Seventh Edition, 2001, s. 627; Ümit Gücenme ve A. P. Arsoy, a.g.e., s. 3-4.

¹²⁹ Alfred Rappaport ve E. M. Lerner, a.g.e., s. 2.

olacağı belirtilmektedir¹³⁰. Coğrafi bölümlenmenin yanı sıra endüstriyel bölümlenme devlet kuruluşlarına yardımcı olma açısından ve şirketlerin değerlendirmesinde önemli olmaktadır.

Finansal sistem içerisinde düzenleyici ve denetleyici konumda bulunan bazı devlet kuruluşları açısından finansal bilginin özellikle de bölümsel bilginin büyük önemi bulunmaktadır. Sermaye piyasalarını düzenleyen bir kuruluşun çalışmalarını rahatlıkla yürütebilmesi için kurul çalışanlarının bilgisine sunulmak üzere hazırlanmış bir bölümsel bilgi büyük önem arz etmektedir. Kurul çalışanları bu bilgileri kullanarak finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamakta ve finansal sistemin daha rahat çalışmasını sağlamaktadırlar.

Benzer bir şekilde bölümsel bilgi rekabet kurulu tarafından da kullanılmaktadır. Bölümsel bilgi rekabet politikasını uygulamaya ve gözetmeye yardımcı olmaktadır¹³¹. Şirketlerin birleşme, bölünme ve satın alma gibi kararlarında rekabet açısından bir sakınca olup olmadığı noktasında kurul çalışanlarına yardımcı olmaktadır.

Devlet kurumlarında bölümsel bilginin finansal raporlama olarak kullanılmasının yanında genel işleyiş açısından da yararları bulunmaktadır. Bölgesel kalkınma planları gibi özelliği bulunan durumlarda ya da bölgesel istatistiklerin hazırlanmasında bölümsel bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır¹³².

¹³⁰ Brian A. Rutherford, **Segmented Financial Information**, Organization of Economic Co-operation and Development (OECD), Paris 1990, s. 11.

¹³¹ John M. Boersema ve Susan J. Van, a.g.e., s. 31.

¹³² Necdet Sağlam, a.g.e., 2007, s. 409.

D. BÖLÜMSSEL RAPORLAMANIN DEZAVANTAJLARI

Bölümsel raporlamanın finansal bilgi kullanıcıları açısından çok önemli olmasıyla birlikte işletme yöneticilerinin bölümsel bilgileri açıklamalarının işletmeler ve diğer ilgililer açısından bazı dezavantajları bulunmaktadır¹³³:

- Finansal raporlarda gizli kalabilecek olan zayıf performansların ve çeşitli risklerin açığa çıkması,
- İşletmelerin aslında kötü olan işletme performansını, bölüm bazında başarılı olarak gösterebilmesi,
- Rakiplere rekabet avantajı sağlayan yararlı bilgiler verilmesi endişesi,
- Müşterilerin, satıcıların ve diğer ilgili tarafların işletme hakkında elde edebilecekleri bilgidен dolayı işletmenin rekabet gücünü azaltacağı endişesi.

İşletme yöneticilerinin kaygılarını destekler nitelikte ABD'de yapılan ve 116 üretim işletmesini kapsayan bir çalışmada işletmelerin yüzde 77'si, bölümsel bilgilerin açıklanmasından kaynaklanabilecek olan rekabet dezavantajı endişesi taşıdıklarını belirtmişlerdir¹³⁴.

E. RAPORLANACAK BÖLÜMÜN SEÇİMİ

İşletme çevresinde yaşanan bu kaygı ve dezavantajlara rağmen bölümsel raporlamada “bölüm seçimi” önemli bir aşamadır. Belirlenecek bölümün finansal bilgi

¹³³ Ümit Gücenme ve A. P. Arsoy, a.g.e., s. 4.

¹³⁴ Don Hermann ve W. B. Thomas, “Geographic Segment Disclosures Theories Findings and Implications”, **The International Journal of Accounting**, Vol 32, No:4, 1997, s. 498.

kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek özellikte ve nitelikte olması gerekmektedir. İyi bir değerlendirme yapılmadan seçilecek bölüm şirketin analiz ve değerlendirilmesinde yanlış sonuçlara neden olacaktır.

Bir şirketin bölümü, iç veya dış bir müşteriye mal veya hizmet sağlayarak gelir elde eden ve gider oluşturan bir birim olarak tanımlanabilir. Bölümler arasındaki şirket içi mal değişimleri bölümler arası işlemler olarak adlandırılırken, dış faaliyetler ise profesyonel satış veya servis faaliyetleri olarak adlandırılır. Bu temel özelliklere ek olarak bölümler, üst düzey yönetici (karar alıcı) tarafından yönetilen faaliyetlerin sürekli kontrolüyle de belirlenmektedir¹³⁵. Bununla birlikte bölümlendirme işlemi, yönetimin amaçlarına ulaşabilmesi için faaliyetler birimler halinde raporlanabilir. Bölümlendirme işlemi, işletmenin her kademesinde ve her seviyesinde yapılabilir ve bu şekilde işletme yönetimi fonksiyonlarını daha etkin şekilde yerine getirebilir¹³⁶.

Şirketin bir bölümünün “bölüm” olarak kabul edilebilmesi için ilgili bölüm hakkında ayrı bir finansal bilginin olması gerekmektedir¹³⁷. Bu bilginin ayrı olarak raporlanabilmesi için -önemlilik kavramı gereği- finansal bilgi kullanıcılarının kararlarını etkileyecek ve ihmal edilemeyecek kadar önemli olması gerekmektedir¹³⁸.

Şirketlerde bölümlendirme kararı alınırken dikkat edilmesi gereken diğer bir konu ise sunulacak finansal bilgilerin işletmenin iç kullanıcılarına mı yoksa dış kullanıcılarına

¹³⁵ Dirk Schlangen, “International Accounting - Segment Reporting”, June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

¹³⁶ Necdet Sağlam, a.g.e., 2007, s. 413.

¹³⁷ Dirk Schlangen, “International Accounting - Segment Reporting”, June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

¹³⁸ Don Herrmann ve W. B. Thomas, “Reporting Disaggregated Information: A Critique Based on Concepts Statement No: 2” **Accounting Horizons**; Sep 1997; Vol. 11, Issue 3; s 42-43.

mı sunulacağıdır. Bununla birlikte raporlamanın hangi bölüme göre yapılacağını kararının da verilmesi gerekir. Burada bölüm kelimesi işletmenin alt bir biriminden daha fazlasını ifade etmektedir. Bölümlendirmede birim, ürün, pazar gibi kavramlar önemli birer unsurdur¹³⁹. Raporlamanın hangi bölüme göre yapılması gerektiğinin kararı verilirken şirket finansal bilgilerinin en doğru şekilde finansal bilgi kullanıcılarına sunulması ölçü olarak kabul edilmelidir. Şirket finansal bilgileri coğrafi bölüme ya da endüstri bölümüne göre raporlandığında şirketin risk ve getirilerini hangi bölüm daha iyi yansıtıyorsa o bölüm seçilmelidir. Raporlanacak bölüm seçildikten sonra hangi bilgilerin açıklanacağı da tartışma konusudur.

Bölümsel raporlamada hangi bilgilerin gösterileceği sorununun çözümü için finansal bilgilerin, finansal bilgi kullanıcılarının bilgi ihtiyacı kadar raporlanması gerektiği belirtilmektedir. Finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçları çok iyi belirlenmeli ve alacakları kararların isabetli olması sağlanmalıdır. Raporlanacak bilginin anlaşılır, zamanlı ve işlevsel olmasına da dikkat edilmelidir. Ayrıca, bölüm seçiminde finansal bilgilerin kullanılış amacına dikkat edilmeli ve işletmelerin performanslarının değerlendirilebilmesi için her faaliyet alanının finansal tablolarında gösterilmesi gerekmektedir¹⁴⁰.

¹³⁹ Necdet Sağlam, a.g.e., 2007, s. 413.

¹⁴⁰ Necdet Sağlam, a.g.e., 2007, s. 413.

Raporlanacak bölümün seçiminde üç temel kıstas vardır. Bunlar; borsa temelli yaklaşım, endeks temelli yaklaşım, kategori temelli yaklaşımdır¹⁴¹. Bu yaklaşımlar çerçevesinde bazı sınıflandırma çeşidine göre raporlama yapılabilir.

Sınıflandırma çeşitleri¹⁴².

- Şirketlerin endüstriyel bölümlere göre sınıflandırılması,
- Endüstriyel bölümdeki hisse senedi korelasyonuna göre sınıflandırması,
- Her bir bölüm varlıklarının toplam varlıklar içindeki oranına göre sınıflandırılması,
- İşletmenin ürettiği ve sattığı ürünlerin hangi coğrafi bölgelerde satıldığına göre sınıflandırma¹⁴³,

Bir işletmenin raporlanacak bölümünün seçiminde, işletmenin organizasyon yapısına ve yönetim karar mekanizmasına bakılarak da karar verilebilir. İşletme hakkında karar veren üst düzey yöneticilere raporlanacak bölümler ayrıca tanımlanmalıdır¹⁴⁴.

Raporlanacak bölümün seçiminde öncelikle, hangi şirketlerin bölümsel raporlama yapacağı ve bu raporlamalar hakkında hangi bilgileri yayınlayacaklarının belirlenmesi gerekmektedir. SFAS (Statement of Financial Accounting Standard) 131'e göre,

¹⁴¹ Michael Aitken, C. Hooper ve J. Pickering, "Determinants of Voluntary Disclosure of Segment Information: A Re-examination of the Role of Diversification Strategy", **Accounting & Finance**, Vol 37, 1997, s. 91-92.

¹⁴² Michael Aitken, C. Hooper ve J. Pickering , a.g.e., s. 93-94.

¹⁴³ Necdet Sağlam, a.g.e., 2007, s. 414.

¹⁴⁴ Nancy B. Nichols ve D. L. Street, "Segment Information: What Early Adopters Reported", **Journal of Accountancy**, Jan 1999, Vol: 187, No: 1, s. 38.

bölümsel raporlama yapmak isteyen şirketler aşağıdaki şartlardan birini yerine getiren halka açık şirketler olmak zorundadırlar¹⁴⁵:

- Şirketin halka açık bir piyasada alınıp satılan özkaynağa veya borca dayalı menkul kıymetleri olması,
- Şirketin, Amerikan Sermaye Piyasası Kurulu (SEC) için finansal tablolarını arşivlemesi,
- Şirket finansal tablolarını, halka arz durumunda menkul kıymet piyasasına sunmalıdır.

Ancak bölümlendirme kararı finansal bilgi kullanıcılarının alacakları kararda kullanacakları bilgiye göre alınmaktadır. Genel olarak bir bölüm, finansal bilgi kullanıcıları için karlılık oranlarını, çeşitli risk derecelerini ve değişen büyüme fırsatlarını gösteren bir araçtır. Seçilen bölüm, çeşitli finansal durumlar karşısında farklılık gösteren karlılığı, büyümeyi ve riski ölçmek için en iyi ölçüyü sağlamalıdır¹⁴⁶.

Birkaç sektörde ve coğrafi alanda birden fazla faaliyet gösterme veya önemli müşterilere yapılan satış miktarı gibi değişik unsurlar bir şirketteki farklı bölümlerin düzenlenmesini genel olarak belirlemektedir. Bunlar iç ve dış ödemelerden elde edilen satış ve hizmetler ile şirketin bütününe yaptıkları katkıyla ölçülebilirler. Sonuçta, şirketin endüstriyel bölümü, faaliyet gösterdiği her bir sektör için bir fırsat ya da tehdit beyanıdır. İkinci olarak, bir şirketi coğrafi olarak bölümlere ayırmak başka bir ölçüdür.

¹⁴⁵ Dirk Schlangen, "International Accounting - Segment Reporting", June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

¹⁴⁶ Seema Srivastava, a.g.e., s. 64.

Ülkeler arasında temel ekonomik şartlar, siyasal sistemler veya toplumsal şartlardan kaynaklanan farklılıklardan dolayı bir şirketin faaliyet sonuçlarını etkileyecek birçok risk ve fırsat ortaya çıkabilir. Başka bir deyişle, söz konusu coğrafi alanda giderler ve gelirler birçok değişik nedene ve şarta bağlıdır. Bir diğer bölümlendirme ise şirket açısından önemli olan müşterilerin esas alınmasıdır. Bir şirketin önemli müşterilerini bilmek gelecekteki nakit akışlarının artırılması bakımından faydalıdır. Bu nedenle önemli müşteriler, bir şirketi bölümlere ayırmak için çok önemli bir unsurdur. Bu geleneksel bölümlendirmelerin dışında, işletme yapısıyla ilgili özel bir bölümlendirme daha vardır. Bu bölümlendirme unsurlarının sonuçlara önemli etkileri vardır. Çünkü vergiler ilgili farklı kanunlar şirket varlık ve kaynaklarını farklı şekillerde etkileyebilir¹⁴⁷.

Bölümlerin farklı risk ve getirilere sahip olmasına yol açan faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir¹⁴⁸:

- Dağıtım yöntemleri farklılıkları,
- Yasal düzenlemeler,
- Büyüme oranları,
- Likidite riskleri,
- Ürün ve hizmetlerin bulunduğu pazarlar,
- Pazar riskleri,

¹⁴⁷ Dirk Schlangen, “International Accounting - Segment Reporting”, June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

¹⁴⁸ John M. Boersema, Susan J. Van, a.g.e., s. 67; Barry J. Epstein ve A. A. Mirza, a.g.e., s. 786.

- Mal veya hizmetin yapısı,
- Üretim süreçleri,
- Şirketin yapısı,
- Karlılık ve maliyet farklılıkları,
- Hammadde tedarik yöntemleri,
- Kırılganlıklar.

Bölümleme kararı verebilmek için genel olarak aşağıdaki üç unsurun dikkate alınması ile şirketler amaçlarına ulaşılabilirler¹⁴⁹:

- Ürün ve hizmetler,
- Dış faaliyetler ve satışlar,
- Önemli müşteriler.

Bölümleme işleminde tek tip bir sınıflama bütün şirketlere uygulanamaz. Bunun nedeni şirketlerin işlem ve faaliyetlerindeki büyük farklılıklardır. Yatırımcının, ilgili şirketin faaliyetlerini anlayabilmesi, şirketin gelecekteki finansal durumunu tahmin edebilmesi ve benzer işlemler için bölümün yeniden seçilmesi gerekmektedir. Bazı durumlarda yatırımcı için faydalı olan bölüm, ürün grupları (endüstri) iken bazı

¹⁴⁹ Dirk Schlangen, “International Accounting - Segment Reporting”, June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

durumlarda ise faydalı olan bölüm pazar (coğrafi) olabilmektedir. Ancak bazı şirketler için hem ürünün hem de pazarın birlikte incelenmesi gerekli olabilmektedir¹⁵⁰.

Tek tip bir bölümlenme şirketlere uygulanamamakla beraber finansal bilginin karşılaştırılabilir olması gerekliliğinden dolayı ilkeleri genel olarak belirlenmiş bir bölümlenme işlemi tüm şirketlere uygulanmalıdır. Genel olarak belirlenen bu ilkelerden birisi risk ve getiri yaklaşımıdır. Burada bölümlenme işlemi aynı türden risk ve getiri grubuna dahil olan şirketlere göre yapılmaktadır.

Amerikan Muhasebe Standartları ve Uluslararası Muhasebe Standartları, bölümlerin belirlenmesinde risk ve getiri yaklaşımını benimsemiş olmakla birlikte raporlanabilir bölümleri belirlemek için işletmenin organizasyonel yapısına ve iç raporlama sistemine bakılmasını önermektedir. İç raporlama sisteminde, finansal tablolara yansıyan toplu bilgilerin dışında, bu bilgileri oluşturan faaliyetler ve bölgeler hakkındaki veriler ayrı raporlar halinde hazırlanmalıdır. İşletmelerin iç raporlama sisteminde yer alan bu ayrımlar işletmenin potansiyel endüstriyel ve coğrafi bölümlerini oluşturmaktadır. Finansal verilerin; işletmelerin organizasyonel yapısına, yönetim yapısına ve üst yönetime raporlanması sistemine odaklanan bu yönetime “yönetim yaklaşımı” denilmektedir¹⁵¹.

Yönetim yaklaşımında, şirketlerin bölümleri bir taraftan onları faaliyet bazında sıralamak için diğer taraftan da bütün şirket tarafından ulaşılan sonuçlara olan katkılarının anlaşılması için birbirinden ayrılmıştır. Bu hedeflere ulaşmak için iki değişik

¹⁵⁰ Seema Srivastava, a.g.e., s. 64.

¹⁵¹ Ümit Gücenme ve A. P. Arsoy, a.g.e., s. 8-9; Necdet Sağlam, a.g.e., 2007, s. 410.

yaklaşım kullanılmaktadır. Bu yaklaşımlardan ilki, her bir bölümün birer şirket olarak değerlendirilmesini esas alan bağımsız şirket yaklaşımıdır. Bu yaklaşım kuruluşun her bir parçasında birikmiş borçlar ve alınan ödemelerin daha doğru olarak analiz edilmesine katkı sağlamaktadır. Diğer yaklaşım ayırım yaklaşımıdır. Ayırım yaklaşımı da şirketin kendi içsel verilerinin kullanılması için uygulanmaktadır. Bu da şirkete entegre edilen değişik bölümlerle ilgilidir. Her iki yaklaşım da değişik sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle, bir şirket bölümlendirme kararını vermeden önce bazı temel soruları cevaplandırmalıdır¹⁵².

SFAS 131’de şirketlere bölümlendirme için önerilen yönetim yaklaşımının uygulanmasında dikkat edilmesi gereken noktalar bulunmaktadır. Bölümler kuruluşun iç organizasyon yapısı göz önünde bulundurularak yapılandırılmalıdır. Ayrıca, finansal tabloları hazırlayanlar gerekli bilgileri en uygun maliyetle ve zamanlı bir şekilde sunmalıdırlar. Bu durum şirketler için herhangi bir soruna yol açmamalıdır. Çünkü veriler, yönetim yaklaşımı çerçevesinde oluşturulan iç raporlama sisteminden elde edilmektedir¹⁵³.

Dünyada birçok ülke uygulamasında çeşitli bölümlendirme yöntemleri bulunmaktadır. Bunlardan en yaygın olanı endüstriyel ve coğrafi bölümlendirme.

¹⁵² Dirk Schlangen, “International Accounting - Segment Reporting”, June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

¹⁵³ Dirk Schlangen, “International Accounting - Segment Reporting”, June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

1. Endüstriyel ve Coğrafi Bölümleme

Endüstriyel bölümleme, bölümlemenin en uygun çeşidi olarak kabul edilmektedir. Endüstriyel bölümleme ve coğrafi bölümleme, bölümleme ile işlemler hakkında bilgi sunmanın en temel yoludur. Bir şirket, eğer bu iki temel esası da işlemlerine ve/veya işletmelerine uygulayabiliyorsa her iki bölümlemeyi bilgi sağlamak için kullanmalıdır¹⁵⁴. Bu bölümleme çeşidinin tercih edilmesinin nedeni şirketlerin karşılaşacağı risk ve getirileri diğer yöntemlere göre daha açık bir şekilde raporlanmasıdır¹⁵⁵.

Endüstriyel bölümlendirme benzer ürün ve hizmet çeşitlerinin gruplandığı bölümleri içerir. Ancak uygulamacılar endüstriyel bölümsel rapor hazırlamada bazı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Birçok şirket faaliyet raporlarında standartlara uygunluk açısından tüm bölümler yerine birkaç endüstri bölümü hakkında raporlama yapabilmektedirler. Bu zorunluluktan dolayı da finansal bilgi kullanıcıları şirketlerin bütün bölümlerine ait risk ve getirileri değerlendiremez ve diğer şirketlerle karşılaştırma yapamaz durumdadırlar¹⁵⁶. Bu nedenle de finansal bilginin karşılaştırılabilir olması özelliğinden dolayı ortaya çıkan bilgi değersiz olmaktadır.

Yatırımcı için en önemli bilgi ilk olarak şirketin faaliyette bulunduğu endüstrilerin ne kadar faal olduğu ve her bir bölümün göreceli önemidir. İkinci olarak yatırımcı için önemli olan şey; şirketin her bir endüstrideki göreceli başarısıdır. Bir yatırımcı sahip olduğu kaynaklarını bir şirkete teslim ederken o şirketin kazanç, risk ve potansiyel

¹⁵⁴ Seema Srivastava, a.g.e., s. 64.

¹⁵⁵ Beyhan Marşap, a.g.e., s. 29.

¹⁵⁶ Necdet Sağlam, a.g.e., 2007, s. 419-420; Barry J. Epstein, A. A. Mirza, a.g.e., s. 785.

büyüme ile ilgili geleceğe yönelik beklentilerini göz önünde bulundurur. Eğer yatırımcı, yatırımda bulunduğu şirketin iştirak ettiği endüstriler hakkında bilgiye sahip değilse, şirketin bu endüstrilerdeki etkinlik derecelerini bilmiyorsa, şirketin rekabet konusundaki başarı veya başarısızlığını nasıl idare ettiği hakkında bir bilgiye sahip değilse o şirketin geleceği ile ilgili sağlıklı bir tahminde bulunamaz¹⁵⁷.

Bir şirketin coğrafi bölümlendirme kararı vermesi için de benzer risk ve getirilere sahip coğrafi bölümlere sahip olması gerekmektedir. Önemli derecede farklı getiri ve risklere sahip bölgelerdeki faaliyetlerin aynı coğrafi bölümlere içinde raporlanması, finansal sonuçların yanlış değerlendirilmesine ve yanlış kararlar alınmasına yol açabilir. Coğrafi bölümlendirmede, tek bir ülke coğrafi bölüm olarak değerlendirilebileceği gibi iki ya da daha fazla ülke grubu da bir coğrafi bölüm olarak değerlendirilebilir¹⁵⁸.

Örgütsel (organizasyonel) bölümlendirme, bölümlendirme çeşidi olarak çok tercih edilen bir yöntem değildir. Ancak bu bölümlendirme yönteminde “bölümler” açık bir şekilde karlılık, büyüme ve risk gibi faktörlerdeki farklılıkları yansıtıyorsa finansal bilgi kullanıcıları için faydalı olabilir¹⁵⁹.

Temel faaliyetlere göre bölümlendirme Rappoport ve Lerner tarafından önerilmiştir. Bu öneriler şu şekilde özetlenmiştir¹⁶⁰.

- Temel faaliyetler gelir ve gider akışını oluşturan faaliyetlerdir: Bu faaliyetler ürün, pazar ya da her ikisinden de oluşan faaliyetlerdir.

¹⁵⁷ Seema Srivastava, a.g.e., s. 64-65.

¹⁵⁸ Beyhan Marşap, a.g.e., s. 46.

¹⁵⁹ Seema Srivastava, a.g.e. s. 65.

¹⁶⁰ Alfred Rappoport ve E. M. Lerner, a.g.e., s. 12.

- Faaliyetlerin ürün ya da pazara göre sınıflandırılmasının seçiminde, diğer bilgi kaynakları tarafından kullanılan sınıflandırma dikkate alınmalıdır.
- Eğer iki ya da ikiden fazla ürün (ya da pazar) ortak bir talep esnekliğine sahipse bu durumda tek bir faaliyete sahiplermiş gibi işlem yapabilirler.
- Eğer iki ya da ikiden fazla faaliyet aynı üretim fonksiyonundan faydalaniyorsa ve benzer bir maliyet eğilimine sahipse bu durumda da tek bir temel faaliyet olarak değerlendirilebilirler.
- Temel faaliyetlerin ayrı bir bölüm olarak açıklanması için yeterli materyale sahip olması gerekmektedir.

Bölümlemede tek tip bir bölüm seçildiğinde şirketin finansal bilgilerinin tam olarak kamuoyunda temsil edilmesinde sakıncalar bulunmaktadır. Bölümsel raporlamada birden fazla bölümün seçilmesi gerekmektedir. Şirketler arasındaki raporlamanın tek düze olması (bölüm seçiminde) finansal bilgi kullanıcıları açısından önemli bir faktör değildir. Burada bölüm bilgisini, yatırımcılar ve diğer finansal bilgi kullanıcıları; ilgili şirketi diğer şirketlerin bölümsel raporlamalarıyla karşılaştırmak için değil değerlemek için kullanmaktadırlar. Bununla birlikte tek bir bölümün seçiminde şirketler finansal bilgi kullanıcıları için faydalı olmayan bir bilgiyi raporlamak zorunda kalabilirler¹⁶¹.

Bir şirketin bölümleme kararını verirken iyi bir değerlendirme yapması ve kesin bir yargıya ulaşarak karar vermesi gerekmektedir. İşletme yönetimi bölümleme kararını

¹⁶¹ Seema Srivastava, a.g.e., s. 65-66.

alırken ortaya çıkacak finansal bilginin; karşılaştırılabilir, güvenilir, işlevsel ve ihtiyaca uygun olmasına dikkat etmelidir. Aynı zamanda bu bilgiler; işletmenin farklı ürün ve hizmet grupları, farklı coğrafi alanlardaki faaliyetleri ve bir bütün olarak işletmenin risklerinin ve nakit akışlarının değerlendirilmesi için gerekli olduğundan büyük bir öneme sahiptir¹⁶².

Sonuç olarak yatırımcılar, şirketin birkaç bölümü ile ilgili bilgi almaktan fayda elde ederler. Elde edilen fayda ise daha isabetli yatırım kararlarının alınmasıdır. Farklı bölüm bilgilerinin kullanımı ile yatırımcılar, bir şirketin geçmiş performansını daha iyi anlayabilir ve şirketin karlı bölümlerini veya gelecekteki nakit akımlarını araştırıp bunları pazardaki diğer şirketlerle karşılaştırabilir. Bunun yanında, borç verenler ile kredi kuruluşları, verilen krediler ve bunların beklenen geri ödemeleriyle ilgili riski daha iyi ölçebilirler¹⁶³.

2. Temel ve İkincil Bölümlerin Belirlenmesi

TMS 14 bölümlere göre raporlama standardında raporlanabilir bölümlerin belirlenmesi temel(birincil) ve ikincil bölüm raporlama esasları olarak aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır:¹⁶⁴

“Temel bölüm raporlama esasının faaliyet alanı mı yoksa coğrafi bölüm mü olacağını, işletmenin risk ve getirilerinin temel kaynak ve niteliği belirler. İşletmenin risk ve getiri oranlarının, daha ziyade, ürettiği ürün ve hizmetlerdeki farklılıklardan

¹⁶² Beyhan Marşap, a.g.e., s. 43-44.

¹⁶³ Dirk Schlangen, “International Accounting - Segment Reporting”, June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

¹⁶⁴ TMS 14, Bölümlere Göre Raporlama Standardı, Paragraf: 26.

etkilenmeleri durumunda; bölüm bilgilerinin raporlanmasına yönelik temel esas, faaliyet alanı olurken; coğrafi bölümler ikincil olarak raporlanır. Benzer olarak, işletmenin risk ve getiri oranlarının, daha ziyade, söz konusu işletmenin farklı ülkelerde veya diğer coğrafi bölgelerde faaliyet göstermesinden etkilenmeleri durumunda; bölüm bilgilerinin raporlanmasına yönelik temel esas coğrafi bölgeler olurken, ilgili ürün ve hizmet gruplarına ilişkin bilgiler faaliyet alanı esasında ikincil olarak raporlanır.”

Raporlanabilir bölümlerin temel ve ikincil bölüm olarak belirlenmesi konusu yönetim yaklaşımı çerçevesinde UMS 14’te de TMS 14’e benzer şekilde ele alınmıştır. Burada, işletme bölümlerinin temel ve ikincil olarak gruplandırılması, temel ve ikincil bölümlerin tanımlanması için yönetim yaklaşımının kullanılması ve ikincil bölümler için daha az bilgi açıklanması gerektiği belirtilmektedir. Bir işletmenin organizasyonel yapısı ve iç raporlama sistemi, risk ve getiri yapısına esas oluşturur. İşletmenin vereceği temel bölümün hangi bölüm olacağı kararında, işletmenin faaliyetlerinde karşılaştığı risk ve getirilerinin etkilendiği bölüme bakılır. Eğer risk ve getiriler büyük ölçüde ürettiği mal veya hizmetlerden etkilenmiş ise endüstriyel bölüm, faaliyet gösterdiği değişik coğrafi alanlardan etkilenmiş ise coğrafi bölüm temel bölüm olarak seçilir. Eğer temel bölüm endüstriyel (veya coğrafi) bölüm olarak belirlenmişse, ikincil bölüm coğrafi (veya endüstriyel) bölüm olarak belirlenir¹⁶⁵.

Temel ve ikincil bölümün belirlenmesinde; şirketlerin karşılaştığı risk ve getirilerden etkilenme derecelerine bakılmasıyla birlikte şirketlerin örgüt yapısı, üst

¹⁶⁵ Ümit Gücenme ve A. P. Arsoy, a.g.e., s. 9.

yönetime sunulan raporlama biçimi ve şirketlerin karşılaştığı risk ve getirilerin çeşidi önem taşımaktadır¹⁶⁶.

UMS 14’e göre temel ve ikincil bölüm bazında açıklanması gereken bilgiler Tablo-1’deki gibidir.

Tablo 1: Temel ve İkincil Raporlamada Açıklanması Gereken Bilgiler

TEMEL BÖLÜM:	TEMEL BÖLÜM:	TEMEL BÖLÜM:
ENDÜSTRİYEL BÖLÜM	COĞRAFİ BÖLÜM (Varlıkların Konumuna Göre)	COĞRAFİ BÖLÜM (Müşterilerin Konumuna Göre)
Açıklanması Gereken Birincil Bilgiler	Açıklanması Gereken Birincil Bilgiler	Açıklanması Gereken Birincil Bilgiler
Faaliyet bölümünde dış müşterilerden sağlanan gelir	Varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümde dış müşterilerden sağlanan gelir	Müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümde dış müşterilerden sağlanan gelir
Diğer bölümlerin faaliyet bölümü ile ilişkilerinden sağlanan gelir	Diğer bölümlerin varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölüm ile ilişkilerinden sağlanan gelir	Diğer bölümlerin müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölüm ile ilişkilerinden sağlanan gelir
Faaliyet bölümünün bölüm sonucu	Varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün bölüm sonucu	Müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün bölüm sonucu
Faaliyet bölümünün bölüm varlıklarının defter değeri	Varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün bölüm varlıklarının defter değeri	Müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün bölüm varlıklarının defter değeri
Faaliyet bölümünün bölüm yükümlülükleri	Varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün bölüm yükümlülükleri	Müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün bölüm yükümlülükleri
Faaliyet bölümünün makine, tesis, cihazlar ve maddi olmayan duran varlıkları edinim maliyeti	Varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün makine, tesis cihazlar ve maddi olmayan duran varlıkları edinim maliyeti	Müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün makine, tesis, cihazlar ve maddi olmayan duran varlıkları edinim maliyeti

¹⁶⁶ W. David Albrecht, Niranjan Chipalkatti, “New Segment Reporting”, **CPA Journal**, May 1998, <http://www.nysscpa.org/cpajournal/1998/0598/Features/F460598.htm>, Erişim Tarihi: 01.09.2008.

Faaliyet bölümünün itfa ve amortisman giderleri	Varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün itfa ve amortisman giderleri	Müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün itfa ve amortisman giderleri
Faaliyet bölümünün diğer fon çıkışı gerektirmeyen giderleri	Varlıkların konumuna göre belirlenen coğrafi bölümün diğer fon çıkışı gerektirmeyen giderleri	Müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün diğer fon çıkışı gerektirmeyen giderleri
Faaliyet bölümünün iştirak, ortak girişim veya özsermaye yöntemine göre kayıtlanmış diğer yatırımlarındaki paylarından kaynaklanan net kar veya zarar payı	Varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün iştirak, ortak girişim veya özsermaye yöntemine göre kayıtlanmış diğer yatırımlarındaki paylarından kaynaklanan net kar veya zarar payı	Müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün iştirak, ortak girişim veya özsermaye yöntemine göre kayıtlanmış diğer yatırımlarındaki paylarından kaynaklanan net kar veya zarar payı
Faaliyet bölümünün gelirlerinin, sonucunun, varlıklarının ve yükümlülüklerinin mutabakatı	Varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün gelirlerinin, sonucunun, varlıklarının ve yükümlülüklerinin mutabakatı	Müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün gelirlerinin, sonucunun, varlıklarının ve yükümlülüklerinin mutabakatı
Müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümde dış müşterilerden sağlanan gelir	Faaliyet bölümünde dış müşterilerden sağlanan gelir	Faaliyet bölümünde dış müşterilerden sağlanan gelir
Varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün bölüm varlıklarının defter değeri	Faaliyet bölümünün bölüm varlıklarının defter değeri	Faaliyet bölümünün bölüm varlıklarının defter değeri
Varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün makine, tesis, cihazlar ve maddi olmayan duran varlıkları edinim maliyeti	Faaliyet bölümünün makine, tesis, cihazlar ve maddi olmayan duran varlıkları edinim maliyeti	Faaliyet bölümünün makine, tesis, cihazlar ve maddi olmayan duran varlıkları edinim maliyeti
	Eğer müşterilerin konumu, varlıkların konumundan farklı ise, müşterilerin konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün dış müşterilerden sağlanan gelirleri	

		Eğer müşterilerin konumu, varlıkların konumundan farklı ise, varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün varlıklarının defter değeri
		Eğer müşterilerin konumu, varlıkların konumundan farklı ise, varlıkların konumuna göre belirlenmiş coğrafi bölümün makine, tesis, cihazlar ve maddi olmayan duran varlıkları edinim maliyeti
Dış gelirleri, işletme gelirlerinin %10'undan fazla olan, ancak gelirlerinin çoğunluğu iç transferlerden kaynaklandığı için raporlanabilir bir bölüm olmayan faaliyet bölümünün veya coğrafi bölümün gelirleri	Dış gelirleri, işletme gelirlerinin %10'undan fazla olan, ancak gelirlerinin çoğunluğu iç transferlerden kaynaklandığı için raporlanabilir bir bölüm olmayan faaliyet bölümünün veya coğrafi bölümün gelirleri	Dış gelirleri, işletme gelirlerinin %10'undan fazla olan, ancak gelirlerinin çoğunluğu iç transferlerden kaynaklandığı için raporlanabilir bir bölüm olmayan faaliyet bölümünün veya coğrafi bölümün gelirleri
Bölümler arası transfer fiyatlandırma esasları ve bu konuda oluşan değişiklikler	Bölümler arası transfer fiyatlandırma esasları ve bu konuda oluşan değişiklikler	Bölümler arası transfer fiyatlandırma esasları ve bu konuda oluşan değişiklikler
Bölüm muhasebe politikalarındaki değişiklikler	Bölüm muhasebe politikalarındaki değişiklikler	Bölüm muhasebe politikalarındaki değişiklikler
Her faaliyet bölümündeki mal ve hizmet türleri	Her faaliyet bölümündeki mal ve hizmet türleri	Her faaliyet bölümündeki mal ve hizmet türleri
Her coğrafi bölümün içeriği	Her coğrafi bölümün içeriği	Her coğrafi bölümün içeriği

Kaynak 3: IAS 14 Ek 3.

F. BÖLÜMÜN ÖNEMİNİ BELİRLEME

Bugün birçok şirket farklı pazarlarda faaliyet göstermektedir. Böylece birçok değişik coğrafi bölge ve ürün çeşitliliği ortaya çıkmaktadır. Şirketlerin farklı pazarlarda faaliyet göstermesi karlılığın, riskin ve gelirin veya pazar payının artmasına yol açmaktadır. Bölümsel raporlamadan beklenen talepleri yerine getirmek için şirketler, finansal bilgi kullanıcıları tarafından alınacak kararların isabetli ve ilgililere faydalı

olması için ayrıntılı bölüm unsurlarını açıklamak zorundadır. Böylece, sadece yatırımcılar için daha güvenilir bir yargıya katkıda bulunan verilerin kamuya açıklanması gerekmektedir¹⁶⁷.

Bölümsel raporlamada önemli olan başka bir konu ise bir faaliyetin ne zaman ayrı bir şekilde açıklanacak kadar önemli olup olmadığını belirlemektir. Bir şirket ürün ve hizmetlerini (bölümlere ayıracak şekilde) gruplandırdıktan sonra, bu ürün ve hizmetlerden hangilerinin raporlamaya dahil edilecek kadar önemli olup olmadığını belirlemek zorundadır. Eğer şirketin faaliyette bulunduğu süre içerisinde şirketin bazı bölümleri şirket işlemleri üzerinde bir etkiye sahip olmamış ise ve gelecekte de etkili olacağı beklenmemekte ise bu bölümler yatırımcı ve kredi verenler için ilgi çekici olmayabilir. Bu durumda hangi esasa göre bölümlenme yapılmış olursa olsun bu tür bölümlerin raporlanmasına gerek yoktur. Bu nedenle muhasebe ve finansal raporlama sadece finansal bilgi kullanıcılarının değerlendirmelerini ve kararlarını değiştirecek kadar önemli bilginin ortaya çıkmasını sağlamalıdır¹⁶⁸.

SFAS 131 Şirketin Bölümleri Hakkında Açıklamalar ve İlişkili Bilgiler Standardına göre bölümlenme kararı verilirken seçilecek bölüm özel bir titizlikle belirlenmelidir. Bunun için bazı testleri geçebilen bölümler dikkate alınmalıdır. İlk test gelirle ilgilidir. Eğer bir bölümün toplam geliri -bölümlerarası işlemler de dahil- bütün faaliyet bölümlerinin toplam gelirlerinin yüzde 10'una eşit veya fazlaysa bu bölüm, bölümsel raporlama yapabilmektedir. Başka bir ölçü ise bir şirketin raporlanan kar veya

¹⁶⁷ Dirk Schlangen, "International Accounting - Segment Reporting", June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

¹⁶⁸ Seema Srivastava, a.g.e., s.66.

zararın mutlak değeri, şirketin ortalama raporlanan karının veya bütün faaliyet bölümlerinin birleştirilmiş zararının en az yüzde 10'u kadar olmasıdır. Bu durumda da ilgili bölüm bölümsel raporlama yapabilmektedir. Sonucu ölçü ise bir bölüm varlıklarını dikkate alan yüzde 10 testidir. Eğer bir bölüm varlıkları, şirketin toplam varlıklarının yüzde 10'unu ya da daha fazlasını oluşturuyorsa bu bölüm bölümsel raporlama yapabilmektedir¹⁶⁹.

Eğer bir bölüm yüzde 10 kriterini karşılamıyor olsa bile bu faaliyet bölümü ile ilgili bölümsel raporlama yayınlamak mümkündür. Şöyle ki; seçilen bölüm bahsedilen kurallardan birine yakın bir gelecekte uymayacaksa, şirket bu bölümün raporlamada dikkate alınmamasına karar verebilir. Ancak böyle bir durumda şirket niçin böyle bir karar aldığını açıklamak zorundadır. Yine bu duruma benzer olarak tarihsel öneme sahip bir bölüm, gelecekte de bu önemini devam ettirmesi bekleniyorsa, herhangi bir yıl içerisinde ilgili önemlilik testlerini geçemese bile raporlanmasına karar verilebilir¹⁷⁰. Böyle bir karar, yönetim yaklaşımı temelli olmalı ve gereksiz bilgi akışını önlemek için önemlilik ilkesini göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca, bir faaliyet bölümü için önceki dönemde bölümsel raporlama yapılmış fakat cari dönemde yüzde 10 kriterini tutturamamışsa bile bölümsel raporlama yapmasının nedeni; finansal bilgi kullanıcıları için şirket hakkında tam ve karşılaştırılabilir bir bakış açısı sağlanmasıdır¹⁷¹.

¹⁶⁹ Dirk Schlangen, "International Accounting - Segment Reporting", June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

¹⁷⁰ Seema Srivastava, a.g.e., s.67.

¹⁷¹ Dirk Schlangen, "International Accounting - Segment Reporting", June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

Ara dönem değerlendirilmesi; eğer bir endüstri bölümü geçmişte önemli bir bölüm ise ve gelecekte de bu önemini devam ettirmesi bekleniyorsa, cari yıl içerisinde önemlilik testlerini geçemese bile raporlanmasını gerektirmektedir. Buna karşılık, göreceli olarak önemsiz bir bölüm cari yıl içerisinde, gelirin ya da giderinin anormal derecede yüksek olması nedeniyle önemlilik testlerini geçebilir. Bu durumda böyle bir bölümün raporlanması çok uygun olmayabilir. Böyle durumlarda ilgili açıklamalar şirketin bölümlerle ilgili raporlarına ve dipnotlarına eklenmelidir¹⁷².

Mautz (1968) ise yüzde 10'luk test yerine endüstri bölümlerinin brüt gelirin yüzde 15'nin alınmasını önermektedir. Ancak Mautz bu önerdiği testin her zaman yeterli olamayacağını belirterek bu teste ilave olarak başka testlerin yapılması gerekebileceğini belirtmektedir¹⁷³.

UMS 14'e göre de benzer kıstaslar vardır¹⁷⁴; bir faaliyet alanının veya coğrafi alanın ayrı olarak raporlanması için ilgili bölüm gelirin büyük bir kısmının grup içindeki işletmeler dışındaki müşteri konumundaki işletmelerden sağlanması gereklidir. Bununla birlikte;

- İlgili bölümün tüm gelirin grup işletmenin tüm gelirin yüzde 10'unu veya daha fazlasını oluşturması,

¹⁷² Seema Srivastava, a.g.e., s. 67.

¹⁷³ Seema Srivastava, a.g.e., s. 66.

¹⁷⁴ Barry J. Epstein, A. A. Mirza, a.g.e., s. 787.

- Kar veya zararla sonuçlanan faaliyet sonucunun, kar elde eden bölümlerinin sonuçları ile zarar eden bölümlerinin sonuçları karşılaştırıldığında mutlak olarak büyük olanın yüzde 10 veya daha fazlasına isabet etmesi,
- İlgili bölüm varlıklarının, tüm grup işletme varlıklarının yüzde 10 veya daha fazlasını oluşturması gerekmektedir.

Varlıkları, bir bölümün önemini belirlemede kullanmak daha zordur. Bir bölümün performansı o bölümün ürettiği gelirin ölçülmesi ile belirlenir. Bu nedenle bir bölümün öneminin belirlenmesinde o bölümün varlıklarının dikkate alınmasından ziyade o bölümün gelirinin dikkate alınması (ölçülmesi) önerilmektedir¹⁷⁵.

Son olarak, bazı örnekler SFAS 131'e göre tam anlamıyla nelerin faaliyet bölümü olabileceğini daha iyi anlatabilir. Yukarıda bahsedilen özelliklerden yola çıkıldığında, henüz gelir elde etmemiş yeni bir faaliyet, nasıl yönetildiğine bağlı olmakla birlikte bir faaliyet bölümü olabilmenin yanında dikey olarak entegre edilmiş bir faaliyette olabilir. Böylece, aynı ürünü üreten iki şirket faaliyet bölümlerini farklı şekillerde belirleyebilirler. Bununla birlikte, yönetimin olduğu bölüm, açıklamanın yapılması istenen bir bölüm olarak tanımlanamaz. Çünkü böyle bir merkez önemli ödemeler almaz. Aynı şekilde, emeklilik planları veya gelecekte çalışanlara fayda sağlayacak faaliyetler şirket bölümü olarak dikkate alınmaz¹⁷⁶.

¹⁷⁵ Seema Srivastava, a.g.e., s.66.

¹⁷⁶ Dirk Schlangen, "International Accounting - Segment Reporting", June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2008.

BÖLÜM III
IFRS 8 İLE IAS 14 STANDARDLARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE IFRS 8
ÇERÇEVESİNDE BÖLÜMSSEL RAPORLAMAYA İLİŞKİN ÖRNEK
UYGULAMA

A. IFRS 8¹⁷⁷

IFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı, IASB tarafından yürütülen ve Amerikan FASB standartlarıyla uyumlaştırılmaya çalışılan kısa vadeli projelerin bir sonucu olup SFAS 131 nolu standardın çok küçük farklılıklar dışında tamamen benimsenmesiyle oluşturulmuştur¹⁷⁸. 2006 yılı Ocak ayında taslaklar açıklanmış ve faaliyet bölümleri yayınlanmıştır. IFRS 8'in en son hali 2006 Kasım ayında yayınlanmıştır. IFRS 8, IAS 14'ün yerine geçmekte ve 1 Ocak 2009'da ya da ondan sonraki muhasebe döneminde geçerli hale gelecektir. IFRS 8 karşılaştırmalı verilerinin raporlanmasını zorunlu tuttuğu için IFRS 8 kapsamına giren şirketler 1 Ocak 2008'den itibaren istenilen bölüm bilgilerini oluşturmaları gerekmektedir.

IASB, IFRS 8 ile yürürlüğe giren kuralların finansal tabloların düzenlenme kalitesini arttıracakını beklemektedir. Çünkü işletme yönetimi, bölümsel raporlama ile işletme faaliyetlerini gerçeğe en yakın değerleriyle finansal bilgi kullanıcılarının değerlendirmesine sunmaktadır. IFRS 8'nin sağladığı diğer önemli faydalardan biri ise açıklanan bölümsel raporların işletme içinde yönetim tarafından da kullanılmasıdır.

¹⁷⁷ Bu bölümün hazırlanmasında Ernst Young tarafından hazırlanan "IFRS 8 Operating Segments: Implementation Guidance" adlı eserden ve TFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardından yararlanılmıştır

¹⁷⁸ Aylin Poroy Arsoy, "Bölümsel Raporlamada Yeni Bir Uygulama: IFRS 8", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı: 38, Nisan 2008, s. 182.

Başka bir açıdan bakıldığında bölümsel bilgilerin sürekli ulaşılabilirliği ilgili işletme için zaman ve maliyet sorunlarını beraberinde getirdiği gözlenmektedir.

Bu avantaj ve dezavantajlarla beraber bazı uygulamacılar IFRS 8 standardının IAS 14 ile karşılaştırıldığında bir kötüleşmeyi ifade ettiği için itiraz etmişlerdir. Çünkü IFRS 8’de bölüm bilgilerinin oluşturulması için aynı kaynakların kullanma zorunluluğu yoktur. Bu durumda anahtar kelimeler olan ve finansal bilgi kullanıcıları için büyük bir önemi olan bölüm karı ve bölüm varlığı tanımlanmamıştır. Bu itirazlara tepki olarak da standardın son halinde genişletilmiş beyan zorunluluğu özellikle bilgilerin oluşturulması için temel olarak öngörülmektedir. IASB, yönetim yaklaşımı yönteminin uygulanmasıyla ortaya çıkacak avantaj ve ekstra istenilen bilgiler ile sınırlı karşılaştırmanın dezavantajlarını ortadan kaldıracağı görüşündedir¹⁷⁹.

IASB tarafından çıkarılan IFRS 8 faaliyet bölümleri standardı için EFRAG ve ARC tarafından 2007 yılının ilk aylarında kabul tavsiyesi gelmiştir. 18 Nisan 2007’de AB komisyonu, AB parlamentosuna bir karar sözleşmesi sunmuştur. Bu karar sözleşmesinde AB komisyonundan standart yayınlanmadan önce oluşabilecek sonuçların tahmininin yapılması istenmiştir. Karar sözleşmesine temel olarak AB parlamentosu, komisyonun teklifi olan Amerikan SFAS 131 Standardının AB hukukunda kabul edilmesini ve böylece borsaya kayıtlı AB işletmelerince düzenlenmesi öngörülen IFRS 8’i onaylamakta endişe ettiğini belirtmiştir¹⁸⁰.

¹⁷⁹ Ernst Young, “IFRS 8 Operating Segments: Implementation Guidance”, s.1.

¹⁸⁰ European Commission, “Analysis of Potential Effects – Report, Endorsement of IFRS 8 Operating Segments”, Brussels, 3 September 2007, s. 4-5.

Aslında uyumlaştırma süreci her zaman en kaliteli çözümü içermesi gerekmektedir. Ancak IASB, IFRS 8 standardını hazırlarken büyük ölçüde Amerikan Muhasebe Standardını benimsemesi nedeniyle kaliteli bir çözüm arayışında olanları hayal kırıklığına uğratmıştır. Ayrıca IFRS 8 standardının bir raporlama veya muhasebeleştirme standardı olmayıp bir açıklama standardı olduğunu dikkate aldığımızda IASB ile FASB uyumlaştırma sürecini ne kadar etkilediği tartışmalı bir konudur¹⁸¹.

1. IFRS 8'in Amacı

IFRS 8'in temel amacı; bir işletmenin, gerçekleştirdiği faaliyetler ile faaliyette bulunduğu ekonomik ortamın niteliğini ve finansal etkilerini finansal bilgi kullanıcılarının değerlendirmelerini sağlayan her türlü bilgiyi açıklamaktır.

Eğer bir işletme bir matriks organizasyon yapısıyla faaliyet bölümlerini açıkça belirleyemiyorsa (çünkü karar verici işletmenin kar durumunu düzenli olarak ürün ve coğrafi temel bazında incelemektedir) bu durumda bölümleri belirlerken temel prensipten yararlanma yoluna gitmelidir.

2. IFRS 8'in Kapsamı

IFRS 8 aşağıda nitelikleri belirtilen işletmelere uygulanır.

- Borçlanma araçları veya özkaynağa dayalı finansal araçları borsa veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda (yurtiçi veya yurtdışı borsa veya yerel ve bölgesel piyasaların da dahil olduğu tezgah üstü piyasada) işlem gören veya finansal araçlarını halka arz

¹⁸¹ Aylin Poroy Arsoy, a.g.e., s. 182.

etmek üzere, ilgili düzenleyici kurum kaydına alınan ya da kayda alınma süreci kapsamında finansal tablolarını düzenleyen bir işletmenin ayrı veya bireysel finansal tablolarına,

- Borçlanma araçları veya özkaynağa dayalı finansal araçları borsa veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda (yurtiçi veya yurtdışı borsa veya yerel ve bölgesel piyasaların da dahil olduğu, bir tezgah üstü piyasada) işlem gören veya borsa veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda herhangi bir finansal aracının işlem görmesini teminen, ilgili düzenleyici kurum kaydına alınma süreci kapsamında konsolide finansal tablolarını düzenleyen bir grubun ana ortaklığı ile konsolide edilmiş finansal tablolarına uygulanır.

IFRS hükümlerini uygulama zorunluluğu olmayan bir işletme, bölüm bilgilerini açıklamayı tercih etmesi halinde söz konusu bilgileri bölüm bilgisi olarak açıklayamaz. Bir finansal tablonun, bir ana ortaklığın IFRS kapsamında olan konsolide finansal tabloları ile ana ortaklığın bireysel finansal tablolarını da içermesi durumunda; bölümlere ilişkin bilgi sadece konsolide finansal tablolardan elde edilir.

3. Faaliyet Bölümlerinin Belirlenmesi

Ana şirketin bünyesindeki bir faaliyetin “faaliyet bölümü” olarak belirlenmesinde üç temel özellik bulunmaktadır;

- Hasılat elde edebildiği ve harcama yapabildiği (aynı işletmenin diğer kısımları ile yapılan işlemlere ilişkin hasılat ve giderler de dahil olmak üzere) işletme faaliyetlerinde bulunan bölüm,

- Faaliyet sonuçlarının, bölüme tahsis edilecek kaynaklara ilişkin kararların alınması ve bölümün performansının değerlendirilmesi amacıyla işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yönetici¹⁸² tarafından düzenli olarak gözden geçirildiği bölüm,
- Hakkında ayrı finansal bilgilerin mevcut olduğu bölüm.

Bir faaliyet bölümü, henüz hâsılat elde edemediği işletme faaliyetlerinde bulunabilir. Örneğin, kuruluş faaliyetleri hâsılat elde edilmeden önce de faaliyet bölümü olarak kabul edilir.

Bir faaliyet bölümü işletmenin bileşeni olarak ifade edilir. Bu faaliyet bölümünün işletme faaliyetleri çerçevesinde gelir elde etmesi hedeflenir ve giderleri etkinleştirilmeye çalışılır. Bu faaliyet bölümünün gelir durumu, kaynakların bölümler arasında dağılımının kararını vermek ve performansının değerlendirilmesi için düzenli olarak karar almaya yetkili yönetici tarafından kontrol edilir.

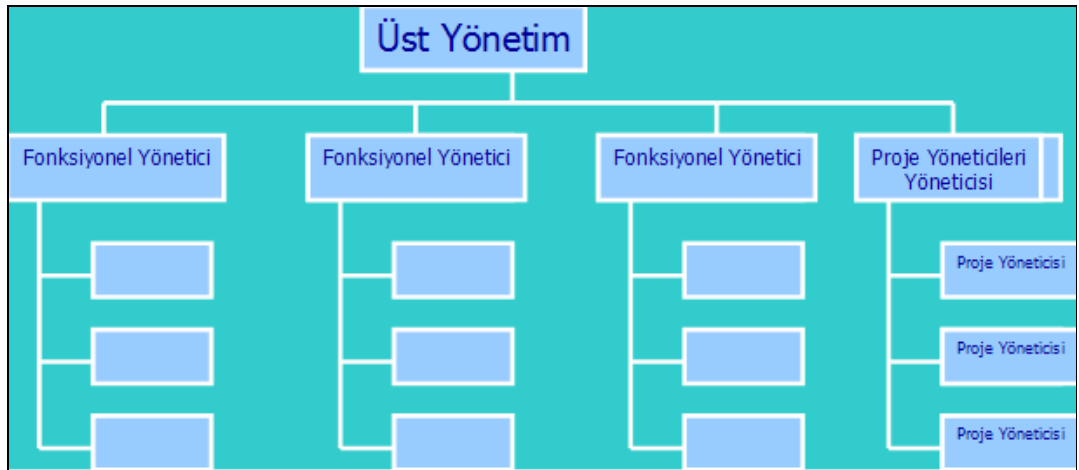
Bir işletmenin her kısmının, bir faaliyet bölümü veya bir faaliyet bölümünün parçası olması zorunlu değildir. Örneğin, şirket merkezi veya bazı fonksiyonel bölümler, hâsılat elde etmiyor veya işletmenin faaliyetlerine benzer hâsılatlar elde ediyor olabilir. Söz konusu kısımlar faaliyet bölümü değildir. Benzer şekilde bir işletmenin emeklilik fonları da faaliyet bölümleri değildir.

Birçok işletme için faaliyet bölümlerinin belirlenmesine ilişkin yukarıda açıklanan üç özellik, faaliyet bölümlerini açıkça belirlemektedir. Ancak bir işletme, faaliyetlerini farklı şekillerde raporlayabilir. İşletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili

¹⁸² “Karar almaya yetkili yönetici” ile TFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardında geçen “karar almaya yetkili mercii” aynı anlamda kullanılmaktadır.

yöneticinin, birden fazla bölüme ilişkin bilgi setini kullanması durumunda; her bir kısmın faaliyetlerinin niteliği, bunlar için sorumlu yöneticilerin varlığı ve yönetim kuruluna sunulan bilgileri içeren faktörler, işletmenin faaliyet bölümlerini oluşturan bileşenleri tanımlayabilir.

Bir faaliyet bölümünde; işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yöneticiye karşı sorumlu olan ve bölüme ilişkin işletme faaliyetlerini, finansal sonuçları, tahminleri veya planları tartışmak üzere işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yönetici ile düzenli temasları sürdüren bir bölüm yöneticisi vardır. Bölüm yöneticisi terimi ile belirli bir unvanı olan bir yönetici değil bir işlev belirtilmektedir. İşletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yönetici bazı faaliyet bölümleri için aynı zamanda bölüm yöneticisi de olabilir. Tek bir yönetici, birden fazla faaliyet bölümünün bölüm yöneticisi olabilir. Yukarıda belirtilen üç temel özellik bir kuruluşun birden fazla bileşenler grubu için geçerli ise bölüm yöneticilerinin sorumlu tutulduğu sadece bir grup varsa, bu bileşenler grubu, faaliyet bölümlerini oluşturur.

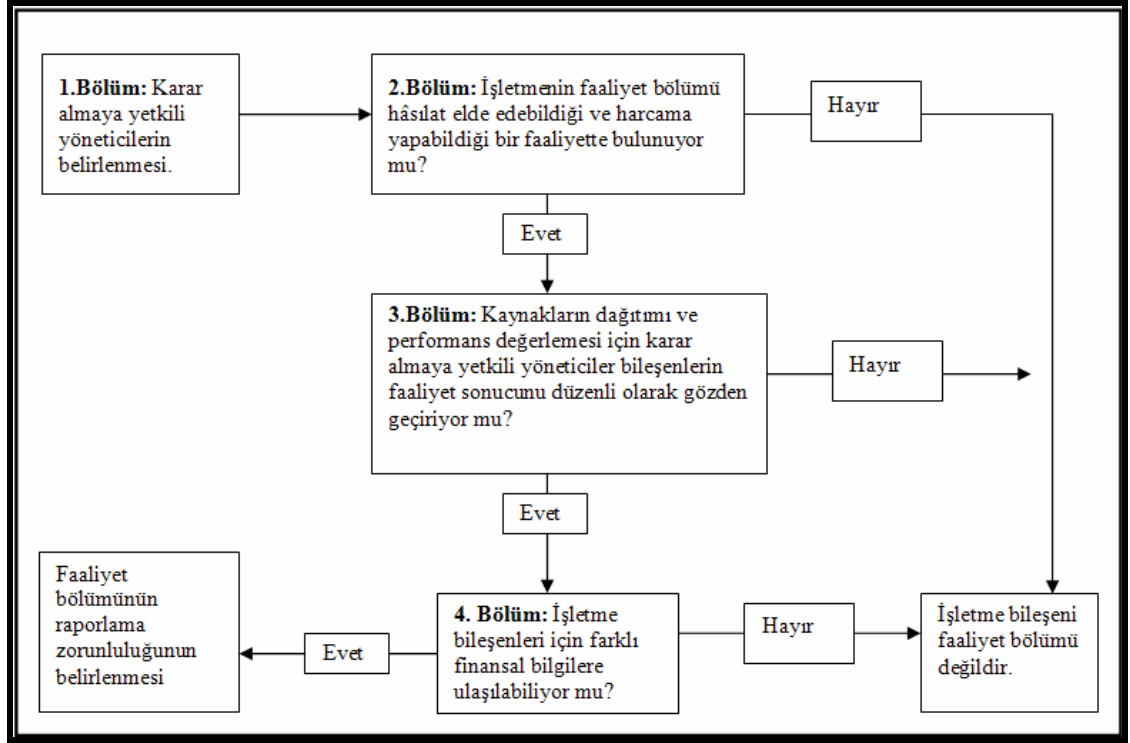

Şekil 3: Matriks Organizasyon Yapısı

Faaliyet bölümlerinin belirlenmesi ile ilgili üç özellik, yöneticilerin sorumlu tutulduğu iki veya daha fazla çakışan kısım grubu için geçerli olabilir. Bu yapıya Şekil-3 görüldüğü gibi matriks organizasyon denilmektedir. Örneğin, bazı işletmelerde, bazı yöneticiler dünya çapında farklı ürün ve hizmetlerden sorumlu olurken, diğer yöneticiler belirli coğrafi bölgelerden sorumlu olur. İşletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yönetici, her iki kısım grubunun faaliyet sonuçlarını düzenli olarak gözden geçirir. Ayrıca, söz konusu iki kısım grubu için de finansal bilgi mevcuttur. Bu durumda işletme, hangi bileşenler grubunun faaliyet bölümlerini oluşturduğunu, temel ilkeye göre belirler.

Faaliyet bölümünün tanımlanması aşağıdaki akış şemasında olduğu gibi dört bölümde ele alınmaktadır.

Akış Şeması 1: Faaliyet Bölümlerinin Tanımlanması

Kaynak 4: Ernst Young, “IFRS 8 Operating Segments: Implementation Guidance”, s. 4.

1.Bölüm: Karar almaya yetkili yöneticilerin belirlenmesi.

Karar almaya yetkili yönetici terimi bir unvandan ziyade bir fonksiyonu ifade etmektedir. Burada karar almaya yetkili yöneticinin işlevi bir işletmenin işletme bölümlerine kaynak tahsisi ve bu bölümlerin performansının değerlendirilmesidir. Genellikle, bir işletmede işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yöneticisi, icra kurulu başkanı (CEO) veya işletmenin günlük işlerini yürütmekle sorumlu yönetici (COO) olabilir. Ayrıca işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yöneticisi, yürütmeden sorumlu yöneticiler veya diğer kişilerden oluşan bir grup olabilir.

2.Bölüm: İşletmenin faaliyet bölümü hâsılat elde edebildiği ve harcama yapabildiği bir faaliyette bulunuyor mu?

Bu testi uygularken dikkat etmemiz gereken şey bir faaliyet bölümünün gelirinin ve giderinin olmasıdır. Ancak bir faaliyet bölümü, henüz hâsılat elde edemediği işletme faaliyetlerinde bulunabilir. Bir işletmenin her kısmının, bir faaliyet bölümü veya bir faaliyet bölümünün parçası olması zorunlu değildir. Örneğin, şirket merkezi veya bazı fonksiyonel departmanlar, hâsılat elde etmiyor veya işletmenin faaliyetlerine benzer hâsılatlar elde ediyor olabilir. Söz konusu kısımlar faaliyet bölümü değildir.

3.Bölüm: Kaynakların dağıtımı ve performans değerlemesi için karar almaya yetkili yöneticiler bileşenlerin faaliyet sonucunu düzenli olarak gözden geçiriyor mu?

İşletmenin bir bileşeni, karar almaya yetkili yönetici tarafından düzenli olarak kontrol ediliyorsa büyük olasılıkla faaliyet bölümü olarak adlandırılır. Uygulamada ise faaliyet bölümlerinin belirlenmesinin ana unsuru, işletme faaliyetlerinin hangi boyutta birleştirilerek karar almaya yetkili yöneticilerin bilgisine sunulacağıdır. Birçok durumda hem bir işletme biriminden hem de işletme grubundan çeşitli bilgiler gelmekte ve karar almaya yetkili yöneticilerin kaynak dağıtımı ve performans değerlemesi için hangi bilgileri kullanılacağı zor olabilmektedir. Bu durumda IFRS 8 işletme bölümlerinin belirlenmesinde diğer faktörlerinde faaliyet bölümleri olarak ele alınabileceğini, her bir işletme bölümünün işletme faaliyetindeki yerinin işletme bölümünden sorumlu olan yöneticilerin sınırlarının ve işletme yönetimiyle ilgili bilgilerin belirlenmesi koşuluyla öngörmektedir. Bundan dolayı IFRS 8'in özellikle bölüm yöneticisinin fonksiyonları üzerinde durduğu sonucuna varılabilir.

Karar almaya yetkili yönetici bir geliri ürün temelinde başka bir geliri ise coğrafi temele dayandırarak kontrol edebilir. IFRS 8 bu durumdaki faaliyet bölümlerinin belirlenmesinde, karar almaya yetkili yöneticiye direkt olarak rapor veren alt yöneticilerin karar vermesini öngörmektedir. Eğer karar almaya yetkili yöneticinin altındaki görevli bir yönetici, bir ürün grubu için sorumluluk üstlenmesi durumunda her bir ürün grubu bir faaliyet bölümünü oluşturur. Matriks yönetim şekliyle ikili ya da birbirleriyle kesişen yönetim varsa bu durumda IFRS 8'in temel prensiplerini en iyi uygulayan bölüm faaliyet bölümü olarak belirlenir.

Örneğin, bir işletme üç bölümde sınıflandırılmış yedi faaliyet birimine sahiptir. Her birim karar almaya yetkili yöneticiye bağlı bir bölüm yöneticisi tarafından yönetilir. Bu durumda bölümlerin faaliyetlerini, bölümün raporlama amaçlarına göre oluşturacağı düşünülmektedir. Çünkü bölümler karar almaya yetkili yöneticinin altında görevli bölüm yöneticileri vardır. Yöneticinin varlığı sadece üç bölümün mevcut olmasıyla ifade edilemez. Karar almaya yetkili yöneticinin performans değerlemesi ve kaynakların dağıtımında yedi faaliyet bölümünün bilgilerini kullandığı sürece yedi faaliyet bölümü vardır ve bölüm yöneticisinin görevi sınırlandırılmıştır.

4. Bölüm: İşletme bileşenleri için farklı finansal bilgilere ulaşılabilir mi?

Buradaki finansal bilgilerden kastedilen şey; karar almaya yetkili yöneticinin performans değerlemesi ve kaynakların dağıtımında kullandığı bilgilerdir. Bir bileşenin faaliyet bölümü olabilmesi için faaliyet sonuçlarıyla ilgili bilgilerin ayrıntılı bir biçimde karar almaya yetkili yöneticiye sunulması gerekmektedir. Böylece karar

almaya yetkili yönetici performans değerlemesi ve kaynakların dağıtımı ile ilgili karar verebilir.

4. Raporlanması Zorunlu Bölümler

IFRS 8'deki faaliyet bölümünün tanımı IAS 14'den farklıdır. Fakat IFRS 8'in bir işletmenin belirlediği iki ya da daha fazla faaliyet bölümüyle ilgili dönem sonunda raporlanması zorunlu faaliyet bölümlerinin birleştirilmesi IAS 14 ile aynıdır.

Faaliyet bölümleri benzer ekonomik özelliklere sahip iseler, genellikle benzer uzun vadeli finansal performans gösterirler. Örneğin, ekonomik özelliklerinin benzer olması durumunda, iki faaliyet bölümünün uzun vadeli ortalama brüt satış karlarının benzer olması beklenir. Birleştirmenin bu temel ilke ile uyumlu olması, bölümlerin benzer ekonomik özelliklere sahip ve bölümlerin aşağıdaki sayılan niteliklerin her biri açısından benzer olmaları durumunda, iki veya daha fazla faaliyet bölümü tek bir faaliyet bölümü olarak birleştirilebilir:

- Ürün ve hizmetlerin niteliği,
- Üretim süreçlerinin niteliği,
- Ürün ve hizmetler için müşteri türü veya sınıfının niteliği,
- Ürünlerin dağıtımı ve hizmetlerin sunulması için kullanılan yöntemler,
- Uygulanabilir olması durumunda bankacılık, sigorta veya kamu hizmetleri gibi düzenleyici çevrenin niteliği.

Faaliyet bölümlerinin benzer uzun vadeli ortalama brüt geliri sağlamasının tespit edilmesinde, işletmenin geçmişte, şimdiki zamanda ve gelecekteki kar durumu dikkate alınır. Örneğin iki faaliyet bölümünün geçmiş beş yılda brüt geliri incelenebilir. Cari yılda işletmenin bir deposu yangında zarar görmüş ise bunun sonucunda oluşan gider her iki faaliyet bölümünde eşit tutarla kaydedilmelidir. Bu örnekte cari yılda farklı brüt gelirlerinin ortaya çıkmasına rağmen gelecek yıllar için aynı brüt gelirin elde edilmesi beklenir. Çünkü yangından dolayı oluşan gider işletme faaliyetlerinin etkin olmamasından ya da faaliyet bölümün çalışmasından kaynaklanmamaktadır. Bu durumda her iki faaliyet bölümü benzer ekonomik özellikleri göstermiş gibi işlem görürler.

IFRS 8'e göre faaliyet bölümlerinin benzer uzun vadeli brüt gelirin olması, faaliyet bölümlerinin benzer ekonomik özellikler göstermesinin bir kriteridir. Bu durumdan dolayı bu kriterin gerçekleşip gerçekleşmediği ya da diğer ölçüm değerleri veya oranların sağlanıp sağlanmadığı tespit edilebilir. Örneğin satış hâsılatı, sermaye geliri ya da bölümlere ait tutarlar, faiz öncesi durum, vergi ve karşılıkları, başarı ölçümü ve kaynakların dağıtımı için karar almaya yetkili yöneticiler tarafından alternatif ekonomik değerlerin brüt gelire göre ne derece önem taşıdığı belirlenebilir. Sonuç olarak varlık hareketleri ve durumlarına bağlı olarak yapılan tahminlere göre faaliyet bölümlerinin birleştirilmesine ya da birleştirilmemesine karar verilir.

Her bir birleştirilen faaliyet bölümü için aşağıdaki veriler açıklanmalıdır:

- İşletme dışı müşterilere yapılan satışlar ve bölümler arası satışlar veya transferler de dahil olmak üzere, raporlanan hasılatının, işletme içi ve dışı tüm

faaliyet bölümlerinin toplam hasılatının yüzde 10'unu veya daha fazlasını oluşturması.

- Raporlanan kârının veya zararının mutlak tutarının, (i) zarar bildirmemiş olan tüm faaliyet bölümlerinin birleştirilerek raporlanmış kârının, ve (ii) zarar bildirmiş olan tüm faaliyet bölümlerinin birleştirilerek raporlanmış zararının, mutlak olarak, yüzde 10'u veya daha fazlası olması.
- Varlıklarının, tüm faaliyet bölümlerinin toplam varlıklarının yüzde 10'u veya daha fazlası olması.

Bu sınır değerleri aslında IAS 14'te belirtilmiş olan değerlerle aynıdır. IAS 14'e göre satış hâsılatının büyük bir kısmı dışarıdaki müşterilerden elde edilirken, IFRS 8'e göre ise bir faaliyet bölümü satış hâsılatının büyük bir kısmını bölümlerarası yapılan satışlardan elde etmektedir.

Faaliyet bölümleri tarafından raporlanan toplam dış hasılatın işletmenin hasılatının yüzde 75'inden düşük olması durumunda, işletme hasılatının en az yüzde 75'i raporlanabilir bölümlere dahil oluncaya kadar raporlanabilir bölüm olarak tanımlanır.

Bunun için daha önceden ifade edilen sınır değerini sağlamayan faaliyet bölümleri ancak benzer özellikler taşır ve yukarıda tanımlanan birleştirme koşullarını yerine getirirse raporlanması zorunlu faaliyetler birleştirilir.

Eğer bir işletmenin yüzde 75 kriterini sağlamak için ilave faaliyet bölümleri belirlemesi gerekiyorsa, IFRS 8'e göre kendisinden sonra gelen bir büyük faaliyet

bölümünü seçmesi mantıklıdır ama zorunlu değildir. İşletme yüzde 75’lik kurala ulaşmak için kendisinin belirlemiş olduğu bir faaliyet bölümünü de seçebilir.

Belirlenen faaliyet bölümlerinin toplamda en az toplam satış hâsılatının yüzde 75’lik kısmını oluşturduğu takdirde diğer tüm faaliyet bölümlerinin verileri ve faaliyet bölümüne konu olmayan diğer işletme faaliyetleri birleştirilir ve “tüm diğer bölümler” kategorisinde açıklanırlar.

Aşağıdaki akış şeması 2’de raporlanması zorunlu bölümlerin belirlenmesi aşamaları hakkında genel bir bakış açısı sunulmaktadır. Örnek olayda ise raporlanması zorunlu bölümlerin belirlenmesinde karşılaşılabilecek birkaç durum ele alınmıştır.

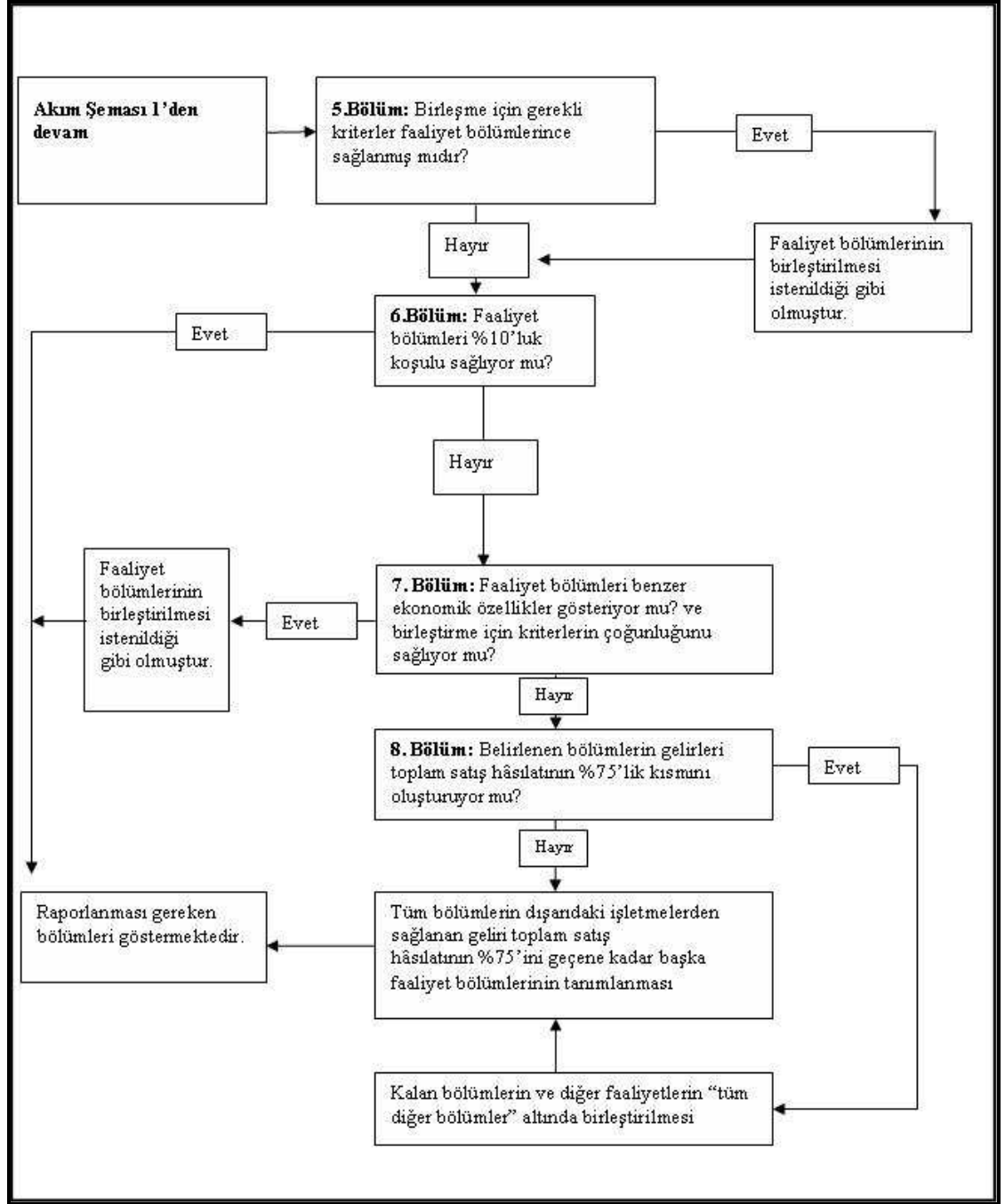
Örneğin, bir giyim ve inşaat şirketler grubunun faaliyet bölümlendirmesi aşağıdaki gibidir.

Faaliyet Bölümleri	Bölümün Toplam Satış Hâsılatı İçindeki Payı %
Çocuk giyim	50
Konut inşaatı	20
Ayakkabı imalatı	5
İşyeri inşaatı	9
Erkek giyim	7
Bayan giyim	9

Bu veriler sonucunda IFRS 8’in birleştirme kriterlerine göre iki faaliyet bölümü bulunmaktadır. Burada çocuk giyim ile konut inşaatı bölümü raporlanması zorunlu

bölüm için yüzde 10'luk sınır değerini sağlamaktadır. Bu iki bölümün toplam satış hâsılatı içindeki payı yüzde 70 olması nedeniyle, işletme yüzde 75 oranını sağlamak için raporlanması zorunlu bölüm olarak ilave faaliyet bölümleri belirlemek zorundadır. Erkek giyim bölümü ve bayan giyim bölümünü birleştirme kriterleri açısından birbirlerine uyduğu için bu iki bölümün, raporlanması zorunlu faaliyet bölümü olarak birleştirme kararı verilebilir. Bu birleştirilen bölüm (toplam satış hâsılatının yüzde 18'sini oluşturan kısım) ve çocuk giyim ve konut inşaatı bölümünün birleştirilmesi ile toplam satış hâsılatının yüzde 88'lik kısmı sağlanmış olur.

Akış Şeması 2: Faaliyet Bölümlerinin Tanımlanması

Kaynak 5: Ernst Young, “IFRS 8 Operating Segments: Implementation Guidance”, s. 8.

5. Ölçme ve Değerlendirme

Bölüm ile ilgili raporlanan her bir kalemtaki tutar, bölüme ilişkin kaynak dağıtımı kararlarının alınması ve bölümün performansının değerlendirilmesi amacıyla işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yöneticisine sunulan raporların tutarlarıdır. İşletmenin finansal tablolarının hazırlanmasında yapılan düzeltme ve elemeler; hâsılatların, giderlerin, kazançların veya zararların dağıtımı, işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yönetici tarafından bölümün kar veya zarar tutarına dâhil edilmeleri durumunda, bölüm kar veya zararının belirlenmesine dâhil edilir. Benzer şekilde, ilgili bölüm için sadece işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yönetici tarafından kullanılan bölüm varlıklarının ve borçlarının ölçümünde yer alan varlık ve borçlar raporlanır. Eğer tutarlar raporlanan bölüm kâr veya zararına, varlıklarına veya borçlarına dağıtılıyor ise bu tutarlar, mantık esasına göre dağıtılır.

İşletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili yöneticisi, bölüm performansını değerlendirirken ve kaynakların nasıl dağıtılacağına karar verirken, faaliyet bölümünün kâr veya zararının, bölüm varlıklarının veya borçlarının sadece tek bir ölçümünü kullanıyorsa; bölüm kâr veya zararı, varlıkları ve borçları bu ölçüme göre raporlanır.

Eğer karar almaya yetkili yönetici, bir bölümün kar veya zarar, varlık veya borçlarını belirlemek için birden fazla ölçme yöntemi kullanıyorsa şirketin konsolide finansal tablolarıyla tutarlılık gösteren ölçme yöntemi kullanılmalıdır.

İşletme, her bir raporlanabilir bölüm için, bölüm kâr veya zararının, bölüm varlıklarının ve borçlarının ölçümlerinin açıklamasını sağlamalıdır. İşletme aşağıdaki bilgileri açıklamalıdır:

- Raporlanabilir bölümler arasında gerçekleşen herhangi bir işlem için muhasebeleştirme esası.
- Raporlanabilir bölümlerin kâr veya zararlarının ölçümü ile işletmenin vergi gideri ve durdurulan faaliyetlerinden önceki kâr veya zararlarının ölçümü arasındaki herhangi bir farklılığının niteliği. Bu farklılıklar, muhasebe politikaları ve raporlanan bölümün bilgilerinin anlaşılması için gerekli olan, merkezi olarak gerçekleştirilen masrafların tahsisine ilişkin politikaları içerebilir.
- Raporlanabilir bölümlerin varlıkları ile işletme varlıklarının ölçümü arasındaki herhangi bir farklılığın niteliği. Bu farklılıklar, muhasebe politikaları ve raporlanan bölümün bilgilerinin anlaşılması için gerekli olan ve ortak kullanılan varlıkların tahsisine ilişkin politikaları içerebilir.
- Raporlanabilir bölümlerin borçları ile işletme borçlarının ölçümü arasındaki herhangi bir farklılığın niteliği. Bu farklılıklar, muhasebe politikaları ve raporlanan bölümün bilgilerinin anlaşılması için gerekli olan ve ortak gerçekleştirilen borçların tahsisine ilişkin politikaları içerebilir.
- Raporlanan bölümün kâr veya zararının tespitinde kullanılan ölçüm yöntemlerinde geçmiş dönemlere göre gerçekleşen herhangi bir değişikliğin niteliği ve bu değişikliklerin bölüm kâr veya zararının ölçümü üzerindeki etkisi.

- Raporlanabilir bölümlere yapılan asimetrik tahsislerin niteliği ve etkisi. Örneğin, bir işletme, ilgili amortisman tabi varlıkları ilgili bölüme tahsis etmeden amortisman giderlerini bir bölüme tahsis edebilir.

Ölçme ve değerlendirme için raporlanacak her bir bölümün bilgisi karar almaya yetkili yöneticiye raporlanmalıdır. Finansal tabloların hazırlanmasında düzeltme ve eliminasyonlar karar almaya yetkili yöneticilere sunulmadıkça raporlanacak bölüm bilgisine yansıtılmamalıdır.

Örneğin, karar almaya yetkili yönetici vergi öncesi bölüm karını belirlemede amortisman giderini içeren veya içermeyen bir ölçüm kullanabilir. Bu durumda faaliyet bölümlerinin raporlanması için en uygun ölçüm amortisman giderini içeren bir ölçüm olmalıdır. Çünkü şirketin konsolide finansal tablolarında amortisman giderleri yer almaktadır.

IFRS 8 tarafından öngörülen ölçüm yönteminin en temel faydası hızlı ve basit şekilde bilgi üretmektir. Açıklanacak bilgilerin, karar almaya yetkili yöneticiye sunulması şartının olması nedeniyle bu bilgiler IFRS'ye göre ölçülemez. IFRS 8 raporlanması zorunlu bölümler için belirlenen tutarların toplam tutar olarak işletme için hesaplanması, her bir bölüm için ayrı ayrı hesaplanmaması kuralını getirmiştir. Bu ilgili birimler için IFRS 8 ölçme yöntemlerinin kullanılması bölüm bilgilerinin karşılaştırılmasını IAS 14'e göre daha fazla sınırlandırmıştır.

6. Açıklamalar

IFRS 8'e göre aşağıdaki verilerin açıklanması istenmektedir.

Genel bilgiler:

- Eğer faaliyet bölümleri birleştirilmiş ve işletme organizasyon yapısı tartışmalı ise raporlanması zorunlu olan bölümlerin belirlenmesinde hangi faktörlerin kullanıldığı,
- Raporlanması zorunlu bölümlerin gelir sağladığı ürün ve hizmetlerinin niteliği.

Raporlanması zorunlu bölüm sonuçlarına ilişkin veriler:

- Kar veya zararının ölçümü,
- Toplam varlıklarının ölçümü,
- Karar almaya yetkili yöneticiye düzenli olarak sunuluyorsa bölüm borçlarının ölçümü,
- Karar almaya yetkili yöneticiye düzenli olarak sunuluyorsa veya raporlanan kar veya zararın ölçümüne dahil edilmişse aşağıdaki bilgiler ayrıca açıklanmalıdır:

— İşletme dışı müşterilerden elde edilen hâsılatlar,

— Aynı işletmenin diğer faaliyet bölümleri ile işlemlerinden elde edilen hâsılatlar,

— Faiz geliri,

— Faiz gideri,

— Amortisman ve itfa payları,

— IAS 1 uyarınca açıklanan önemli gelir ve gider kalemleri;

- İşletmenin; özkaynak yöntemi ile muhasebeleştirilen iştiraklerin ve iş ortaklıklarının kâr veya zararında bulunan payı,
- Vergi gideri,
- Amortisman ve itfa payları dışında önemli nakit dışı kalemler.
- Aşağıda bilgiler karar almaya yetkili yöneticiye düzenli olarak sunuluyorsa ayrıca açıklanmalıdır:
 - Özkaynak yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilen iştiraklerdeki ve iş ortaklıklarındaki yatırım tutarı,
 - Finansal araçlar, ertelenmiş vergi varlıkları, işten ayrılma sonrasında çalışanlara sağlanan faydalara ilişkin varlıklar ve sigorta sözleşmelerinden doğan haklar dışındaki duran varlıklara eklenen tutarları.

Bölüm bilgileri için değerlendirme yöntemlerinin bir açıklaması şöyledir;

- Raporlanabilir bölümlerin hâsılatının toplamının işletme hâsılatı ile mutabakatı.
- Raporlanabilir bölümlerin kar veya zarar tutarlarının toplamının, vergi giderinden ve durdurulan faaliyetlerden önce işletme kar veya zararı ile mutabakatı. Ancak, işletme, raporlanabilir bölümlere vergi gideri gibi kalemleri tahsis ederse, işletme, bölümlerin kâr veya zararlarının toplamı ile işletmenin bu kalemlerden sonraki kâr veya zararının mutabakatını yapabilir.
- Raporlanabilir bölümlerin varlıkları toplamının işletme varlıkları ile mutabakatı.

- Raporlanabilir bölümlerin borçları toplamının işletme borçları ile mutabakatı.
- Açıklanan bilginin diğer her önemli kalemi için raporlanabilir bölümlerin tutarlarının toplamının, işletme için bu tutarlara karşılık gelen tutar ile mutabakatı.

Tüm önemli mutabakat kalemleri ayrı olarak belirtilir ve açıklanır. Örneğin, farklı muhasebe politikalarından kaynaklanan, raporlanabilir bölümün kâr veya zararının işletmenin kâr veya zararıyla mutabakatı için ihtiyaç duyulan her bir önemli düzeltme tutarı ayrı ayrı belirtilmeli ve açıklanmalıdır.

IFRS 8'e göre talep edilen birçok bilgi ulaşılabilir olmalıdır ki, raporlamalarda oluşan zaman ve çalışma kaybı minimuma indirgenmiş olabilsin. Bölüm bilgilerinin aktarım hesaplarında düzenlemesi ile ilgili düzenlenmiş IFRS tutarlarının bağlı olduğu tutar tabi ki yüksek olabilir. Faaliyet bölümü finansal tablolarının, IFRS'ye göre hazırlanan finansal tablolarla tutarlı olması için daha fazla dikkat ve çalışma gerekmektedir. IFRS 8 standardının adaptasyonundan daha önemli olan şey; faaliyet raporlaması için istenen bilgilere ulaşabilmek için şirketin sistemini ve süreçlerini değerlemesi gerekmektedir.

Yeni uygulamaya girecek olan IFRS 8 standardı ile uygulamada olan IAS 14 standardı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

B. IFRS 8 VE IAS 14 ARASINDAKİ ÖNEMLİ FARKLILIKLAR

IFRS 8 ile IAS 14 arasındaki farklılığın nedeni uluslararası sermaye piyasaların da ki uyumlaştırma çalışmalarından kaynaklanmaktadır. Uluslararası sermaye piyasalarına

yön veren ülkeler, muhasebe standartları arasındaki farklılıkların giderilmesi yönünde çalışmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmalardan birisi de IAS 14 Bölümlere Göre Raporlama Standardının Amerikan SFAS 131 Şirket'in Bölümleri Hakkında Açıklamalar ve İlişkili Bilgiler Standardı ile uyumlaştırılmasıdır. Uluslararası muhasebe standartlarında uyumlaştırmayı gerektiren üç temel neden vardır¹⁸³:

- Şirketlerin birden fazla düzenlemeye göre finansal rapor hazırlamaları ve ekstra maliyetlere katlanmaları,
- Finansal raporları anlamak ve yorumlamak isteyen finansal bilgi kullanıcılarının hangi raporu dikkate alacağı ile ilgili belirsizlikler,
- Muhasebenin yalnızca yatırım kararlarında kullanılan bir bilgi sistemi olmayıp temettü, ücret, kredi vb. kararlara da temel teşkil eden bir bilgi olması nedeniyle farklı muhasebe uygulamalarının adil bir temelin ne olduğu konusunda şüphe yaratıyor olmasıdır.

Bu uyumlaştırma esasen; sermaye piyasalarının daha işlevsel hale gelmesi ve uluslararası yatırımcıların istedikleri bilgilerin gerçeğe ve ihtiyaca uygun ölçüler çerçevesinde hazırlanmasını ve sunulmasını amaçlamaktadır.

IFRS 8 ile IAS 14 arasındaki farklılıktan birisi bölümlendirmenin nasıl yapılacağı ile ilgilidir. IAS 14'de bölümlendirme faaliyet alanı veya coğrafi alana göre yapılırken,

¹⁸³ Serdar Özkan, O. Çelik, "Avrupa Birliği ile Entegrasyon Sürecinde Finansal Raporlama Standartları", **10. Muhasebe Standartları Sempozyumu**, 6-10 Aralık 2006, Kıbrıs, s. 41.

IFRS 8’de ise bölümlendirme; işletmenin faaliyetlerinin “işletmenin faaliyetlerine ilişkin karar almaya yetkili merci”ye nasıl raporlanacağına göre yapılmaktadır¹⁸⁴.

IFRS 8 ile IAS 14 arasındaki diğer bir farklılık ise raporlama zorunluluğu olan faaliyet bölümlerinin sonuçlarının tanımlanması ve ölçülmesinde bir yönetim yöntemi olarak öngörülmesidir. IFRS içinde elde edilmiş olan yöntem ve değerlendirme kıstasları çıkarılan bölüm sonuçlarının değerlendirilmesinde artık kullanılmamaktadır. Eğer yönetime sunulmuş olan raporlar IFRS tarafından verilen raporlara uymuyorsa bir geçiş işleminin yapılması gerekmektedir. Bu nedenle bazı işletmeler bu geçiş işleminin yapılabilmesi için yeni süreç geliştirmelidirler. Her işletmenin kendi işletme faaliyetlerini farklı bir şekilde yönetmesi nedeniyle benzer büyüklükte ve sektördeki işletmelerin bölüm bilgilerinin direkt olarak karşılaştırılması imkânsızdır. Bu durumda işletmelerin bölüm faaliyetlerini açıklamaları işletmeden işletmeye farklılık gösterecektir.

IFRS 8 ile IAS 14 arasındaki en önemli farklılık raporlama zorunluluğu olan bölümlerin belirlenmesi ve ölçülmesi noktasındadır. IFRS 8’e göre bölümler şirketin faaliyetlerinin üst yönetime nasıl raporlanacağına bağlıdır.

1. Bölümlerin Belirlenmesi

IFRS 8’de bölümlerinin belirlenmesinde yönetim yaklaşımı temel alınmaktadır. IAS 14’te ise yöneticilere sunulan içsel raporlar ile risk ve yarar yaklaşımı esas

¹⁸⁴ BDO International, “IFRS 8 Operating Segments”, **International Financial Reporting Bulletin**, Issue 1, 2007, s. 1. ; Aylin Poroy Arsoy, a.g.e., s. 182.

alınmaktadır¹⁸⁵. Bu durum, IFRS 8 faaliyet bölümlerinin yapısının, IAS 14'ten daha nitelikli bir raporlama olmayacağını göstermektedir. Her iki standartta raporlama zorunluluğu olan bölümlerde bilgiler, yönetime, başarının ölçülmesi ve kaynak dağılımının sürdürülmesi amacıyla verilmesini ifade etmektedir.

Eğer şirket yapısı ve raporlama yöntemi ürün ya da coğrafi bölge temeline dayanmıyorsa, işletme IAS 14'e göre işletme faaliyet bölümlerini ya da coğrafi bölümleri ikincil bölüm raporlama formatında seçebilir.

İşletme öncelikle IFRS 8'e uygun faaliyet bölümlerini tespit etmelidir. Faaliyet bölümlerinin tespit edilmesinden sonra işletme raporlama zorunluluğu olan bölümleri belirlemelidir. Eğer bir bölüm raporlanabiliyorsa bu bölüm ayrı olarak açıklanmalıdır. Bu yöntem temelde IAS 14'e göre düzenlenmiş yöntemle uymaktadır. Ancak IFRS 8'de birincil ya da ikincil raporlama zorunluluğu yoktur.

IFRS 8'e göre hâsılâtın büyük bir bölümünü içsel satışlardan sağlayan bölümler raporlanabilir. Ancak IAS 14'te bu satışlar elemine edilir ve raporlanmaz. IFRS 8'e göre eğer işletmenin bir bölümü öncelikle veya önemli ölçüde diğer bölümlerden satış hâsılâtı elde ediyorsa faaliyet bölümü olarak isimlendirilir. IAS 14'e göre ise bir bölümün raporlanabilir bölüm olması için hâsılâtın büyük bir bölümünü işletme dışı satışlardan elde etmesi gerekir¹⁸⁶.

IFRS 8'e göre raporlanma zorunluluğu olan bölümlerin tespit edilmesi amacıyla şirketin toplam gelir ve giderleri ile şirket bölümleri arasındaki gelir ve giderler

¹⁸⁵ BDO International, a.g.e., s. 4.

¹⁸⁶ Aylin Poroy Arsoy, a.g.e., s. 182.

belirlenmelidir. Burada birçok dikey bütünleşmiş faaliyet IFRS 8'e göre raporlanabilmektedir. Buna karşılık IAS 14'te bir faaliyet bölümü ya da coğrafi bölüm eğer kazancının büyük bir kısmını şirket dışındaki müşteriye satışlardan sağlamışsa raporlanma zorunluluğu taşıyan bölüm olarak nitelendirilmektedir. Bu durum IFRS 8'in anlaşılması açısından önemli bir farklılık oluşturmaktadır.

2. Bölüm Bilgilerinin Ölçülmesi

IFRS 8'de bölümlemede kullanılan faaliyet tutarları ile üst düzey yöneticilere sunulan bilgilerin tutarları birbirlerine uyması gerekmektedir. Bu bilgiler işletmenin IFRS'deki bilânço ve değerlendirme yöntemlerine göre belirlenmemişse dahi aynı kural yine de geçerlidir. Bu durum, bölüm bilgileri ile temel finansal tablolar arasında farklılığa neden olabilir. IAS 14'te ise işletme kapanış bilânçosundaki tutarlar ile IFRS'deki bilânço ve değerlendirme yöntemiyle belirlenen tutarlar aynı değerdedir. IAS 14'ten farklı olarak IFRS 8'de bölüm geliri, bölüm sonucu, bölüm varlığı ve bölüm borcu gibi tanımlara rastlanılmaz. Bunun sonucunda da bölümlerin oluşturulmasında çok sayıda farklı elde edilme yöntemleri geliştirilebilir.

3. Açıklama

IFRS 8'de endüstriyel ve coğrafi bölümleme olmadığından ve şirket IFRS muhasebe politikalarını esas alarak bölüm tutarlarını belirlemediği için hangi nedenlere dayanarak raporlanma zorunluluğu olan faaliyet bölümlerini belirlediğini ve raporlanan tutarları nasıl değerlendirdiğini açıklamak zorundadır. Bu açıklamalar IFRS finansal tablolarında raporlanan tutarlara karşılık gelen asıl bölüm tutarlarının bağdaştırılmasını içermektedir. Her bir bölüm için kar-zarar ve varlıkların ölçümü açıklanmalıdır. Ayrıca

karar verici yöneticilere sunulacaksa faiz gideri, faaliyet karı gibi bilgiler de açıklanmalıdır. IAS 14'te ise raporlanan her bir bölüm bilgilerinin açıklanması kesinlikle zorunlu kılınmıştır.

IFRS 8'de bilgilerin açıklanması bir şirketin satış hâsılâtının toplamının yüzde 10'unun sadece bir müşteriden sağlanması kuralına bağlanmıştır. Bu durumda şirketin bu tür müşterilerden elde edilen satış hâsılâtının miktarını belirtmesi de zorunludur. IAS 14 buna benzer bir kural içermemektedir.

4. Diğer Farklılıklar

IAS 14 coğrafi bölümlere göre bir bölümlemeye izin verdiği için şirketin bağlı bulunduğu coğrafi bölümün analizi de yapılmaktadır. Ancak coğrafi bölüm ikincil bölüm olarak raporlanmaya karar verildiyse bu analiz sınırlı kalmaktadır. IFRS 8'de ise coğrafi bölüm faaliyet bölümü olarak belirlendiyse coğrafi bir analiz yapılabilir. IFRS 8 hâsılât ve duran varlıklar için işletme çapında bilgi sunmaktadır. Bu bilgiler ile IAS 14 tarafından sunulan ikincil bölüm bilgileri benzerlik göstermektedir¹⁸⁷.

IAS 14'e göre; faaliyet bölümü için istenen bilgi, eğer birincil bölüm olarak belirlenmişse; hâsılât, sonuç, varlıklar, yükümlülükler ve maddi ve maddi olmayan duran varlıkların maliyet bilgileri raporlanmalıdır. IFRS 8'de ise faaliyet bölümü için daha detaylı bilgi istenmektedir. Ancak bu bilgilerin "işletmenin faaliyetlerine ilişkin karar almaya yetkili mercii"ye düzenli olarak sunulması gerekmektedir¹⁸⁸.

¹⁸⁷ European Commission, a.g.e., s.7.

¹⁸⁸ Aylin Poroy Arsoy, a.g.e., s. 182-183.; European Commission, a.g.e., s.7-8.

IAS 14'e göre bölümsel raporlamanın hazırlanması, konsolide finansal tabloların hazırlanmasında ve sunumunda benimsenen muhasebe politikaları ile uyumlu olmalıdır. IFRS 8'de her bir bölüm için ölçüt ise "işletme faaliyetlerine ilişkin karar almaya yetkili mercii"ye sunulan raporlardır¹⁸⁹.

IFRS 8 ile IAS 34'te Ara Dönem Finansal Tablolar Standardında değişiklikler yapıldığı için ara dönem finansal tablolarda öncekinden daha çok bölümsel bilgi açıklanması gerekmektedir.

IFRS 8 ile IAS 14 arasındaki farklılıklar aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

¹⁸⁹ Aylin Poroy Arsoy, a.g.e., s. 183.

Tablo 2: IFRS 8 ile IAS 14 arasındaki farklılıklar

IFRS 8	IAS 14
Faaliyet Bölümleri	
Sadece bir bölüm türü	Birincil ve ikincil bölümler
Şirketiçi yönetim raporlamasını esas alan bölümler	Mal ve hizmetleri ve coğrafi alanları esas alan bölümler
Öncelikle şirket içi satılan unsurları içeren bölümler	Bu tip unsurlar hariç tutulmaktadır
Faaliyet bölümlerinin nasıl belirlendiğinin tanımlanması	IAS 14'te de tanımlanmıştır.
Mal ve hizmetlerin tanımlanması	IAS 14'te yer almamaktadır.
Finansal Bilgiler	
Şirketiçi yönetim raporlarında yer alan bilgilere dayalı	Finansal tablolarda raporlanan bilgilere dayalı
Bölümsel bilgiler finansal tablolardaki tutarlarla mutabık olmalıdır	Bölümsel raporlama, finansal tablolara bağlıdır
- Aşağıdaki açıklamalar yapılmalıdır: <i>Bölümsel karın ve varlıkların nasıl ölçüldüğü</i> <i>Geçen dönemle farklılıklar</i> <i>Finansal tablolarla farklılıklar</i>	Hiçbir açıklama gerekmemektedir. Çünkü finansal tablolarda kullanılan değerlendirme yöntemlerinin aynısı kullanılmak zorundadır.
İşletme Çapında Bilgi	
- Yönetim tarafından kullanılmasa da aşağıdaki bilgiler açıklanır: <i>Mal ve hizmet veya mal ve hizmet grubuna göre analiz edilen hâsılat</i> <i>Coğrafi alanlara göre analiz edilen hâsılat</i> <i>Coğrafi alanlara göre analiz edilen varlıklar</i> <i>Önemli müşterilere ilişkin hâsılat</i>	<i>Faaliyet bölümü tarafından kısmen</i> <i>Coğrafi bölüm tarafından kısmen</i> <i>Coğrafi bölüm tarafından kısmen</i> <i>Yer almamaktadır.</i>

Kaynak 6: Aylin Poroy Arsoy, Bölümsel Raporlamada Yeni Bir Uygulama: IFRS 8, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı: 38, Nisan 2008, s. 183.

IASB, yayınladığı bu yeni standart ile şirketlerin finansal bilgi kullanıcılarına “işletmenin gerçekleştirdiği faaliyetler ile faaliyette bulunduğu ekonomik ortamın niteliğini ve finansal etkilerini değerlendirmelerini mümkün kılan” daha fazla bilgi sunacağını beklemektedir.

C. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARDI-8 FAALİYET BÖLÜMLERİ STANDARDININ UYGULAMASI

Uluslararası Finansal Raporlama Standardı-8 Faaliyet Bölümleri Standardının uygulaması, standart metnindeki açıklamalara uygun olarak işletme faaliyetlerinin belirlenmesini, özgün finansal tablolar aracılığıyla raporlanmasını ve diğer açıklamaları kapsamaktadır. Bu uygulama, BZ Holding A.Ş.’nin Türkiye’de ve yurtdışında gösterdiği faaliyetlerin IFRS-8 faaliyet bölümleri standardına göre raporlanmasını içermektedir.

BZ Holding A.Ş. 1946 yılında kurulmuş olup, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri arasında taahhüt, inşaat, arazi geliştirme, sanayi, ticaret, turizm, enerji üretim ve ticareti alanlarında faaliyet gösteren şirketler ve müşterek yönetime tabi ortaklıklar bulunmaktadır.

Ana ortaklık bünyesinde bulunan şirketler ve faaliyet konuları aşağıdadır.

Tablo 3: BZ Holding A.Ş. Faaliyet Bölümleri

Şirket adı	Faaliyet konusu
Holding	Bağlı ortaklık ve iştirak konumunda olan şirketlerden aldığı ticari malların satılması ve grubun finansal yatırım işlerinin yapılması.
Turizm	Turizm Grubu, kişilerin kendilerini iyi hissedecekleri, boş zamanlarını en verimli ve keyifli şekilde geçirebilecekleri, farklı konseptler üretme, üretilen konseptlerin üstün biçimde pazarlama, servis kalitesini mükemmelleştirme ve bu ürünlerle faaliyetler üzerinden istisnai artı değer yaratma üzerine oturtmaktadır.

Sanayi ve Ticaret	Araştırma-Geliştirme, Üretim, Pazarlama ve Satış, Mühendislik ve Proje Hizmetleri, Sistem Satışları, İhracat, Temsilcilik ve İthalat faaliyetleri bulunmaktadır. Endüstriyel faaliyetler, ticaret ve pazarlama faaliyetleri ile satış sonrası hizmetlerde bulunmaktadır.
Enerji	Elektrik santralleri yapımı ve işletim faaliyetleri ile Yap-İşlet-Devret Modeli ile hidroelektrik santrallerinde elektrik üretiminde bulunmaktadır.
Taahhüt ve Arazi Geliştirme	Altyapı işleri, sanayi tesisleri, iş merkezi, otel, hastane ve benzeri projelerin yapımını gerçekleştirmektedir.

BZ Holding A.Ş.’nin hisseleri 26 Mayıs 1989 tarihinden beri İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda (İMKB) işlem görmekte olup, 31 Aralık 2005 tarihi itibarıyla Şirket hisselerinin % 40 oranındaki kısmı halka açıktır.

Müşterek yönetime tabi ortaklıklardan MRY Sanayi ve Ticaret A.Ş. Sermaye Piyasası Kurulu’na (SPK) kayıtlı olup, hisselerinin % 16 oranındaki kısmı halka açıktır. 27 Ocak 1991 tarihinden beri İMKB’de işlem görmektedir.

Bağlı ortaklıklardan FM Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. Sermaye Piyasası Kurulu’na (SPK) kayıtlı olup, hisselerinin % 39’u halka açıktır. 1997 yılından itibaren İMKB’de işlem görmektedir.

BZ Holding A.Ş.’nin 2005 yılına ait bilânço ve gelir tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4: BZ Holding A.Ş. Bilânçosu

VARLIKLAR	
Cari / Dönen Varlıklar	769.150.643
Hazır Değerler	185.681.920
Menkul Kıymetler (net)	118.135.026
Ticari Alacaklar (net)	196.327.694
İlişkili Taraflardan Alacaklar (net)	3.106.956
Diğer Alacaklar (net)	827.379
Stoklar (net)	89.183.812
Devam Eden İnşaat Sözleşmelerinden Alacaklar (net)	155.852.673
Diğer Cari/Dönen Varlıklar	20.035.183
Cari Olmayan / Duran Varlıklar	266.608.321
Ticari Alacaklar (net)	734.514
Finansal Varlıklar (net)	15.644.952
Pozitif/Negatif Şerefiye (net)	(881.339)
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (net)	2.154.349
Maddi Varlıklar (net)	223.105.688
Maddi Olmayan Varlıklar (net)	5.624.872
Ertelenen Vergi Varlıkları	5.314.546
Diğer Cari Olmayan/Duran Varlıklar	14.910.739
TOPLAM VARLIKLAR	1.035.758.964
YÜKÜMLÜLÜKLER	
Kısa Vadeli Yükümlülükler	397.837.619
Finansal Borçlar (net)	57.047.592
Uzun Vadeli Finansal Borçların Kısa Vadeli Kısımları (net)	6.279.311
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar (net)	475.657
Diğer Finansal Yükümlülükler (net)	524.473
Ticari Borçlar (net)	129.768.342

İlişkili Taraflara Borçlar (net)	178.085
Alınan Avanslar	59.927.342
Devam Eden İnşaat Sözleşmeleri Hakediş Bedelleri (net)	112.700.197
Borç Karşılıkları	15.601.583
Diğer Yükümlülükler (net)	15.335.037
Uzun Vadeli Yükümlülükler	43.175.656
Finansal Borçlar (net)	23.915.212
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar (net)	586.634
Diğer Finansal Yükümlülükler (net)	642.605
Alınan Avanslar	5.936.644
Borç Karşılıkları	12.062.208
Diğer Yükümlülükler (net)	32.353
ANA ORTAKLIK DIŞI PAYLAR	93.704.762
ÖZSERMAYE	501.040.927
Sermaye	16.080.000
Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi	(983.605)
Sermaye Yedekleri	290.415.604
Finansal Varlıklar Değer Artış Fonu	(107.250)
Öz Sermaye Enflasyon Düzeltmesi Farkları	290.522.854
Kar Yedekleri	18.536.850
Yasal Yedekler	820.935
Olağanüstü Yedekler	18.457.091
Yabancı Para Çevrim Farkları	(741.176)
Net Dönem Karı/Zararı	60.238.872
Geçmiş Yıllar Kar/Zararları	116.753.206
TOPLAM ÖZ SERMAYE VE YÜKÜMLÜLÜKLER	1.035.758.964

Tablo 5: BZ Holding A.Ş. Gelir Tablosu

ESAS FAALİYET GELİRLERİ	
Satış Gelirleri (net)	569.751.637
Satışların Maliyeti (-)	(495.864.676)
BRÜT ESAS FAALİYET KARI/ZARARI	73.886.961
Faaliyet Giderleri (-)	(49.616.896)
NET ESAS FAALİYET KARI/ZARARI	24.270.065
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar	99.540.513
Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (-)	(46.136.197)
Finansman Giderleri (-)	(4.184.351)
FAALİYET KARI	73.490.030
Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	0
ANA ORTAKLIK DIŞI KAR	(5.622.759)
VERGİ ÖNCESİ KAR	67.867.271
Vergiler	(7.628.399)
NET DÖNEM KARI	60.238.872
HİSSE BAŞINA KAZANÇ	3,990

1. Faaliyet Bölümlerinin ve Raporlanması Zorunlu Bölümlerin Belirlenmesi

Aşağıdaki bilgiler işletmenin raporlanması zorunlu bölümlerinin belirlenmesine temel olması amacıyla verilmiştir.

1. Adım: Genel koordinatör, karar almaya yetkili yönetici fonksiyonuna sahiptir.

BZ Holding A.Ş.'nin faaliyet bölümlerinin sunulacağı mercii genel koordinatördür.

2. Adım: İşletme hâsılat elde edebildiği ve harcama yapabildiği aşağıdaki beş faaliyet alanında çalışmaktadır. Gelire göre sıralanmış faaliyet bölümleri aşağıdadır.

Faaliyet bölümleri	Toplam gelir içindeki payı (%)
Taahhüt ve Arazi Geliştirme	0,74
Holding	0,13
Sanayi ve Ticaret	0,10
Enerji	0,02
Turizm	0,01

3.Adım: Karar almaya yetkili yönetici olarak genel koordinatör tüm işletme faaliyetinin sonuçlarını kontrol eder.

4. Adım: İşletmenin tüm faaliyetleri için ayrı finansal bilgilerin ulaşılabilir olması gerekmektedir. Burada her bir bölümün faaliyetlerinden elde ettiği gelir ve gider bilgilerinin ayrı olarak ulaşılabilir olması kastedilmektedir. Örneğimizde IFRS 8’e göre işletmenin beş faaliyet bölümü bulunmakta ve her bölümün bilgilerine ayrı olarak ulaşılabilir.

5. Adım: Birleştirme kriterleri açısından bakıldığında sanayi ve ticaret bölümü enerji bölümüyle ve turizm bölümü de taahhüt ve arazi geliştirme bölümüyle birleştirilebilir. Çünkü birleşmeye konu olan bu bölümler IFRS 8’e göre belirlenmiş kriterlere uygunluk sağlamaktadır. Ancak *“Yönetimin bölüme ilişkin bilgilerin finansal tablo kullanıcıları için faydalı olacağına inanması durumunda, sayısal alt sınırlardan herhangi birini karşılamayan faaliyet bölümleri raporlanabilir bölümler olarak*

değerlendirilebilir ve bunlara ilişkin bilgiler ayrı olarak açıklanabilir” ilkesi gereği birleştirme yapılmayacaktır.

6. Adım: Aşağıdaki bölümlerden bazıları yüzde 10’luk sayısal alt sınır değeri sağlamamaktadır. Enerji ve turizm bölümü IFRS 8 faaliyet bölümü standardında belirtilen ve bir bölümün ayrı olarak raporlanması için belirlenen *“işletme dışı müşterilere yapılan satışlar ve bölümler arası satışlar veya transferler de dahil olmak üzere, raporlanan hasılatının, işletme içi ve dışı tüm faaliyet bölümlerinin toplam hasılatının yüzde 10’unu veya daha fazlasını oluşturması”* kriterine uymadığı için ayrı bir faaliyet bölümü olarak tanımlanamaz. Ancak karar almaya yetkili yönetici konumunda olan genel koordinatör bu bölümlerin ayrı olarak raporlanmasını isterse bu bölümler ayrı olarak raporlanabilir. Bizim uygulamamızda da sayısal alt sınırı sağlayamayan enerji ve turizm bölümünün geleceğe yönelik beklentilerden dolayı ayrı olarak raporlanması uygun görülmüştür.

Faaliyet bölümleri	Toplam gelir içindeki payı (%)
Holding	0,13
Turizm	0,01
Sanayi ve Ticaret	0,10
Enerji	0,02
Taahhüt ve Arazi Geliştirme	0,74

Faaliyet bölümleri	Toplam varlıklar içindeki payı (%)
Holding	0,22
Turizm	0,02
Sanayi ve Ticaret	0,07
Enerji	0,04
Taahhüt ve Arazi Geliştirme	0,64

7. Adım: Belirlenen faaliyet bölümleri benzer ekonomik özellikler göstermektedir. Ancak birleştirme yapılmamıştır.

8. Adım: Tanımlanan raporlanması zorunlu bölümlerin toplam satış hâsılatının yüzde 75’den fazla olmasından dolayı ek bir bölüme gerek kalmamıştır.

2. Şirketin Raporlanabilir Bölümleri Hakkında Bilgiler

IFRS 8 kapsamında faaliyet bölüm bilgilerinin açıklanması karar almaya yetkili yöneticiye sunulacak raporlarla yapılmaktadır. Burada açıklanan bilgiler IFRS 8 faaliyet bölümleri standardında belirtilen bilgilerdir. Ancak karar almaya yetkili yöneticinin uygun gördüğü temel ilkeye uygun diğer bilgilerin de açıklanması yapılmıştır.

a. Genel Bilgi

BZ Holding A.Ş.’de karar almaya yetkili yöneticiye sunulan bilgiler ile finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan bilgiler aynı muhasebe politikalarını temel almaktadır.

BZ Holding A.Ş. farklı ülkelerde faaliyet göstermektedir. Şirketin beş ayrı raporlanabilir bölümü vardır. Faaliyet bölümlerinin kar veya zarar, varlıklar ve yükümlülükleri belirlenmiştir. Şirketin performansı genel olarak vergi öncesi faaliyet karı ile değerlendirilmektedir. Ana Şirket, bölümler arası satışları ve transferleri üçüncü şahıslara yapılmış gibi piyasa fiyatıyla muhasebeleştirmektedir.

Şirketin raporlanabilir bölümleri, değişik ürün ve hizmetler sunan stratejik işletme birimleridir. Her bir bölüm farklı ürün, pazarlama ve dağıtım stratejileri gerektirdiği için yönetimleri farklıdır.

Şirketin raporlanabilir bölümleri; her bir bölümün “*ürün ve hizmetlerinin niteliği, üretim süreçlerinin niteliği, ürün ve hizmetleri için müşteri türü veya sınıfı ve ürünlerini dağıtmak veya hizmetlerini sunmak üzere kullandığı yöntemler*” dikkate alınarak belirlenmiştir.

b. Raporlanan Bölümlerin Kar-Zarar ve Varlık-Yükümlülük Bilgisi

Raporlanabilir bölüm karı veya zararı, varlıklar ve yükümlülükleri hakkında bilgiler açıklanmıştır. Aşağıdaki tablolar (tablo 8,9,10), raporlanabilir bölüm karı veya zararı, varlıkları ve yükümlülükleri ile ilgili bilgilerin finansal bilgi kullanıcılarına açıklanması için önerilen bir formatı göstermektedir. Gelir tablosunun sunulduğu her yıl için aynı tür bilgi gerekmektedir. Şirket vergi giderini ve olağanüstü kar ve zararlarını raporlanabilir bölümlere dağıtmamaktadır.

Raporlanabilir bölüm gelirleri, karı veya zararı, varlıkları ve yükümlülükleri grup şirketlerinin dış müşterileri ve birbiriyle olan ticari işlemlerinin sonucunda belirlenmiştir.

IFRS 8 faaliyet bölümleri standardının 20. paragrafında; “*Bir işletme, finansal tablo kullanıcılarının, işletmenin gerçekleştirdiği faaliyetler ile faaliyette bulunduğu ekonomik ortamın niteliğini ve finansal etkilerini değerlendirmelerini mümkün kılan bilgileri açıklar*” denilmektedir. Bu ilke gereğince aşağıdaki tablolar aracılığıyla açıklanan bilgiler BZ Holding A.Ş.’nin değerlendirilmesini sağlayan bilgilerdir.

Açıklanan bu bilgilerin belli bir formatı yoktur. Uygulama çerçevesinde BZ Holding A.Ş.’nin faaliyet bölümleri bazında değerlendirilmesini sağlayan bilgilerin raporlanmasını yapılmıştır. Açıklanan bilgiler her ne kadar sektörel bazda olsa da bu durum uygulamaya esas olan şirketin özelliğinden kaynaklanmıştır. BZ Holding A.Ş.’nin faaliyet bölümleri belirlenirken standardın kriterlerine uyum sektörel bazda sağlanmıştır.

Tablo 6: BZ Holding A.Ş.’nin Faaliyet Bölümlerine Göre Bilânçosu

VARLIKLAR					
Cari / Dönen Varlıklar	Holding	Turizm	Sanayi ve Ticaret	Enerji	Taahhüt ve Arazi Geliştirme
Hazır Değerler	58.854.846	13.621.935	11.257.174	786.460	101.161.505
Menkul Kıymetler (net)	36.358.856	22.976	2.693.840	3.545	79.055.809
Ticari Alacaklar (net)	2.038.586	1.296.438	34.195.584	1.110.574	359.619.715
İlişkili Taraflardan Alacaklar (net)	-	-	-	-	10.488.929
Diğer Alacaklar (net)	69.408	-	17.848	-	740.123
Stoklar (net)	4.111	671.765	15.469.583	577.205	73.629.556
Devam Eden İnşaat Sözleşmelerinden Alacaklar (net)	-	-	-	-	39.390.173
Diğer Cari / Dönen Varlıklar	712.644	674.064	1.302.011	534.138	16.812.326
Cari Olmayan / Duran Varlıklar					
Ticari Alacaklar (net)	-	84.687	195.906	2.824	451.097
Finansal Varlıklar (net)	234.125.034	57.679	4.481.895	-	111.424.897

Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (net)	-	-	-	-	40.344.378
Maddi Varlıklar (net)	1.447.445	13.943.908	27.565.798	59.123.140	85.278.997
Maddi Olmayan Varlıklar (net)	230.549	4.334.109	258.006	36.039	469.580
Ertelenen Vergi Varlıkları	124.766	1.056.364	1.271.529	3.178.871	33.571.192
Diğer Cari Olmayan / Duran Varlıklar	10	186	208	-	14.910.335
TOPLAM VARLIKLAR	333.966.255	35.764.111	98.709.382	65.352.796	967.348.612
YÜKÜMLÜLÜKLER					
Kısa Vadeli Yükümlülükler					
Finansal Borçlar (net)	-	153.165	5.836.122	-	51.058.305
Uzun Vadeli Finansal Borçların Kısa Vadeli Kısımları (net)	-	254.878	-	5.503.341	521.092
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar (net)	-	-	-	-	475.657
Diğer Finansal Yükümlülükler (net)	-	-	-	524.473	-
Ticari Borçlar (net)	13.094	8.129.231	6.772.431	1.477.846	198.846.442
İlişkili Taraflara Borçlar (net)	5.203	-	472	-	7.554.382

Alınan Avanslar	-	3.913.038	3.619.040	-	53.457.129
Devam Eden İnşaat Sözleşmeleri Hakediş Bedelleri (net)	-	-	-	-	112.700.197
Borç Karşılıkları	1.183.850	57.030	825.594	882	13.534.227
Diğer Yükümlülükler (net)	305.129	653.169	2.261.961	78.593	12.036.185
Uzun Vadeli Yükümlülükler					
Finansal Borçlar (net)	-	727.906	-	17.962.643	5.224.663
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar (net)	-	-	-	-	586.634
Diğer Finansal Yükümlülükler (net)	-	-	-	642.605	-
Alınan Avanslar	-	-	-	-	5.936.644
Borç Karşılıkları	415.632	676.852	3.356.102	149.503	7.464.119
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	110.964	790.104	827.680	2.286.055	29.873.374
Diğer Yükümlülükler (net)	-	32.353	-	-	-
ÖZ SERMAYE					
Sermaye	176.207.349	5.907.067	44.401.953	6.362.157	158.959.337

Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi	-	-	-	-	-
Sermaye Yedekleri	86.430.158	-	302.724	-	69.175.576
Kar Yedekleri	61.005.390	1.724.226	42.304.517	17.486.215	91.232.644
Net Dönem Karı / (Zararı)	10.035.529	705.247	7.761.749	(1.645.514)	55.945.551
Geçmiş Yıllar Karları / (Zararları)	(1.746.043)	12.039.845	(19.560.963)	14.523.997	92.766.454
TOPLAM ÖZSERMAYE VE					
YÜKÜMLÜLÜKLER	333.966.255	35.764.111	98.709.382	65.352.796	967.348.612

Tablo 7: BZ Holding A.Ş.'nin Faaliyet Bölümlerine Göre Gelir Tablosu

	Holding	Turizm	Sanayi ve Ticaret	Enerji	Taahhüt ve Arazi Geliştirme
ESAS FAALİYET GELİRLERİ					
Satış Gelirleri (net)	4.662.697	37.739.676	96.208.448	3.060.179	441.090.943
Satışların Maliyeti (-)	(4.031.895)	(22.955.772)	(72.418.144)	(2.466.952)	(399.756.788)
BRÜT ESAS FAALİYET KARI/(ZARARI)	630.802	14.783.904	23.790.304	593.227	41.334.155
Faaliyet Giderleri (-)	(1.249.953)	(15.152.400)	(18.133.285)	(1.049.795)	(19.823.899)
NET ESAS FAALİYET KARI/(ZARARI)	(619.151)	(368.496)	5.657.019	(456.568)	21.510.256
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar	23.991.502	3.502.069	8.745.321	343.449	68.507.192
Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (-)	(10.768.578)	(2.003.954)	(3.932.407)	(89.389)	(29.402.953)
Finansman Giderleri (-)	-	(309.111)	(678.794)	(364.923)	(2.831.523)
FAALİYET KARI/(ZARARI)	12.603.773	820.508	9.791.139	(567.431)	57.782.972
Net Parasal Pozisyon Karı/(Zararı)	-	-	-	-	-
VERGİ ÖNCESİ KAR/(ZARAR)	12.603.773	820.508	9.791.139	(567.431)	57.782.972
Vergiler	(2.568.244)	(115.261)	(2.029.390)	(1.078.083)	(1.837.421)
NET DÖNEM KARI/(ZARARI)	10.035.529	705.247	7.761.749	(1.645.514)	55.945.551

Tablo 8: Raporlanan Bölümlerin IFRS 8 Standardında Öngörülen Bilgilerinin Açıklanması

	Holding	Turizm	Sanayi ve Ticaret	Enerji	Taahhüt ve Arazi Geliştirme	Eliminasyon	Toplam
Satış Gelirleri (net)	4.662.697	37.739.676	96.208.448	3.060.179	441.090.943	(13.010.306)	569.751.637
Yurtiçi satışlar	2.564.000	29.906.776	52.973.000	2.807.000	214.655.269		302.906.045
Yurtdışı satışlar	2.098.697	7.832.900	43.235.448	253.179	206.752.550		260.172.774
Faaliyet Giderleri (-)	(1.249.953)	(15.152.400)	(18.133.285)	(1.049.795)	(19.823.899)	5.792.436	(49.616.896)
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar	23.991.502	3.502.069	8.745.321	343.449	68.507.192	(5.549.020)	99.540.513
Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (-)	(10.768.578)	(2.003.954)	(3.932.407)	(89.389)	(29.402.953)	61.084	(46.136.197)
Finansman Giderleri (-)	-	(309.111)	(678.794)	(364.923)	(2.831.523)	-	(4.184.351)
Ticari Alacaklar (net)	2.038.586	1.296.438	34.195.584	1.110.574	359.619.715	(201.933.203)	196.327.694
Finansal Varlıklar (net)	234.125.034	57.679	4.481.895	-	111.424.897	(334.444.553)	15.644.952
Ertelenen Vergi Varlıkları	124.766	1.056.364	1.271.529	3.178.871	33.571.192	(33.888.176)	5.314.546
Ticari Borçlar (net)	13.094	8.129.231	6.772.431	1.477.846	198.846.442	(85.470.702)	129.768.342
İlişkili Taraflara Borçlar (net)	5.203	-	472	-	7.554.382	(7.381.972)	178.085

Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	110.964	790.104	827.680	2.286.055	29.873.374	(33.888.177)	-
Kar Yedekleri	61.005.390	1.724.226	42.304.517	17.486.215	91.232.644	(195.216.142)	18.536.850
Net Dönem Karı / (Zararı)	10.035.529	705.247	7.761.749	(1.645.514)	55.945.551	(12.563.690)	60.238.872
Cari varlıklarda değişim	9.449.433	3.300.855	9.639.885	2.611.838	87.679.383		112.681.394
Cari olmayan varlıklarda değişim	45.631.973	(574.716)	3.457.268	3.408.747	95.588.646		147.511.918
Kısa Vadeli Yükümlülüklerdeki değişim	1.258.768	2.786.994	2.641.492	(338.290)	60.430.141		66.779.105
Uzun Vadeli Yükümlülüklerdeki değişim	(21.604)	241.957	874.742	1.941.038	17.209.292		20.245.425

Raporlanan bölüm bilgileri karar almaya yetkili yöneticinin isteği doğrultusunda düzenlendiği için açıklanan finansal tablolar yukarıda açıklandığı gibi olabilir. IFRS 8 faaliyet bölümleri standardında öngörülen; raporlanan bölümlere ait bilgilerin tamamının açıklanması her zaman kullanışlı olamayabilir. Bu nedenle bu standarda göre açıklanacak bilgiler finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmalıdır. Açıklanacak bilgiler bölümler bazında şirketin performans değerlendirmesini sağlamalıdır.

Tablo 9: Raporlanan Bölümlerin IFRS 8 Standardında Öngörülen Bilgilerinin Ayrıntılı Açıklanması

	Holding	Turizm	Sanayi ve Ticaret	Enerji	Taahhüt ve Arazi Geliştirme
Faaliyet giderleri					
Araştırma ve Geliştirme Giderleri	82.500	56.456	234.700	179.521	25.800
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri	970.608	3.931.144	3.323.232	484.000	3.117.634
Genel Yönetim Giderleri	196.845	11.164.800	14.575.353	386.274	10.888.029
Diğer faaliyetlerden gider ve zararlar					
Komisyon Giderleri	10.000	71	4.000	3.000	90.000
Karşılık Giderleri	2.100		112		12.000
Kambiyo Zararları	8.560.000	159.855	2.467.000	56.000	27.400.000
Reeskont Faiz Giderleri	240.000	82.021	380.000		453.000
Diğer Olağan Gider ve Zararlar	1.346.000	1.819.897	998.000		1.430.000
Önceki Dönem Gider ve Zararları	32.000	1.018			22.000
Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararlar	501.000	4.055	63.068		
Diğer faaliyetlerden gelir ve karlar					
Temettü Gelirleri	6.540	345	566	685	52.980
Faiz Gelirleri	2.987.000	450.000	345.000	119.626	5.643.000
Komisyon Gelirleri	34.000	8.700	4.500	1.014	102.000
Konusu Kalmayan Karşılıklar	101.660	159.000	987.000	78.457	1.805.000
Menkul Kıymet Satış Karları	3.313.000	803.000	1.342.000	61.055	11.843.000
Kambiyo Karları	16.764.444	1.000.700	4.123.340	170.766	30.123.000

Reeskont Faiz Gelirleri	125.000	133.465	46.000	3.200	1.240.000
Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	450.000	340.000	457.000	123.312	11.732.000
Önceki Dönem Gelir ve Karları					3.050
Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	142.000	450	9.658		2.304.000

c. Coğrafi Bilgi

BZ Holding A.Ş.’nin karar almaya yetkili yöneticisi tarafından gerekli görülen coğrafi bilgiler aşağıda gösterilmektedir. Ana Şirketin raporlanabilir bölümleriyle ilgili coğrafi bilgilerinin kamuya açıklanması zorunluluğu yoktur.

Tablo 10: Raporlanan Bölümlerin IFRS 8 Standardında Öngörülen Coğrafi Bilgilerinin Açıklanması

Yurtdışı satışlar	Holding	Turizm	Sanayi ve Ticaret	Enerji	Taahhüt ve Arazi Geliştirme	Toplam
CEZAYİR			22.465.890		56.905.210	79.371.100
RUSYA		1.146.060			46.750.405	47.896.465
KAZAKİSTAN			16.904.034		34.809.320	51.713.354
IRAK			2.374.920	253.179	68.287.615	70.915.714
ALMANYA	456.700	5.432.870	1.490.604			7.380.174
FRANSA	1.641.997	1.253.970				2.895.967

d. Önemli Müşteriler İle İlgili Bilgiler

IFRS 8 kapsamında raporlama yapmak isteyen işletmeler önemli müşterilerini açıklamak durumundadırlar. “Eğer, tek bir işletme dışı müşteri ile yapılan işlemlerden elde edilen hâsılat, işletmenin hâsılatının yüzde 10’u veya daha fazlası kadarsa” ilgili işletme grup şirketi için önemli müşteridir. BZ Holding A.Ş. bu hâsılatı hangi bölümü tarafından gerçekleştirdiğini açıklamalıdır. Burada müşterinin kimliği ya da her bir faaliyet bölümünün gelir miktarının açıklanması zorunlu değildir.

BZ Holding A.Ş.'nin toplam hâsılatının yüzde 11'lik kısmı Taahhüt ve Arazi Geliştirme faaliyet bölümü tarafından Irak'taki bir KT A.Ş.'den elde edilmiştir.

e. Diğer Açıklamalar

IFRS 8 faaliyet bölümleri standardı uyarınca BZ Holding A.Ş.'nin değerlendirilmesini olumsuz etkileyecek bilgilerin açıklanmasından kaçınılmıştır.

IFRS 8 kapsamında yapılan bu açıklamalarla birlikte BZ Holding A.Ş.'nin, kaynaklarının dağılımı ve performans değerlemesi için işletme faaliyetlerinin sonuçlarını her bir bölüm için ayrı ayrı denetler.

D. IFRS 8 FAALİYET BÖLÜMLERİ STANDARDININ UYGULANMASININ ETKİLERİ ÖZEL DURUMLAR VE ÖNERİLER

İşletmenin ürettiği farklı tür mal ve hizmetler ile faaliyette bulunduğu farklı coğrafi alanlar dikkate alınarak ve işletmenin geçmiş performansının daha iyi anlaşılması, risk ve getirilerinin daha iyi değerlendirilmesi, işletme hakkında bir bütün olarak daha doğru bir karara varılması ve finansal bilgi kullanıcılarının bilgilendirilmesi için şirketlerin finansal bilgilerinin bölümsel olarak yayınlanması için uluslararası kabul gören IFRS 8 faaliyet bölümleri standardının bazı dezavantajları olmasına rağmen uygulanmasının büyük faydası olduğu kabul edilmektedir.

IASB, IAS 14 standardı ile yayınlanan bölümsel finansal bilginin; aynı şirketin farklı bölümleri arasında ve aynı sektördeki farklı şirketlerin bölümleri arasında karşılaştırılabilir olmasını sağlamaya çalışmıştır. Ayrıca hangi bilgilerin açıklanacağını net bir şekilde ifade etmekte ve bölüm kar ve zararını tanımlamaktadır. Bu açılardan

bakıldığında IFRS 8 ile bir geriye gidişten bahsedilebilir. Ancak IASB tarafından IFRS 8’de finansal bilgi kullanıcılarına daha faydalı bilgiler sunulduğu belirtilmektedir. Her şeye rağmen IFRS 8’in uygulamasında bazı çekinceler bulunmaktadır.

IASB, IFRS 8 standardının uygulanmasının etkileri ile ilgili standardı yayınlamadan önce bir çalışma yapmıştır. IFRS 8 ile ilgili finansal tablo kullanıcıları, hazırlayıcılar ve muhasebe standardı belirleyici kurumlardan toplam 182 adet yorum almıştır. Bu çalışma ile aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır¹⁹⁰:

- Hisse senedi sahiplerinin değerlerine bazı açılardan zarar verebileceği düşünülmektedir.
- Rekabetçi zararlara yol açabilir. Bu açıdan işletmelerin bölümsel bilgilerini açıklamak yerine kurumsal yönetim ilkelerine uyum için benimsenen “uy ya da açıkla” yaklaşımının benimsenmesi önerilmiştir.
- Yönetim yaklaşımının kullanılması yüzde 51 oranında benimsenmiştir. (yüzde 19’luk kısım ise yönetim yaklaşımını kısmen benimsemiştir.)
- Bazı katılımcılar yayınlanacak bölümsel bilgilerin karşılaştırılabilir olmayacağını düşünmektedirler.

Katılımcıların belli kısmı tarafından IFRS 8 standardının uygulanmasının avantajlı bir durum olmayacağı yönünde görüş belirtmiştir. IASB tüm eleştirilere rağmen bu standardın uygulanmasının finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarını daha fazla karşılayacağı görüşündedir.

¹⁹⁰ European Commission, a.g.e., s. 8.

IFRS 8'in uygulanmasına finansal analiz açısından baktığımızda finansal analizin daha kapsamlı hale geldiğini görmekteyiz. Finansal analiz, işletmenin bugünkü ve gelecekteki finansal performansın belirlemek amacıyla finansal tabloların incelenmesidir. Bu incelemede; karlılık analizi, risk analizi ve nakit akış analizi finansal analizin temel unsurudur. IFRS 8 kapsamında hazırlanan bir finansal tablo klasik anlamda ve dar bir bakış açısıyla yalnızca finansal tablolara uygulanan tekniklerden ibaret değildir. Burada finansal tablo kavramından daha çok finansal rapor kavramı üzerinde durulmaktadır¹⁹¹.

Bu tartışmalara ilave olarak bölümsel raporlama uygulanmasının bazı teknik sorunları da bulunmaktadır.

1. Teknik Sorunlar

Bölümsel raporlamanın uygulanmasında bazı zorluklarla karşılaşilmektedir. Bu zorluklardan bir tanesi; raporlanacak bölümsel bilginin çok ayrıntılı ya da çok yüzeysel olması durumudur. Bölümsel bilgilerin ne kadar ayrıntılı olacağı tam olarak belirlemek zordur. Çünkü bölümsel bilgiler bazı kullanıcılar için ayrıntı olurken diğerleri için ise çok yüzeysel kalmaktadır. Eğer şirketler faaliyet raporlarında bölümsel raporlarını açıklayacaksa, çözülmesi gereken bazı sorunlar bulunmaktadır. Bölümlemenin nasıl yapılacağının şirketten şirkete değişmesi bölümleme sorununu ortaya çıkarmıştır. Diğer bir sorun ise grup şirketlerin bünyesinde oluşan maliyetlerin raporlanan bölümlere dağıtılmasıdır. Grup şirketlerin birbirlerinin tedarikçisi olması durumunda mal ve hizmet

¹⁹¹ Serdar Özkan, E. Erdener, "Finansal Raporlama Standartlarına Göre Hazırlanmış Finansal Tabloların Analizinde Dikkat Edilmesi Gereken Özellikli Alanlar", **12. Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu**, 26-30 Kasım 2008, Kıbrıs, s. 128.

alım satımında fiyatlamının hangi yönteme göre yapılacağı da baŗka bir sorunu oluŗturmaktadır.

a. B l mlleme Sorunu

Grup ŗirketin raporlama amaçları için nasıl bölümlere ayrılacağı bölümsel raporlamada bir sorundur. Bu önemli sorunla ilgili temel olarak üç durum vardır.

- Bütün ŗirketlerin “karŗılaŗtırılabilir” bir ŗekilde bölümlere ayrılmasına izin verecek tekdüzen bir sistemin geliŗtirilmesinin mümkün olmaması,
- İlgili ŗirketlerin faaliyetlerini gerçekçi bir ŗekilde yansıtacak bir sistemin geliŗtirilmesinin gerekliliği,
- Grup ŗirket içinde yer alan her bir bölümün bağımsız bir ŗirket gibi değerlendirilmesinden kaynaklanacak yanlıŗlıklar.

Grup ŗirketi bölümlere ayırmadaki en büyük problem, b l mllemenin; endüstri, üretim süreci, bireysel ürünler, faaliyet bölümleri, pazarlar ve coğrafi alanlar gibi deđiŗik ŗekillerde yapılabilmesidir. Her bir bölüm türü; karlılık, büyüme ve risk açısından deđiŗik bölümlerin raporlanmasına imkân verebilir. Bunun yanında, bir iŗletmede birden fazla bölümlendirme türü seçilerek finansal bilgiler b l mlendirilebilir. Ayrıca, sektör, ürün, coğrafi konum ve pazar gibi b l mlendirmeler çok belirgin değildir. Bununla birlikte grup ŗirketin bir bölümünün ayrı olarak değerlendirilmesi de bir sorun olarak finansal bilgi kullanıcılarının karŗısına çıkmaktadır. Bazı grup ŗirketlerde kendi yönetimlerini, üretimlerini, finansman kaynaklarını ve pazarlamalarını kendileri üstlenen bölümler olabilir. Diğer ŗirketlerde farklı bölümler birleŗtirilmiŗ olabilir ve dolayısıyla

bölümler kendi varlıklarını kendileri idare edemeyebilirler. Böyle şirketlerde bölümlerin geleceğine dair değerlendirmeler yapmak zordur.

Bölümsel raporlamadaki bölümleme işleminin amacının finansal bilgi kullanıcılarına şirketin gelecekteki performansını değerlendirmede yardımcı olacak bilgiler sağlamak olduğu iyi anlaşılmalıdır. Böylece, seçilen bölümler faaliyet açısından gerçekçi ve uygun olmalıdır. Başka bir ifadeyle, grup şirkette finansal raporlama amaçları için seçilen bölümler; şirketi ve şirket faaliyetlerini gerçeğe uygun olarak temsil etmeli ve kar oranı, risk derecesi ve büyüme potansiyeli açısından şirketteki farklılıkları yansıtmalıdır.

b. Ortak Maliyetlerin Dağıtımı

Maliyet dağıtımı, genellikle maliyet muhasebesinde maliyet planlaması ve kontrolü amacıyla dolaylı maliyetleri ürünlere ve bölümlere yüklemek için kullanılan, fakat aynı zamanda dış bölümsel raporlama için de faydalı bir şekilde kullanılabilecek bir tekniktir. Maliyet dağıtımı sorununun büyüklüğü, grup şirketin kendi büyüklüğüne göre faaliyetlerin ne kadar bir kısmı ana şirket tarafından yürütüldüğüne bağlıdır. Mesela, faaliyetlerin büyük bir kısmının ana şirket tarafından gerçekleştirilmeyen büyük bir grup şirkette maliyetlerin birçoğu bölümlerde ortaya çıkar. Böylece bu grup şirkette önemsiz miktarda dağıtılabılır maliyet ortaya çıkabilir. Ancak maliyetlerinin büyük bölümünün tüm bölümlerde oluşması büyük bir sorun olarak ortaya çıkar. Direkt maliyetler, yani tamamen bir bölüm için ortaya çıkan maliyetler kolaylıkla tek bir bölüme yüklenebilir. Ortak maliyetler, yani birden fazla bölüme ait olan maliyetler

tamamen tek bir bölümle ilişkilendirilemez. Ortak maliyetlerin bazıları; genel yönetim ve pazarlama giderleri, denetim giderleri, reklâm giderleri, alınan borçların faizleridir.

Ortak maliyetler bölümsel raporları hazırlamak amacıyla farklı bölümler arasında gerçeğe uygun ve güvenilir olarak dağıtılmalıdır. Bir yönetim binasının kirası, farklı bölümler arasında, bu bölümlerin kullandıkları alanlar baz alınarak dağıtılabilen bir ortak maliyettir. Benzer şekilde yemekhane giderlerinin dağıtımı da bölümler arasında çok zor olmamaktadır. Fakat planlama giderlerini dağıtmak çok zor olmaktadır. Çünkü planlama giderleri ile bölümlere sağlanan faydalar arasında doğrudan bir ilişki bulunmayabilir. Bir ortak maliyet, gerçeği yansıtmayacak şekilde dağıtılsa, finansal bilgi kullanıcıları tarafından istenen bölüm bilgileri ortaya çıkmayacaktır. Dolayısıyla işlevsel olmayan bölüm sonuçları raporlanmış olacaktır. Ortak maliyetlerin bölümler arasında uygun bir şekilde dağıtılması için maliyetler kolaylıklarına göre sınıflandırılabilir.

Ortak maliyetlerin dağıtımında uygulanan yöntemlerin çeşitliliğinden dolayı, sektördeki işletmelerin benzer bölümlerinin karşılaştırılması yanıltıcı sonuçlara yol açabilir. Bölümsel raporlama sonuçlarının güvenilirliği, piyasa tarafından kabul edilen dağıtım yöntemlerinin uygulanmasıyla ortaya çıkacak finansal raporlama sonuçlarına ne kadar yakın olmasına bağlıdır.

Ortak maliyetlerin dağıtımında olduğu gibi bölümler tarafından ortak olarak kullanılan varlıkların dağıtımının da teorik olarak doğru bir çözümü yoktur.

c. Bölümlerarası İşlemlerin Fiyatlandırılması (Transfer Fiyatlama)

Bir grup şirket çok az bölümlerarası işleme sahip olabilir. Başka bir grup şirkette ise aralarında önemli miktarda işlem hacmi olan birbirine entegre olmuş bölümleri olabilir. Diğer bir grup şirkette ise dış müşterisi hiç olmayan tamamen grup şirketlerine çalışan bölümler olabilir. Ortak maliyetlerin dağıtımıyla karşılaştırıldığında, bölümlerarası işlemleri fiyatlandırmak oldukça kolaydır.

Bölümler arasında transfer fiyatlama yapmanın nedenlerinden birisi bölümsel performansın ölçülebilmesidir. Bölümün karının ölçülebilmesi için bölümlerarası fiyatların belirlenmesi gerekmektedir. Bölüm performansının ölçülmesinde kar en temel göstergedir. Bu nedenle transfer fiyatlama, bölüm yönetimlerinin kararlarını etkiler ve bölüm yöneticisinin alacağı kararlara güvenilir bir bilgi sağlayarak daha iyi karar almasına yardımcı olur. Diğer taraftan transfer fiyatlamada amaç uyumluluğu sağlanmalıdır. Amaç uyumluluğu, bölüm yöneticilerinin işletmenin tamamının karlılığını en üst noktaya taşıyacak kararları almalarıdır. Şirket yöneticilerinin verecekleri kararların bir çatışmaya yol açmaması, bölüm ile işletmenin bütünü arasında bir amaç uyumluluğunun sağlanması istenmektedir. Transfer fiyatlamanın diğer bir nedeni ise çalışanları ve yöneticileri motive etmektir.

Transfer fiyatlamayı finansal bilgi kullanıcıları açısından değerlendirdiğimizde ise; bölümlerle ilgili açıklanacak bilgi ile ilgililerin verecekleri kararlarda isabet sağlamaları amaçlanmaktadır. Açıklanacak bilgiler bölümlerin gerçek durumunu yansıtmaları açısından da transfer fiyatlama yöntemleri dikkatlice seçilmelidir. Gerekli özenin gösterilmemesi durumunda ise bölümsel raporlamanın hazırlanmasının gereği ortadan kalkmaktadır.

Birçok transfer fiyatlama yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemlerden en uygun olanı piyasa fiyatı yöntemidir. Çünkü piyasa fiyatı grup şirketin her bir bölümünün piyasadaki gerçek değerini anlama açısından doğru ve güvenilir bilgi sağlar. Ancak şirketlerin farklı şekilde örgütlenmesi ve dolayısıyla bölümler arasında yarı mamullerin değişik şartlar altında ve değişik zamanlarda transfer edilmesi karşılaştırılabilir bir piyasa fiyatının belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Bir şirketin örgütsel yapısı; tarihsel gelişim, kaynak kullanımı ve faaliyet uygulamaları gibi birden çok faktör tarafından etkilenir. Değişen şartlarda, bölümlerarası transferler, tamamlanma derecesi ve üretim süreci açısından piyasa fiyatlarıyla uyuşmamaktadır.

Piyasa fiyatının bu olumsuzluklarını giderecek çeşitli yöntemler geliştirilebilir. Bunun için çeşitli veritabanları oluşturulabilir ve yurtdışında bulunan güvenilir ve doğru bilgi sağlayan veritabanları kullanılabilir. Finansal bilgi kullanıcıları tarafından kabul edilen ve tartışılmayan yaygın olarak kullanılan ve genel kabul görmüş veritabanlarının kullanılmasında fayda bulunmaktadır.

2. Öneriler

Sermaye piyasalarında yaşanan gelişmeler ile dünyada birçok ülke, şirket finansal tablolarının daha iyi anlaşılması için bölümsel raporlamaya önem vermiş ve kullanmışlardır. Şirket faaliyetlerinin bölümlere göre raporlanması ülkemizde de kullanılmalı ve dünya ile entegrasyon sağlamalıdır. Bu ve benzer uygulamalar için ülkemizdeki en büyük sorun muhasebe alt yapısının olmamasıdır. Muhasebe sisteminin olmaması şirket faaliyetlerinin karşılaştırılabilir olarak yayınlanmasına büyük engel olmaktadır.

IFRS 8 faaliyet bölümleri standardı, raporlanacak ve ilgililere sunulacak finansal bilgilerin tam ve gerçeğe uygun şekilde açıklanmasını sağlamalıdır. Bu nedenle standartta yer alan düzenleme ilkeleri finansal bilginin; işlevsel, karşılaştırılabilir, anlamlı, güvenilir ve ihtiyaca uygun olma özelliğini sağlamalıdır. IFRS 8 faaliyet bölümleri standardının uygulanmasında dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Finansal piyasalarda rekabetin uluslararası boyuta taşınmasıyla işletmeler, faaliyetlerini yürütebilmesi ve gelişimini sağlayabilmesi için uluslararası kabul görmüş bilgi üretmesi zorunlu hale gelmiştir. İstenilen bilginin üretilmesi için finansal piyasalarda ortak bir “finansal dil”in oluşturulması gereklidir. Bu finansal dilin oluşturulması ve dünya genelinde anlaşılabilmesi için de finansal bilgi sistemi ve finansal raporlama değiştirilmeli ve uyumlu hale getirilmelidir.
- Ortak finansal dil ile şirketler tarafından yayınlanan finansal raporlardaki bilgiler, ilgili tüm kullanıcılar açısından genel olarak aynı şeyi ifade etmeli ve aynı yargıya ulaştırmalıdır. Ortak bir finansal dil oluşturmanın diğer bir nedeni sermaye piyasalarında yaşanan dalgalanmaları en aza indirmektir. Dalgalanmaları az olduğu bir sermaye piyasası da istikrarı yakalayarak şirketlerin daha fazla menfaat sağlamasına yol açacaktır. Yapılan çalışmalarda göstermektedir ki finansal bilgilerini ayrıntılı ve gerçeğe uygun bir şekilde sunan şirketlerin değerlerinde bir artış olmaktadır. Ortak bir finansal dil çerçevesinde sermaye piyasalarına ve finansal bilgi kullanıcılarına sunulan finansal bilginin çeşitli özellikleri taşınması gerekmektedir.

- Finansal bilgi; anlaşılır, ihtiyaca ve gerçeğe uygun, güvenilir ve karşılaştırılabilir olmalıdır. Finansal bilgi, muhasebe konusunda uzman kişilerin anlayabileceği ve değerlendirme yapabileceği özellikte olmalıdır. Finansal bilgi kullanıcısının ihtiyacına uygun olmalıdır. Örneğin şirket finansal tabloları kredi verecek bir kurum tarafından inceleniyorsa sunulan bilgilerin; şirketin mali yapısını ayrıntılı bir şekilde gösteriyor olması ve ilgilinin değerlendirme yapabileceği şekilde olması gereklidir. Finansal bilgi; önemli hataları içermeyen, tarafsız olmayan, işlem ve olayları gerçeğe uygun bir şekilde temsil eden ve finansal bilgi kullanıcılarına kararlarında dayanak olabilecek bir şekilde güvenilir olmalıdır. İşletmenin finansal bilgi kullanıcılarına sunduğu bilgiler, farklı zamanlarda ve farklı işletmeler tarafından sunulan bilgiler ile karşılaştırılabilir olmalıdır. Aynı sektörde faaliyet gösteren aynı büyüklükte, aynı mali yapıda ve aynı risk grubunda yer alan iki farklı şirket farklı ülkelerde dahi olsa muhasebe politikalarını uygulamalıdır.
- Finansal bilginin gerçeğe uygun olması son zamanlarda üzerinde dikkatle durulan bir konudur. Gerçeğe uygun finansal bilgi, “gerçeğe uygun değer” kavramının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. IASB’na göre gerçeğe uygun değer; bilgili ve istekli taraflar arasında herhangi bir ilişkiden etkilenmeyecek şartlar altında bir varlığın el değiştirebileceği fiyat veya yükümlülüklerin yerine getirilmesi sırasında esas alınacak tutardır. İletişim ve bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin yarattığı küreselleşme ile yaşanan farklı büyüklükteki finansal kriz ve muhasebe skandalları gerçeğe uygun finansal

bilgilere olan talebi arttırmıştır. Bu nedenle finansal raporlar, gerçeğe uygun değer kavramına göre hazırlanmalıdır.

- Finansal bilgi; şirketlerin belirsizlik ortamından çıkması ve gerçekçi ve objektif verilerle değerlendirme yapabilmeleri için, finansal bilgi kullanıcıları açısından da bu bilgilerin doğru olarak değerlendirebilmeleri ve rasyonel karar verebilmeleri için şeffaf olmalıdır.
- Finansal raporlama ile ortaya çıkan bilgi bugünkü ve gelecekteki yatırımcılara, kreditörlere, ortaklara ve diğer finansal bilgi kullanıcılarına kredi, yatırım ve benzeri kararlar almada yararlı bilgiler sağlamalıdır. Bununla birlikte finansal raporlama, gelecekte beklenen nakit akışlarının miktarını, zamanlamasını ve belirsizliğini gösteren bilgiyi finansal bilgi kullanıcılarına sağlamalıdır. Bununla birlikte işletme, ilgili çıkar gruplarının ortak amaçlara uygun olarak tam bir uyum içerisinde finansal raporlamalarını eksiksiz olarak düzenlemelidir.
- Türk sermaye piyasasında etkin bir raporlamanın olmadığını yerel ve küresel ihtiyaçlara uygun raporlamalar tam olarak yapılamamaktadır. Bu nedenle sermaye piyasalarında ki bu eksikliği gidermek ve işletmelerin karar alma süreçlerini ve küresel piyasalarda rol alma etkinliğini arttırmak için uluslararası muhasebe standartlarına uygun raporlama yapılmalıdır.
- Muhasebe standartları, yeni ekonomide karşı karşıya kalınan özel durumlara ilişkin muhasebeleştirme ve finansal raporlama ilkelerini içermelidir. Her bir ülke ekonomisinin farklı özellik taşıyor olması ve gereksinmelerinin

birbirinden farklı olması, ulusal muhasebe standartlarının da birbirinden farklı olmasını doğurmasına rağmen ulusal muhasebe standartlarının da birbiri ile uyumlu olması gerekmektedir. Bu amaçla “küresel finansal raporlama” projesinin bir gereği olarak uluslararası muhasebe standartları geliştirilmelidir.

- Uluslararası boyutta muhasebe standartlarının geliştirilmesiyle ilgili iki ekol bulunmaktadır. Bunlar, Amerika Birleşik Devletlerinde geçerli olan ve Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından oluşturulan Finansal Muhasebe Standartları (SFAS) ile Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından oluşturulan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS)’dır. Yapılan anlaşmalar ile dünya üzerinde geçerliliği olan bu iki standart seti uyumlu hale getirilmeye çalışılmaktadır. Yasal bazlı olan FASB standartları yerine ilke bazlı olan IASB standartlarının uygulanması finansal raporlamadan istenilen bilgilerin elde edilmesi açısından daha fazla tercih edilmelidir.
- Türkiye’de muhasebe standartlarının uygulanmasında ihtiyariliğe yol açmaması için yasal düzenleme yapılmalıdır. Taslak halindeki TTK tasarısında yer alan muhasebe standartlarının uygulanmasıyla ilgili zorunlu hükümler muhafaza edilmelidir. Muhasebe standartlarının uygulanabilmesi için alt yapının hızla yerine getirilmesi ve TTK’nın bir an önce yürürlüğe girmesi gereklidir. Politik ve yasal engellere takılmamak için muhasebe standartlarının belirlenmesi ve uygulanması özerk kuruluşlar tarafından yapılmalıdır.

- Kaliteli finansal bilgiler üreterek uluslararası ticaret ve yatırımı geliştirmek; şirketlerin sermaye piyasalarından daha düşük maliyetle daha kaliteli bilgiler elde ederek faaliyetlerini sürdürmeleri sağlanacaktır. Ayrıca AB'ye üye çalışmaları devam eden ülkemizin muhasebe uyum çalışmalarında; muhasebe uygulamalarının uluslararası muhasebe standartlarına ve AB'nin ilgili yönergelerine uyumlu olmasına ve muhasebe uygulamalarına temel alınan ulusal muhasebe standartları ile muhasebe sisteminin ülke yapısına uygun olmasına dikkat edilmelidir.
- İşletmelerin birden fazla alanda faaliyet göstermeleri sonucunda hem hacim olarak hem de kaynak olarak büyümeleri ve ürün çeşitliliğinin artması işletme faaliyetlerinin bölümlenmesini ve ayrı olarak takip edilmesini zorunlu hale getirmiştir. Bununla birlikte sermaye piyasalarında yaşanan gelişmeler de finansal bilgi kullanıcılarının ayrıntılı olarak bilgilendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu gerekliliğin sonucu olarak ekonomik ve siyasi çevrelerin farklı endüstri ve coğrafi alanları değişik açılardan etkilediği için endüstrilerin karlılık ve risk oranları finansal bilgi kullanıcılarına ayrıntılı olarak sunulmalıdır.
- İşletme yapıları karmaşık hale geldikçe finansal tabloların yararları azalmış ve daha ayrıntılı finansal tablolara ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle işletmenin geçmiş performansının daha iyi anlaşılması, risk ve getirilerinin daha iyi değerlendirilmesi ve işletme hakkında bir bütün olarak daha doğru bir karara varılması için de bölümsel bilgiler ayrıntılı olarak raporlanmalıdır.

- Bölümsel raporlama, ana şirketin risk, verimlilik ve büyüme gibi kararlarında yardımcı olmalı ve şirketlerin geçmişi ve geleceği ile ilgili en iyi değerlendirmeye ve finansal tabloların, finansal bilgi kullanıcıları tarafından analiz edilebilmesine ve anlaşılmasına uygun olmalıdır.
- Finansal bilgi kullanıcısı bir şirkete yatırım yapmak ya da şirketi değerlendirebilmek için ilgili şirketin karşılaştırılabilir bilgilerine ihtiyaç duyar. Grup şirketler finansal raporlarını bütün şirketlerin bilgilerini konsolidasyona tabi tutarak yayınladıkları için karşılaştırmayı yapabilecek özelliklere sahip şirket bulmak oldukça zordur. Bu durumda finansal bilgi kullanıcıları, karşılaştırma ve analizlerini ancak bölümsel raporları yayınlanan şirketler üzerinden yapabilmektedirler. Bölümsel bilgi, şirket nakit akışları ve zamanlama ile ilgili belirsizliklerin finansal bilgi kullanıcıları tarafından daha iyi analiz edilmesini sağlamalıdır.
- Bölümsel raporlamada, hangi şirketlerin bölümsel raporlama yapacağını belirlenmesi çok önemlidir. Bölümsel raporlama ile ilgili standartlar, bölümsel raporlama yapacak şirketlerin çeşitli özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Bu standartların öngördüğü nitelikleri taşımayan ve taşımadığı için bölümsel bilgilerini yayınlamayan bir şirket karşılaştırılma dışında kalacaktır. Bu sorun IFRS 8 açısından önemli değildir. Çünkü IFRS 8, bölümsel bilginin karşılaştırılabilir özelliğinden daha çok yöneticilere ayrıntılı olarak sunulan bilgi olması özelliğini dikkate almaktadır. Ayrıca IFRS 8'e göre; IFRS hükümlerini uygulama zorunluluğu olmayan bir işletme, bölüm bilgilerini

açıklamayı tercih etmesi halinde söz konusu bilgileri bölüm bilgisi olarak açıklayamamaktadır. Bu nedenlerle, bölümsel raporlama yapacak olan şirketin finansal bilgileri şirketin bulunduğu sektöre ve sermaye piyasasına anlamlı katkılar yapması gerekmektedir. Hangi şirketin bölümsel raporlama yapacağı kararı alınırken; şirketin finansal tabloları aracılığıyla ilgililere sunulacak bilginin “finansal bilgi” özelliğini tüm unsurlarıyla taşıyacak olmasına dikkat edilmelidir.

- IFRS 8’de bölüm bilgilerinin oluşturulması için anahtar kelimeler olan ve finansal bilgi kullanıcıları için de büyük bir önemi olan bölüm karı ve bölüm varlığı gibi kavramlar tanımlanmamıştır. Bunun için standardın son halinde genişletilmiş beyan zorunluluğu öngörülmüştür. Ayrıca IFRS 8 standardının yönetim yaklaşımını benimsemiş olmasıyla da şirket finansal bilgilerinin ayrıntılı olarak açıklanacağını belirtmektedir. Ancak şirketler gerçek bilgilerinin ne kadarını piyasalara açıklayacağı tartışmalı bir konudur. Çünkü yönetim yaklaşımında öngörülen şey; şirketlerin kendi iç raporlarının bölümleri ilgilendiren kısımlarının kamuoyuna açıklanmasıdır. Bu durumda şirketler bölümsel raporlamanın dezavantajlarını düşünerek finansal bilgilerini olduğundan farklı gösterme yoluna gidecektir. Bunun için yapılması gereken; bölümsel bilgilerini sermaye piyasalarına ve kamuoyuna açıklayan şirketlerin piyasa değerlerinin olumlu yönde etkilendiğini gösteren bilimsel çalışmaları şirketlerin bilgisine sunmaktır.

- IFRS 8'e göre belirlenecek faaliyet bölümü ile bir şirketin, gerçekleştirdiği faaliyetler ile faaliyette bulunduğu ekonomik ortamın niteliği, finansal etkileri ve finansal bilgi kullanıcılarının değerlendirmelerini sağlayan her türlü bilgi açıklanmaktadır. Şirketlerin faaliyet yapıları farklı olduğu için karmaşık bir yapıya sahip şirketin faaliyet bölümlerini belirlerken çeşitli zorluklar yaşanmaktadır. IFRS 8 de; bir şirket, yapısından dolayı faaliyet bölümlerini açıkça belirleyemiyorsa temel prensipten yararlanması tavsiye edilmektedir. Ancak karmaşık olan bir yapının bölümlendirilmesi için daha ayrıntılı açıklamalara ihtiyaç bulunmaktadır. Matriks yapıdan dolayı birden fazla “karar almaya yetkili yönetici” konumunda sorumlu varsa hangisinin yetkili olacağı belirtilmelidir.
- Faaliyet bölümünün belirlenmesinde kullanılan sayısal alt sınırlar bazı ülkelerin şartlarına uygun olmayabilir. Bu sınırların ilgili ülkeler için finansal etkileri araştırılıp uygun olan sayısal alt sınırların belirlenmesi ve ona göre faaliyet bölümü seçiminin yapılması daha anlamlı olacaktır.
- Benzer ekonomik özelliklere sahip faaliyet bölümlerinin birleştirilmesinde bazı şartların daha çok araştırılmasında fayda bulunmaktadır. Aynı sektörde olmasına rağmen ürün niteliği farklı olabileceğinden faaliyet bölümlerinin birleştirilmesine dikkat edilmelidir. Bir şirket gıda sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu şirketin faaliyetleri içerisinde kuruyemiş, pastane ürünleri ve hazır yemek bölümleri bulunmaktadır. Bu üç faaliyet bölümü de gıda sektöründe olmasına rağmen müşteri çevresi, üretim süreçleri, ürünlerin

niteliği ve dağıtım yöntemleri birbirinden farklıdır. Bu tür faaliyet bölümleri aynı sektörde faaliyet göstermelerine rağmen birleştirme kapsamına alınmamalıdır.

- Kavramsal çerçevede finansal raporların temel olarak yatırımcılara yönelik hazırlanması gerektiğini belirtmektedir. IFRS 8'e göre hazırlanan finansal raporlar, yatırımcının ihtiyacı olan karşılaştırılabilir bilgiyi tam olarak karşılamayabilir. Çünkü IFRS kapsamında üretilen bilginin karşılaştırılabilir olması ikincil öneme sahiptir. Bu nedenle yatırımcılar ve analistler bu kapsamda açıklanan finansal raporların karşılaştırılabilirlik düzeyinin düşük olduğunu bilerek karar almalıdırlar.
- Benzer şekilde finansal raporların hazırlanmasında gerçeğe uygun değer yönteminin yaygın olarak kullanılması (her şirket kendi yapısına uygun yöntemi seçebilmektedir) ihtiyatlılık düzeyini de önemli ölçüde etkilemiştir. Böylece yatırımcılara olumlu ya da olumsuz bilgi vermek isteyen şirketler kendi menfaatleri doğrultusunda finansal raporlama yapabilecektir. Bu nedenle şirket bölümlerinin muhasebe analizinde ayrılan karşılıklara, yedeklere ve fonlara dikkat edilmelidir.
- IFRS 8'e göre hazırlanan finansal raporların analizinde her bir bölümün politika değişikliğine gidip gitmediği, söz konusu değişikliğin geçmiş dönem finansal raporlarını nasıl etkilediğine dikkat edilmelidir.
- IFRS kapsamında özel bir finansal tablo formatı önerilmemektedir. Uyulması gereken minimum gereklilikler belirtilmiştir. Finansal analiz açısından en

azından sektörel bazda tek tip bir finansal tablo formatının olması yararlı olacaktır.

Bu önerilerle birlikte sonuç kısmında da belirteceğimiz gibi IFRS 8 faaliyet bölümleri standardı uygulanmalı ama gerçeğe ve ihtiyaca uygun bilginin üretilmesi için bazı düzenlemelerin ya da daha fazla açıklamaların yapılması gerekmektedir.

SONUÇ

Ekonomik ve teknolojik gelişmeler sonucunda işletmelerin yapılarında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu gelişmeler sermaye piyasalarını da hareketlendirmiştir. Sermaye piyasalarındaki değişim ile muhasebe bilgisi de değişmiştir. Sermaye piyasalarında yaşanan değişimler ve gelişmeler sonucunda muhasebe sistemi ile muhasebe uygulamaları arasındaki ilişki artmıştır.

Muhasebe bilgisi, finansal piyasada bulunan kullanıcılara hareket sağlama gücü veren önemli bir unsurdur. Fakat finansal bilgi kullanıcıları, bilgiden yeteri kadar ve eşit olarak faydalandıklarını düşündükleri sürece finansal piyasalarda yatırım yapmaya devam edeceklerdir. Bu nedenle sermaye piyasasında güven ortamının sağlanması ve kamunun aydınlatılması için finansal bilginin, gerçeğe uygun ve güvenilir olması gerekmektedir. Bu özellikleri taşıyan finansal bilgi, aynı zamanda karşılaştırılabilir, anlaşılabilir, ihtiyaca uygun ve işlevsel niteliktedir. Bu nitelikteki finansal bilgiler ancak uluslararası boyutta kabul edilen muhasebe standartları ile sağlanacaktır.

Grup şirketler birçok farklı sektörde faaliyet gösterdikleri için şirketlerin finansal bilgileri arasında anlamlı ilişki kurmak oldukça zordur. Bu nedenle konsolide finansal tablolar işletmelerin geleceğe yönelik değerlendirmelerinde sınırlı kalmaktadır. Her sektörün farklı bir pazar riski, kar marjı, büyüme oranı, yatırım getirisi ve faaliyet hassasiyeti bulunmaktadır.

Yatırımcılar günlük kararlarla hareket etmemeli ve şirket varlıklarının yönetimin tarafından kötüye kullanma gibi durumlarla ilgili bilgi sahibi olmalıdırlar. Bununla birlikte yatırımcılar şirketlerin getiri oranı, büyüme potansiyeli, uzun vade rekabet

kabiliyetiyle ilgilenmelidirler. Yatırımcılar sadece yatırımın beklenen getirisi ile ilgilenmez aynı zamanda yatırımın riski ve yatırımdan beklenen olası kayıplarla da ilgilenirler. Bu riski veya kaybı en doğru bir şekilde tahmin etmek için de bölümsel raporlardan yararlanılmaktadır.

Yaşanan gelişme ve değişimler şirket yöneticilerini alacakları kararlarda çok karmaşık durumlarla karşı karşıya getirmiştir. Şirket yöneticilerinin ihtiyacı olan ayrıntılı finansal bilgilerdir. Bunun için fonksiyonel şirket raporlama sistemin oluşturulmalıdır. Bu raporlama sisteminin oluşturulması şirket ortak ve yöneticilerinin istedikleri bilgiye ulaşmasını sağlayacaktır. İşletme yöneticileri grup şirket bünyesinde bulunan her bir şirketin karlılığını ve performansını ölçmek için bölümsel bilgilere ihtiyaç duyarlar. Bu bilgilerin ihtiyaca uygun ve anlamlı olması için şirket raporlama sistemini bu bilgileri üretecek şekilde oluşturmalıdır. Bölümsel raporlama da raporlama sisteminin bir parçası olmalıdır.

Bölümsel raporlar; işletmenin ürettiği farklı tür mal ve hizmetler ile faaliyette bulunduğu farklı coğrafi alanlar dikkate alınarak ve işletmenin geçmiş performansının daha iyi anlaşılması, risk ve getirilerinin daha iyi değerlendirilmesi ve işletme hakkında bir bütün olarak daha doğru bir karara varılması için hazırlanan finansal raporlardır. Bu nedenle bölümsel raporlama hazırlarken finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyacı olan bilgilerin raporlanmasına dikkat edilmelidir. Bunu sağlamak içinde raporlanacak bölüm seçimine özen gösterilmelidir.

Raporlanacak bölümün seçiminde çeşitli yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlar çerçevesinde de birçok sınıflandırmaya gidilebilir. Ancak en fazla kullanılması gereken

ve fonksiyonel olan; endüstriyel ve coğrafi bölüm sınıflandırmasıdır. İşletmenin; özel müşterilerine, organizasyon yapısına ve yönetim karar mekanizmasına göre bölüm sınıflandırması da yapılmalıdır.

Şirketlerin faaliyetlerindeki büyük farklılıklardan dolayı bölüm seçiminde tek tip bir sınıflama bütün şirketlere uygulanmamalıdır. Finansal bilgi kullanıcılarının, şirketin finansal raporlarını yorumlayabileceği, şirketin gelecekteki finansal durumunu tahmin edebileceği ve benzer işlemleri anlayabileceği bölüm seçilmelidir. Finansal bilgi kullanıcıları için bazen endüstri bölümü bazen de coğrafi bölüm faydalı olabilmektedir. Ancak şirketler için hem endüstri hem de coğrafi bölümün birlikte raporlanmasında büyük fayda vardır. Esasen finansal bilginin “karşılaştırılabilir olma” özelliğinden dolayı ilkeleri genel olarak belirlenmiş bir bölümlendirme işlemi tüm şirketlere uygulanmalıdır.

Bir şirketin faaliyetlerini bölümlere ayırırken iyi bir değerlendirme yapması ve kesin bir kanıya ulaşarak karar vermesi gerekmektedir. Bu karar sonucunda ortaya çıkacak bölümsel finansal bilgi; karşılaştırılabilir, güvenilir, anlaşılabilir, işlevsel ve ihtiyaca uygun olmalıdır. Aynı zamanda bu bilgi; işletmenin farklı ürün ve hizmet gruplarını, farklı coğrafi alanlardaki faaliyetlerini ve bir bütün olarak işletmenin risklerinin ve nakit akışlarını gerçeğe uygun bir şekilde ortaya koymalıdır.

Yönetim yaklaşımı doğrultusunda işletme bölümlerinin temel ya da ikincil olarak raporlanması için işletmenin organizasyonel yapısı ve iç raporlama sistemi, risk ve getiri yapısı dikkate alınmalıdır. İşletmenin açıklayacağı temel bölümün hangi bölüm olacağı kararında, eğer risk ve getiriler büyük ölçüde ürettiği mal veya hizmetlerden etkilenmiş

ise endüstriyel bölüm, faaliyet gösterdiği değişik coğrafi alanlardan etkilenmiş ise coğrafi bölüm temel bölüm olarak seçilmelidir.

Bir bölümün önemini belirlemede bölüm varlıklarını kullanmak yerine bölüm gelirini kullanmak daha fazla belirleyici olmaktadır. Bir bölümün performansı o bölümün geliri belirlenir. Bu nedenle bir bölümün öneminin belirlenmesinde o bölümün varlıklarından daha çok gelirinin önemlilik testlerine tabi tutulması önerilmektedir.

Bölüm seçimi büyük bir öneme sahiptir. Önemlilik testlerini geçebilen bölümler raporlanmalıdır. Bazı durumlarda bir bölüm önemlilik testini geçemese de raporlanabilmelidir. İlgili bölüm şirket için tarihsel bir öneme sahipse ve bu özelliği ilerde de devam edecekse bu bölümün finansal bilgileri ayrı bir bölüm olarak raporlanmalıdır. Bu bilgi aynı zamanda finansal bilgi kullanıcıları için şirket hakkında tam ve karşılaştırılabilir bir bakış açısı sağlar.

Finansal bilgi kullanıcıları tarafından istenilen özellikteki bilginin ortaya çıkması için yapılması gereken başka bir uygulama ise bölümsel raporlaması yapılan şirketlerin birbirleriyle yapmış oldukları işlemlerin elimine edilerek düzeltilmesidir. Grup şirketlerin birbirlerinden olan alacakları, borçları, satışları, faiz ve kira geliri/gideri gibi kalemler elimine edilerek düzeltilir. Böylece hem şirketlerin esas faaliyetleri ortaya çıkarılmış hem de şeffaflık sağlanmış olur.

Bölümsel raporlamanın istenilen faydayı sağlaması için ilgili tüm işletmeler tarafından uygulanması ancak yasal düzenlemeyle mümkün olabilecektir. Bu nedenle, 2009 yılı sonlarında yürürlüğe girmesi beklenen TTK Taslağı; halka açık olsun olmasın ülkedeki tüm işletmelerin muhasebe ve finansal raporlama konularında TMSK

tarafından yayımlanan, IFRS'ye uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları'na uymalarını zorunlu hale getirmiştir. TTK Taslağı'nın kanunlaşarak yürürlüğe girmesi ile beraber TMS'ye uygun olarak hazırlanacak olan yasal finansal tablolar, finansal bilgi kullanıcılarına daha doğru, anlaşılır ve şeffaf bilgi sunacak, IFRS ile uyumlu olması sebebiyle şirketlerin küreselleşen dünya pazarında daha zamanlı, anlaşılabilir, ortak bir finansal dil etrafında ve rekabetçi bir pozisyon almasını sağlayacaktır. IFRS'ye göre raporlama hazırlamanın yasal olarak zorunlu olması bölümsel raporlamayı daha işlevsel hale getirecektir.

Bu çalışmada bölümsel raporlama ile ilgili genel açıklamalar ve standartlar dikkate alındığı, US GAAP ve IASB düzenlemelerinin daha belirleyici olduğu, küresel finansal krizlerden sonra bu düzenlemelerde uyum sağlanması yoluna gidildiği ve bunun sonucu olarak yayınlanan IFRS 8 faaliyet bölümleri standardının, US GAAP ile IASB arasında tam bir uyum sağladığı görülmektedir. Ayrıca, IAS 14 ile IFRS 8'in karşılaştırılmasına ve IFRS 8 faaliyet bölümleri standardına uygun bir uygulama örneğine yer verilmiştir. Son olarak IFRS 8'in uygulaması durumunda yol açacağı sorunlara ve önerilere yer verilmiştir.

Ülkemizde uygulanan TFRS 8 faaliyet bölümleri standardı IASB tarafından yayınlanan standartlarla tam bir uyum içerisindedir. IASB tarafından yapılan değişiklikler eş zamanlı olarak dilimize çevrilmekte ve uygulamaya konulmaktadır.

Sonuç olarak; sermaye piyasalarının küreselleşmesi, uluslararası yatırımların artması, küresel finansal krizlerin ortaya çıkması ile yeni bir finansal raporlama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacı karşılamaya yönelik en ciddi çalışma IASB tarafından

yapılmış ve IAS ve IFRS'ler yayınlamıştır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan IFRS 8 faaliyet bölümleri standardı uluslararası sermaye piyasalarının en fazla ihtiyaç duyduğu bilgilerin raporlanmasını sağlamaktadır. Bu bilgileri kullanarak yatırım yapan finansal bilgi kullanıcıları doğru kararı vererek finansal sistemin işlerliğine katkı yapmaktadır. Teorik olarak her bir finansal bilgi kullanıcısı tam olarak bilgilendirildiğinde doğru bir karar verecektir. Bu doğru karar ile finansal sistemde yaşanan krizler yaşanmayacak yada daha az etki yapacaktır.

ÖZET

Sermaye piyasalarında meydana gelen değişim ve gelişmeler sonucunda şirketler birden fazla sektörde ve farklı ülkelerde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Ekonomik ve siyasi çevrelerin farklı endüstri ve faaliyet alanlarını değişik açılardan etkilemesi, endüstrilerin karlılık ve risk oranları arasında farklılıkların bulunmasından dolayı finansal tablolarını konsolide olarak yayınlayan grup şirketlerin finansal bilgileri finansal bilgi kullanıcıları tarafından anlamsız hale gelmiştir. Bunun sonucu olarak uluslararası finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyacını karşılayacak finansal bilgilerin hazırlanması ve yayınlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacın karşılanması için faaliyetlerini çeşitlendiren grup şirketlerin bölümlere göre raporlanması yapması gereği ortaya çıkmıştır.

Bölümlere göre raporlar, şirketlerin ürettiği farklı tür mal ve hizmetler ile faaliyette bulunduğu farklı coğrafi alanlar dikkate alınarak ve şirketin geçmiş performansının daha iyi anlaşılması, risk ve getirilerinin daha iyi değerlendirilmesi ve şirket hakkında bir bütün olarak daha doğru bir karara varılması için hazırlanmaktadır. Bu nedenle raporlanacak bölüm seçimi, bölümsel raporlamada önemli bir aşamadır. Seçimi yapılan bölüm; finansal bilgi kullanıcıları için karlılık oranlarını, çeşitli risk derecelerini, değişen büyüme fırsatlarını, çeşitli finansal durumlar karşısında farklılık gösteren karlılığı, büyümeyi ve riski ölçmek için en iyi ölçüyü sağlamalıdır.

Bölümlere göre raporlama ile ilgili olarak yapılan bu çalışmamızda; öncelikle ekonomik ve teknolojik gelişmelerin finansal bilgi, finansal raporlama ve muhasebe standartlarına olan etkisi üzerinde durulmuş daha sonra bölümlere göre raporlamanın

nasıl yapılması gerektiği açıklanmıştır. Son olarak da IFRS 8 faaliyet bölümleri standardına göre hazırlanmış bir uygulama çalışmasına yer verilmiştir.

SUMMARY

As a result of the change and developments in capital markets, companies started to operate in more than one industry and country. Economic and political environments affect various industries and segments in different ways and there are differences between profitability and risk ratios of the industries. Therefore, financial information disclosed by the group companies which publish their financial statements as consolidated, has become insignificant for the users of this financial information. As a result of this, the need for preparation and publication of the international financial information for the users of this information has emerged. In order to meet this need, group companies which diversify their activities now need to report their financial information by segments.

Segment reports are prepared for better understanding of the past performance, better evaluation of the risks and returns and better judgment of the companies, considering the different goods and services produced by the companies and the different geographic locations they operate. Therefore, selection of the segment to be reported is an important stage in segment reporting. The selected segment must provide the best measure for measuring; the profitability rates for financial information users, various risk degrees, changing growth opportunities, differing profitability against various financial situations, growth and risk.

In this study of segment reporting; primarily the effects of the economic and technologic developments on financial information, financial reporting and accounting standards and afterwards the application of segment reporting are explained. Finally, a case study prepared in accordance with IFRS 8 Operating Segments Standard is given.

EK : TMSK TARAFINDAN YAYINLANAN STANDARTLAR

Konu	Resmi Gazete Tarih ve Sayısı
Kavramsal Çerçeve	16.01.2005 - 25702
TMS 1 : Finansal Tabloların Sunuluşu (Değişiklik)	12.04.2006 - 26137
TMS 1 : Finansal Tabloların Sunuluşu (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 1 : Finansal Tabloların Sunuluşu (Yeni)	13.08.2008 - 26966
TMS 2 : Stoklar	15.01.2005 - 25701
TMS 2 : Stoklar (Değişiklik)	11.04.2006 - 26136
TMS 2 : Stoklar (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 7 : Nakit Akış Tabloları	18.01.2005 - 25704
TMS 7 : Nakit Akış Tabloları (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 7 : Nakit Akış Tabloları (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 8 : Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar	20.10.2005 - 25972
TMS 8 : Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 8 : Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 10 : Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar	20.10.2005 - 25972
TMS 10 : Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 10 : Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 11 : İnşaat Sözleşmeleri	26.10.2005 - 25978
TMS 11 : İnşaat Sözleşmeleri (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 12 : Gelir Vergileri	28.03.2006 - 26122
TMS 12 : Gelir Vergileri (Değişiklik)	28.10.2006 - 26330
TMS 12 : Gelir Vergileri (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 12 : Gelir Vergileri (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 14 : Bölümlere Göre Raporlama	03.03.2006 - 26097
TMS 16 : Maddi Duran Varlıklar	31.12.2005 - 26040
TMS 17 : Kiralama İşlemleri	24.02.2006 - 26090
TMS 17 : Kiralama İşlemleri (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 17 : Kiralama İşlemleri (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 18 : Hasılat	09.12.2005 - 26018
TMS 18 : Hasılat (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 19 : Çalışanlara Sağlanan Faydalar	30.03.2006 - 26124
TMS 19 : Çalışanlara Sağlanan Faydalar (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 20 : Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması	01.11.2005 - 25983
TMS 20 : Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966

TMS 21 : Kur Değişiminin Etkileri	31.12.2005 - 26040
TMS 21 : Kur Değişiminin Etkileri (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 21 : Kur Değişiminin Etkileri (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 23 : Borçlanma Maliyetleri	09.11.2005 - 25988
TMS 23 : Borçlanma Maliyetleri (Yeni)	15.07.2007 - 26583
TMS 23 : Borçlanma Maliyetleri (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 24 : İlişkili Taraf Açıklamaları	31.12.2005 - 26040
TMS 26 : Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama	01.03.2006 - 26095
TMS 27 : Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar	17.12.2005 - 26026
TMS 27 : Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar (Yeni)	13.07.2008 - 26966
TMS 28 : İştiraklerdeki Yatırımlar	27.12.2005 - 26036
TMS 28 : İştiraklerdeki Yatırımlar (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 29 : Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama	31.12.2005 - 26040
TMS 29 : Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 31 : İş Ortaklıklarındaki Paylar	31.12.2005 - 26040
TMS 32 : Finansal Araçlar: Sunum	28.10.2006 - 26330
TMS 32 : Finansal Araçlar: Sunum (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 32 : Finansal Araçlar: Sunum (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 33 : Hisse Başına Kazanç	28.03.2006 - 26122
TMS 33 : Hisse Başına Kazanç (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 33 : Hisse Başına Kazanç (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 34 : Ara Dönem Finansal Raporlama	02.02.2006 - 26068
TMS 34 : Ara Dönem Finansal Raporlama (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 36 : Varlıklarda Değer Düşüklüğü	18.03.2006 - 26112
TMS 36 : Varlıklarda Değer Düşüklüğü (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 36 : Varlıklarda Değer Düşüklüğü (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 37 : Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar	15.02.2006 - 26081
TMS 37 : Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 37 : Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 38 : Maddi Olmayan Duran Varlıklar	17.03.2006 - 26111
TMS 38 : Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 38 : Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 39 : Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme	03.11.2006 - 26335
TMS 39 : Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 39 : Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966

TMS 39 : Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme (Değişiklik)	30.10.2008 - 27039
TMS 39 : Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme (Değişiklik)	31.10.2008 - 27040
TMS 40 : Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	17.03.2006 - 26111
TMS 40 : Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TMS 40 : Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TMS 41 : Tarımsal Faaliyetler	24.02.2006 - 26090
TMS 41 : Tarımsal Faaliyetler (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TFRS 1 : Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması	31.03.2006 - 26125
TFRS 1 : Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TFRS 1 : Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması (Değişiklik Tebliği)	13.08.2008 - 26966
TFRS 2 : Hisse Bazlı Ödemeler	31.03.2006 - 26125
TFRS 2 : Hisse Bazlı Ödemeler (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TFRS 3 : İşletme Birleşmeleri	31.03.2006 - 26125
TFRS 3 : İşletme Birleşmeleri (Yeni)	13.08.2008 - 26966
TFRS 4 : Sigorta Sözleşmeleri	25.03.2006 - 26119
TFRS 4 : Sigorta Sözleşmeleri (Değişiklik)	15.07.2007 - 26583
TFRS 4 : Sigorta Sözleşmeleri (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TFRS 5 : Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler	16.03.2006 - 26110
TFRS 5 : Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TFRS 6 : Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi	31.01.2006 - 26066
TFRS 7 : Finansal Araçlar: Açıklamalar	30.01.2007 - 26419
TFRS 7 : Finansal Araçlar: Açıklamalar (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TFRS 7 : Finansal Araçlar: Açıklamalar (Değişiklik)	31.10.2008 - 27040
TFRS 8 : Faaliyet Bölümleri	15.07.2007 - 26583
TFRS 8 : Faaliyet Bölümleri (Değişiklik)	13.08.2008 - 26966
TEBLİĞ : Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve Türkiye Muhasebe Standartları Hakkında Bazı Tebliğlerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 64)	15.07.2007 - 26583
TEBLİĞ : Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve Türkiye Muhasebe Standartları Hakkında Bazı Tebliğlerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 71)	13.08.2008 - 26966

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akdoğan, Nalân ve H. Aydın, **Muhasebe Teorileri**, Gazi Üniversitesi Yayın No: 98, Ankara, 1987.
- Akdoğan, Nalân ve N. Tenker, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, Lebib Yalkın Yayınları, Genişletilmiş 5. Baskı, İstanbul 1997.
- Bayazıtlı, Ercan, O. Çelik ve S. Üstündağ, **Türkiye Muhasebe Standartlarına Genel Bakış**, Tesmer Yayınları, No: 67, Ankara 2006.
- Boersema, John M. ve S. J. Van Weelden, **Financial Reporting for Segments**, CICA, Canada, 1992.
- Brock, Harace R., C. E. Palmer ve F. C. Archer, **Accounting: Principles and Applications**, 3 rd. Ed., McGraw-Hill, Inc., 1974.
- Cemalcılar, Özgül ve S. Önce, **Muhasebenin Kuramsal Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1999.
- Durmuş, Ahmet Hayri, **Mali Tablolar Tahlili**, İstanbul, 1990.
- Epstein, Barry J. ve A. A. Mirza, **Interpretation Application of International Accounting Standards**, John Wiley & Sons, Inc., USA 2002.
- Gökçen, Gürbüz, B. A. Akgül ve C. Çakıcı, **Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları**, Beta Yayın, 1. Baskı, İstanbul, Ekim 2006.
- Hacırüstemoğlu, Rüstem, **Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları**, Ders Kitapları Anonim Şirketi Yayını, İstanbul, 1997.
- Karakaya, Mevlüt, **Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi**, Ankara, 1994.
- Kieso, Donald E. ve J. J. Weygandt, **Intermediate Accounting**, 8th Edition, John Wiley & Sons, Inc., 1995.

- Marşap, Beyhan, **İşletmelerde Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması**, Tutibay Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2001.
- Nash, John F. ve C. D. Heagy, **Accounting Information Systems**, Third Edition, South-Western Publishing Co., USA Ohio 1993.
- Nobes, Christopher ve R. Parker, **Comparative International Accounting**, FT Prentice Hall, 8th ed, 2004.
- Özer, Gökhan, **Muhasebe Karları ile Hisse Senedi Verimleri Arasındaki İlişkiler İMKB’de Deneysel Bir Analiz**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No: 31, Ankara 1996.
- Rappaport, Alfred ve E. M. Lerner, **Segment Reporting for Managers and Investors, National Association Of Accountants Research Study**, National Association of Accountants, May 1972.
- Romney, Marshall ve P. J. Steinbart, **Accounting Information Systems**, 8th ed., Prentice Hall, NewJersey, 2000.
- Rutherford, Brian A., **Segmented Financial Information**, Organization of Economic Co-operation and Development (OECD), Paris 1990.
- Sağlam, Necdet, **Bölümsel Raporlama ve Uygulaması**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No.1282, Eskişehir 2001.
- Sağlam, Necdet, **UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması**, Maliye Hukuk Yayınları, Mart 2007.
- Srivastava, Seema, **Corporate Segment Reporting Theory And Practice**, Indus Valley Publication, First Edition, Jaipur India, 2003.
- Wild, John J., L.A. Bernstein ve K.R. Subramanyam, **Financial Statement Analysis**, McGraw-Hill Irwin, Seventh Edition, 2001.

- Yalkın, Yüksel Koç, **Genel Muhasebe**, Nobel Yayın Dağıtım, 14. Baskı, Ankara, 2005.
- Zenz, Gary J. ve G. H. Thompson, **Purchasing and the Management of Materials**, John Wiley & Sons, Inc., 1987.

Makaleler

- Acar, Durmuş ve H. Dalğar, “Entelektüel Sermayenin Ölçülmesinde Muhasebe Bilgi Sisteminin Katkısı”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Yıl 4, Sayı 15, Ocak 2005.
- Aitken, Michael, C. Hooper ve J. Pickering, “Determinants of Voluntary Disclosure of Segment Information: A Re-examination of the Role of Diversification Strategy”, **Accounting & Finance**, Vol 37, 1997.
- Akbulut, Yıldız, “Sermaye Piyasasının Gelişmesinde Muhasebe Bilgilerinin Önemi”, <http://www.mevzuatdergisi.com/2001/05a/01.htm>. Erişim Tarihi:13.05.2006. Mevzuat Dergisi (Elektronik Dergi), Sayı 41, Mayıs 2001.
- Akdoğan, Nalân, “Avrupa Birliği’ne Üye Ülkeler Arasında Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş - Dördüncü ve Yedinci Yönerge Muhasebe Standartlarının IAS’e Yakınlaştırma Çalışmaları”, **Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın’a Armağan Kitabı**, SBF yayın No: 590, TÜRMOB Yayın No: 221, Ankara 2003.
- Akdoğan, Nalân, “Türkiye Muhasebe Standartlarının İlk Uygulamasında Uyulacak Esaslar ve TFRS’ye Geçiş Bilançosunun Düzenlenmesi”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, C. 8, S. 1, Mart 2006.
- Albrecht, W. David, Niranjana Chipalkatti, “New Segment Reporting”, **CPA Journal**, May 1998,

<http://www.nysscpa.org/cpajournal/1998/0598/Features/F460598.htm>. Erişim Tarihi: 01.09.2008.

- Arıkboğa, Dursun ve İ. Kaya, “Ülkemizde Kurumsal Kaynak Planlaması (ERP) Kullanımı ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler”, **XIX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, Antalya, Mayıs 2000.
- Arsoy, Aylin Poroy, “Bölümsel Raporlamada Yeni Bir Uygulama: IFRS 8”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı: 38, Nisan 2008.
- Başaran, Cansen, “Evrensel Muhasebe Standartlarına Doğru”, **Mali Çözüm Dergisi**, S. 57, Ekim-Kasım-Aralık 2001.
- Bayazıtlı, Ercan, “Sürekli Denetim: Geleceğin Denetimi”, **Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi**, Şubat 2002.
- Behr, Giorgio, “Muhasebedeki Yenilikler ve Trendler Ulusal ve Uluslararası Gelişme Eğilimleri”, Çeviren: Melek Acar Boyacıoğlu, **Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın’a Armağan Kitabı**, SBF yayın No: 590, TÜRMOB Yayın No: 221, Ankara 2003.
- Boritz, J. Efrim ve W.G. No, “Security in XML-Based Financial Reporting Services on the Internet”, **Journal of Accounting and Public Policy**, Vol: 24, Issue: 1, 2005.
- Bostancı, Serpil, “Küreselleşen Muhasebede Standartlaşma ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu”, **Mali Çözüm Dergisi**, S. 59, Nisan Mayıs Haziran 2002.
- Çelik, Orhan, “Muhasebe Kuramı ve Uygulamaları Açısından Muhasebe Bilgilerinin Niteliği”, **Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın’a Armağan Kitabı**, SBF yayın No: 590, TÜRMOB Yayın No: 221, Ankara 2003.
- Çelik, Orhan, “Avrupa Birliğinde Sermaye Piyasalarının Entegrasyonu ve Muhasebe Uygulamalarının Uyumlaştırılması Süreci: Türkiye’nin Uyumlaştırma Sürecindeki Konumu”, **AÜ SBF Dergisi**, Cilt 60, Ocak-Mart 2005, No: 1.

- Çelik, Orhan, “Sermaye Piyasalarında Gönüllü Kamuya Açıklama”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Yıl: 2, S: 6, 2002.
- Çelik, Orhan, Uluslararası Muhasebe Standartlarına İlişkin Gelişmeler: Dünya ve Türkiye, **12. Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu**, 26-30 Kasım 2008, Kıbrıs.
- Doğan, Mustafa, E. Coşkun ve O. Çelik, “Is Timing of Financial Reporting Related to Firm Performance? An Examination on ISE Listed Companies” **International Research Journal of Finance and Economics**, S.12, November 2007.
- Erdoğan, Nurten ve M. Erdoğan, “Teknolojik Gelişmeler Karşısında Muhasebenin Geleceği”, **6. Ulusal İşletmecilik Kongresi**, Akdeniz Üniversitesi İİBF, Antalya, 12-14 Kasım 1998.
- Erkuş, Hakan, “Geleneksel Raporlama Yöntemlerinin Yeni Ekonomi Karşısındaki Durumunun İrdelenmesi ve Entelektüel Sermayenin Raporlanması”, http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/yazArk.php?page=http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=607.
- Ersoy, Ayten, “İşletmelerde Kamuyu Aydınlatma Yönünden Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı: 67, Nisan-Mayıs-Haziran 2004.
- Gücenme, Ümit ve A. P. Arsoy, “Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Mart 2004.
- Gürdal, Kadir, “Yeni Ekonomi Kavramı ve Yeni Muhasebe Anlayışı”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Eylül 2004.
- Hermann, Don ve W. B. Thomas, “Geographic Segment Disclosures Theories Findings and Implications”, **The International Journal of Accounting**, Vol 32, No:4, 1997.

- Herrmann, Don ve W. B. Thomas, “Reporting Disaggregated Information: A Critique Based on Concepts Statement No: 2” **Accounting Horizons**, Sep 1997, Vol. 11, Issue 3.
- İbiş, Cemal ve S. Özkan, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları(UFRS)’na Genel Bakış”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı 74, 2006.
- Karasioğlu, Fehmi, “İçeriden Öğrenenler Ticareti (Insider Trading) ve Türkiye'de Muhasebenin Yatırımcılara Bilgi Sağlama Sorumluluğu”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 1998, S. 3.
- Kaya, İdil, “FASB - IASB Anlaşması ve Global Finansal Muhasebe Standartlarına Doğru”, 6. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu (16 - 19 Nisan 2003)
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sempozyum/06Sempozyum/4Oturum/IdilKaya.pdf>.
- Küçüksözen, Cemal ve G. Küçükkocaoğlu; “Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, Muhasebe Bilim Dünyası 1st International Accounting Conference On The Way To Convergence Bildiri Kitabı.
- Mısıroğlu, İsmail Ufuk, “İşletmelerde Finansal Performans Raporlaması”, **Mali Çözüm Dergisi**, Nisan – Mayıs 2006.
- Mugan, Can Şimga ve N. Akman, “Bilgi Sistemleri, Teknolojileri ve Muhasebe Uygulamalarına ve Eğitimine Etkileri”, **XIX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, Antalya, Mayıs 2000.
- Murthy, Uday S ve S.M. Groomer, “A Continuous Auditing Web Services Model for XML-Based Accounting Systems”, **International Journal of Accounting Information Systems**, Vol: 5, 2004.
- Nichols, Nancy B. ve D. L. Street, “Segment Information: What Early Adopters Reported”, **Journal of Accountancy**, Vol: 187, No: 1, Jan 1999.

- Önal, Mete ve R. Pekdemir, “Bilgi Teknolojisindeki Gelişmelerin Muhasebe Mesleğine Etkileri”, **IV. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu**, Kemer-Antalya, 5-9 Mayıs 1999.
- Özkan, Serdar, E. Erdener, Finansal Raporlama Standartlarına Göre Hazırlanmış Finansal Tabloların Analizinde Dikkat Edilmesi Gereken Özellikli Alanlar, **12. Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu**, 26-30 Kasım 2008, Kıbrıs.
- Özkan, Serdar, O. Çelik, Avrupa Birliği ile Entegrasyon Sürecinde Finansal Raporlama Standartları, **10. Muhasebe Standartları Sempozyumu**, 6-10 Aralık 2006, Kıbrıs.
- Pekdemir, Recep, “Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği: Raporlama ve Mali Tablolar”, **Mali Çözüm Dergisi**, S. 22, Eylül-Ekim 1993, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/22malicozum/07-recep%20pekdemir18.doc>
- Pribil, Kurt, “Güvenilir Mali Raporlama: Mali Krizlerin Etkisini Azaltmak ve Bölgede Ekonomik Büyüme Güçlendirmeye Yönelik Gerekli Bir Yapı Taşı”, **Mali Piyasa Kurumu Avusturya Bakanlar Konferansı**, Viyana, 16 Mart 2006.
- Rezaee, Zabihollah, R. Elam ve A. Sharbatoghlie, “Continuous Auditing: The Audit of the Future”, **Managerial Auditing Journal**, 16/3, 2001.
- Schlangen, Dirk, “International Accounting - Segment Reporting”, June 11, 2003, http://www-public.tu-bs.de:8080/~y0020307/download/us_gaap_segment_reporting.pdf, (Erişim Tarihi: 13.05.2008.)
- Şamiloğlu, Famil, “Etkin Bir Vergi Denetiminde Temel Finansal Tabloların Analizinin Önemi”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:56 Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/56MaliCozum/56%20FAMİL%20ŞAMİLOĞLU.doc>.

- Uyar, Süleyman ve M. Çelik, “Finansal Raporlama Sürecinde Genişleyebilir İşletme Raporlama Dilinin (XBRL) Kullanılması”, <http://ab.org.tr/ab06/bildiri/98.doc>. Erişim Tarihi: 4.5.2006.
- Üstündağ, Saim, “Muhasebe Standartları Oluşturulması Süreci”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Yıl:1, Sayı:1, Nisan 2000.
- Üstünel, Bülent, “Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları”, **6. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu** (16 - 19 Nisan 2003).
- Üstünel, Bülent, “Türkiye’de Uluslararası Muhasebe Standartları Uygulamasına Geçiş” http://bsy.marmara.edu.tr/TR/sempozyum_bildirileri/Bulent%20USTUNEL_178-181_.pdf.
- Vail, Edmond F., “Knowledge Mapping: Getting Started with Knowledge Management”, **Information Systems Management**, Volume 16, Issue 4, Fall 1999.
- Ward, Graham, “How XBRL Can Enhance the Credibility of Audited Financial Statements”, **10th International XBRL Conference**, Brussels / November 18 2004. <http://www.ifac.org/Library/SpeechArticle.tml?NID=11059888052029543>, 11.05.2006.
- Yalkın, Yüksel Koç, “AB ve ABD’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Uygulamasına Geçiş Çalışmaları”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Temmuz 2003, S. 19.
- Yalkın, Yüksel Koç, “Avrupa Birliği Yolundaki Türkiye’de Beklenen Muhasebe Hormanizasyon Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, C. 2, S. 1, Mart 2000.

- Yalkın, Yüksel Koç, “Muhasebe Standartları ve Türkiye Uygulaması”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, C. 4, S. 2, Haziran 2002.
- Yalkın, Yüksel Koç, V. Demir ve D. Demir, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Türkiye’de Finansal Raporlama Standartlarının Gelişimi”, **Mali Çözüm Dergisi**, Özel Sayı, 2006.

Diğer Kaynaklar

- Akdoğan, Nalân, “Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş Paneli”, TÜSİAD, İstanbul 2002.
- Barclay, Rebecca O. ve P.C. Murray, “What is Knowledge Management?”, <http://www.media-access.com/whatis.html#whatis>, (23.10.2005).
- Başaran, Cansen, “Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş Paneli”, TÜSİAD, İstanbul 2002.
- BDO International, “IFRS 8 Operating Segments”, International Financial Reporting Bulletin, Issue 1, 2007.
- Bozacıoğlu, Mehmet, “XBRL”, http://kurultay.tbd.org.tr/kurultay20/Bildiriler/Mehmet_Bozacioglu/bildiri.pdf, 24.05.2006.
- Ernst Young, “IFRS 8 Operating Segments: Implementation Guidance”
- European Commission, “Analysis of Potential Effects – Report, Endorsement of IFRS 8 Operating Segments”, Brussels, 3 September 2007.
- Karahan, Kemal, “Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında Finansal Araçların Mali Tablolarda Gösterimi ve Değerlemesine İlişkin Esaslar”, Sermaye Piyasası Kurulu Muhasebe Standartları Dairesi, **Yeterlik Etüdü**, Ekim 2002, Ankara.
- Oksay, Suna, O. Acar, “Sigorta Sektöründe Uluslararası Finansal Raporlama Standartları: Kurumlar ve Standartların Özetleri”,

<http://www.tsrsb.org.tr/tsrsb/Maliye+ve+Muhasebe/Finansal+Raporlar/IASB.htm>. Erişim Tarihi: 29.5.2008.

- Özilhan, Tuncay, “Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş Paneli Açılış Konuşması”, TÜSİAD, İstanbul 2002.
- Tekin, Abdullah ve R. Parlakkaya, “Tümleşik Bilgi Sistemleri ve Muhasebe Bilgi Sistemi”, http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=201, 13.05.2006.
- TMS 14 Bölümlere Göre Raporlama Standardı.
- Uyar, Süleyman, “Türkiye'nin Finansal Raporlamada Uluslararası Standartlara Uyum”, <http://www.muhasetr.com/yazarlarimiz/suleyman/03.asp>. Erişim Tarihi: 15.09.2006.
- Waldt, Dale, “XBRL: The Language of Finance and Accounting”, <http://www.xml.com/pub/a/2004/03/10/xbrl.html>, 11.05.2006.
- Yayla, H. Erdoğan, “Diversities Between the Regulations of Turkish Accounting Standard Setters: A Brief History of Türkiye's Twentieth Century Accounting Standardization Applications”, **Munich Personal RePEc Archive papers** No. 2554, 04. April 2007: **Accounting Business and Financial History Workshop** Carmona (Seville), Spain, 20-21 April 2006. http://mpira.ub.uni-muenchen.de/2554/01/MPRA_paper_2554.pdf
- Yeniay, Özer T., “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları – 1 Ocak 2005'e Hazır mıyız?”, s. 7, http://www.sistems.org/depo/meslek/UMS_v5.11.pdf.
- <http://www.pwc.com/Extweb/service.nsf/docid/FE161F5660F398EC8025713E0045BBE6>, erişim tarihi: 22.10.2007.
- http://www.spk.gov.tr/teblig/files/SeriXI_No25_gerekce.pdf, 24.06.2006.